

**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

ESKİ AHİT’TE KADIN İMGESİ

Yüksek Lisans Tezi

Havva BALIKÇI

Danışman:

Doç. Dr. Cengiz BATUK

Samsun, 2014

**ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI**

ESKİ AHİT’TE KADIN İMGESİ

Yüksek Lisans Tezi

Havva BALIKÇI

Danışman:

Doç. Dr. Cengiz BATUK

Samsun, 2014

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

__/__/__

Havva BALIKÇI

TEZ KABUL VE ONAYI

[Havva Balıkçı] tarafından hazırlanan [*Eski Ahit'te Kadın İmgesi*] başlıklı bu çalışma 14/02/2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Mahmut AYDIN

Üye: Doç. Dr. Cengiz BATUK

Üye: Doç. Dr. Recep GÜN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__ / __ /2014

Prof. Dr. M. Zeki TERZİ

Müdür

ÖZET

ESKİ AHİT'TE KADIN İMGESİ

Havva BALIKÇI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri, Yüksek Lisans, Şubat, 2014

Danışman: Doç. Dr. Cengiz BATUK

Bu tez, Yahudilerin kutsal kitapları olan Tanah'ta (Eski Ahit'te) yer alan kadınlar bağlamında Eski Ahit'teki kadın imgesini inceleme konusu yapmıştır. Tezin amacı, Eski Ahit'teki kadın imgesini mümkün olduğu kadar objektif bir şekilde ortaya koymaktır.

Yahudilik soyun ve dinin devamı açısından anaerkil bir yapıya sahip olmakla birlikte Yahudi tarihinde erkekler önemli roller üstlenmişler ve siyasal ve dini yapı genellikle erkekler üzerinden devam etmiştir. Ancak tüm bunlarla birlikte erkekler kadar kadınlar da Yahudi tarihinde zaman zaman önemli roller üstlenmişlerdir. Tanah'ta bu kadınların kimi zaman kısıtlanmış, kimi zaman bazı kötü ifadelerle vasıflandırılmış, bazen de övgü dolu sözlerle yüceltilmiş oldukları görülmektedir. Hangi nitelendirmeye layık görülürse görülsün Eski Ahit'te yer alan kadınlar asla tarihin figüranı olmayı kabul etmemiş, pek çok kez bizzat aktörü olmuştur. Sosyal, dini ve ekonomik açıdan geri planda tutulmasına rağmen Yahudi toplumunun devamı noktasında önemli olan evlilik ve ev hayatıyla ilgili konularda kadına çok fazla sorumluluk yüklenmiştir. Hatta Rabbanî bir metinde eşi olmayan bir erkeğin saadetten, Tevrat'tan yoksun olacağı ifade edilmiştir.

Eski Ahit'te kadın, evinin ve toplumunun gücünü gösteren kişidir, o ailenin ve toplumun yapılanmasında hep ön plandadır. Onun rolü Yahudi'nin karakterine ve geleceğine önemli ölçüde uygun, etkileyici ve güçlüdür. Yahudi kadınının yapıcı rolü, Yahudi halkının moral, güç ve cesaret kazanmasına yol açmıştır. Kadının varlığının güçlüklerin yenilmesi ve erkeklerin özgüvenlerine kavuşması noktasında çok etkili olduğuna Kutsal Kitap'ta pek çok örnekle karşılaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, İmge, Kadın İmgesi, Eski Ahit, Yahudiler.

ABSTRACT

THE IMAGE OF WOMAN IN THE OLD TESTAMENT

Havva BALIKÇI

Ondokuz Mayıs University, Institute of Social Sciences

Philosophy and Religious Studies, M.A., February, 2014

Name of the Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cengiz BATUK

This thesis relates to women in the Tanakh which is the holy scripture of the Jews and investigates image of woman in the Old Testament. The aim of the thesis is to determine the image of woman objectively as much as possible.

Judaism is a matriarchal structure with regards to maintenance of race and religion. But, in the history of Judaism, men have playing a major role. Political and religious structure generally have been continueing through men. However, as much as men, Women are occasionally undertaking important roles. In Tanakh, these women sometimes are characterized as restricted and poor roles; sometimes, are exalted words of praise. Nevertheless, these women haven't accepted to be figurant of history in the Old Testament. On the contrary, they have been actors in many times. Although as social, religious and economic, these women have been stayed in the background. They have been so much allocated responsibility in issues related to marriage and home life which have been imptorant for the Jewish community. Moreover, in a Rabbinic text, it is expressed that men who are single would be deprived of the happiness and Torah.

In the Old Testament woman is a person who representes the power of his home and community. She is at the forefront in the building of family and community. Him role is proper, impressive and strong to the character and future of Jewish. The constructive role of jewess is led to achieve of moral, power and courage.

KEY WORDS: Woman, Image, The Image of Woman, The Old Testament, Jews.

ÖNSÖZ

Dinlerin kutsal metinleri kadar tarihsel dini düşünceler de kadın varlığını çeşitli şekillerde ele almış, böylece zengin bir literatürün oluşmasını sağlamıştır. Bu geniş literatür içinde Yahudiliğin merkezi metni olan Eski Ahit'in kadın tasavvuru veya kadın varlığına ilişkin oluşturduğu imge arka planda kalmaktadır. Bu anlam dünyasının ortaya çıkarılması, tarihsel Yahudi düşüncesinin daha iyi irdelenmesi kadar kadın varlığı hakkında farklı bakış açılarının yakalanabilmesini mümkün kılmaktadır.

Kadınlarla ilgili olarak gerek doğuda gerekse batıda hatta dünyanın en önemli filozofları olarak bilinen Sokrates, Platon ve Aristo gibi filozofların görüşlerinde olumsuz pek çok ifade ve anlayış mevcuttur. Semavi dinler olarak adlandırılan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın mensubu olan insanlar da çoğu zaman kendilerinden önceki ya da çağdaşları olan başka geleneklere ait mitolojilerden etkilenmiş, ilk insanın yaratılışı, tanrısal âlemde (bahçe/cennet) bulunmaları, ilk insan çiftinin bu âlemden kovuluşu ya da düşüşü gibi konularda bu tarz etkileşimlerin olması dikkat çekmektedir. Örneğin Kur'an'da Âdem ve Havva'nın yeryüzüne gelişlerinden bir ceza olarak söz edilmemesine, Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığından hiç bahsedilmemesine ve en başında insanın yaratılma gerekçesinin dünyaya gönderilmesi olduğu ifade edilmesine rağmen İslam kültüründe özellikle Yahudi kültürünün etkisi geniş olarak görülmektedir. İslam geleneğinde de Kur'an'a aykırı olarak kadının yaratılışı ve konumu konusunda diğer mitolojilerden intikal eden pek çok anlatı yer almaktadır. Yine Hıristiyanlıkta büyük oranda Âdem ile Havva'nın cennetten kovulması gibi en temel konuları Yahudilik ve diğer çevre kültürlerden aldığı anlatılar üzerine kurgulamıştır. Ana soylu toplumların kadını güçlü kılan üreme işlevi, ataerkil düzene geçişle birlikte erkeğin lehine yeniden düzenlenmiş; bazı dinler, önce Âdem'in sonra da onun kaburga kemiğinden Havva'nın yaratıldığını ileri sürmüş ve üremede asıl önemli olanın erkek olduğu düşüncesini inanç sistemlerinin özüne yerleştirmişlerdir.

İslamiyet dışındaki tek tanrılı dinlere göre Tanrı, önce erkeği, sonra da erkeğin kaburga kemiğinden kadını yaratmıştır. Bu dinlerde kadın, erkeğin gereksinimlerini karşılayan bir varlık olarak görülmüş, yani kadın, toplum içerisinde ikincil bir konuma yerleştirilmiştir. Âdem'in cennetten kovulmasının suçlusu olarak kabul edilen Havva, yasak meyveyi Âdem'e yedirerek Tanrı'ya karşı ilk günahı işlemiştir. Havva ve onun kızları, hem Tanrı'nın buyruğuna karşı geldiği hem de Âdem'i kandırdığı için günahın bedelini ödemekle, yani kıyamet gününe kadar erkeğe hizmet etmekle yükümlü kılınmıştır.

Asıl kaynağımız olan Eski Ahit ve bunun etrafında gelişen öğretiler, dini, ekonomik ve toplumsal yaşamda kadınlara yönelik olumsuz bakış açıları şekillenmesine sebep olmuştur. Bütün inançlar ve modern teorilerin tamamının kadınlara yaklaşımı araştırmamızı ilgilendirse de özellikle Eski Ahit'te yer alan kadın profilleri üzerinde durulacaktır.

Araştırma, Yahudilik dininde kadının konumuna ve rolüne ilişkin var olan durumu, var olduğu haliyle irdeleme ve betimlemeyi amaçlayan tarama modeli şeklinde yapılmıştır. Problemin kaynağı, ataerkil görüşle geçmişte yazılmış dini metinlerde yatmaktadır. Bu noktada en önemli sorun, aslında dinlerin kadın hakkında ne öğrettiği değil, kadının henüz kendisini anlaması ve tanınmasına fırsat verilmeden eş ya da annelik ile vasıflandırılmasıdır.

Kutsal Kitap literatürü boyunca kadınlarla ilgili çok farklı ve geniş yelpazeli tasvirlerle karşılaşmak mümkündür. Erkeklerle birlikte tanrının suretinde yaratılan kadından kocasına çocuk doğurup itaat etme emriyle cezalandırılan ilk kadın Havva'ya, İsrailoğullarının geleceğinde büyük rol oynayan Sara, Rebeka ve Rahel'den kocasının dinini tercih eden Rut'a, eşlerini tanrının dininden uzaklaştıran Eyyub'un karısı, İzabel ve Süleyman'ın karısından peygamber olan kadınlara, zina eden kadınlardan Yahudiler için fedakârlıkta bulunan Ester'e, sadakatsiz kadın figüründen kurtarıcı ve bilge kadınlara kadar uzanan zengin ve aktif kadın portreleri mevcuttur. Bu geniş yelpaze içerisinde kadınlarla ilgili genel bir çerçeve çizersek şu kanaate varırız: İbraniler, Mısır topraklarında kölelik ederlerken, özlerini ve geleneklerini kadınlar korumuş, ailelerin İbrani kimliğini uzun yıllar canlı tutmuşlardır. Böylece tarih boyunca görülen kadın portresi, onun ailenin dirlik ve düzeninin koruyucusu, geleneklerin sürdürücüsü ve erkeğin destekçisi olduğu şeklindedir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	x

GİRİŞ

1. Problem Durumu	1
2. Amaç ve Önem.....	2
3. Varsayımlar	3
4. Kapsam ve Sınırlılıklar.....	3
5. Yöntem ve Veri Toplama Tekniği.....	3

I. BÖLÜM

OLUMSUZ KADIN İMGESİ

1.1.Yanıltan Kadın İmgesi	9
1.1.1.Kandıran Kadın: Havva.....	9
1.1.2.Plan Kuran Kadın: Rebeka	16
1.1.3. Rahel.....	19
1.1.4.İftira Eden Kadın: Potifar'ın Karısı.....	21
1.1.5.Casus Olan Kadın: Delila	24
1.2.Zina Yapan Kadın İmgesi	25
1.2.1.Tamar	29

1.2.2.Rahab.....	33
1.2.3. Sarhoş Eden Kadın: Lut'un Kızları	35
1.3.Asi Kadın İmgesi.....	37
1.3.1.Eyüp'ün Karısı	37
1.3.2.Kurnaz Kadın: İzabel	38
1.3.3. Başka İlahlara Tapmayı Teşvik Eden Kadın: Süleyman'ın Eşleri ...	42
1.4.Rekabet Eden ve Kıskanan Kadın İmgesi	44
1.4.1.Sara.....	44
1.4.2.Lea.....	48
1.5.Çeliştiren ve Alay Eden Kadın İmgesi.....	49
1.5.1.Miryam	49
1.5.2.Saul'un Kızı.....	50

II. BÖLÜM

OLUMLU KADIN İMGESİ

2.1.Musa'ya Tabi Kadın İmgesi	53
2.2.Peygamber Olan Kadın İmgesi	55
2.2.1.Debora	57
2.2.2.Hulda	59
2.2.3. Miryam	61
2.2.4. Noadya	61
2.3.Akıllı Kadın İmgesi	62
2.4.Cesur Kadın İmgesi: Yael	65
2.5.Sadakatli Kadın İmgesi: Rut	66
2.6.Fedakar Kadın İmgesi: Ester	68

III. BÖLÜM

ESKİ AHİT'TEKİ ÇELİŞKİLER

3.1.Ritüeli Yönlendiren Kadın İmgesi	72
3.2.Toplu İbadetlere Dahil Olmayan Kadın İmgesi	80
3.3.Savaş İdare Eden Kadın İmgesi: Debora.....	84
SONUÇ	87
KAYNAKÇA	89
ÖZGEÇMİŞ	93

KISALTMALAR

AÜİF : Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

b. : Baskı

bkz. : Bakınız

c. : Cilt

çev. : Çeviren

D.E.Ü. : Dokuz Eylül Üniversitesi

DİA : Diyanet İslam Ansiklopedisi

ed. : Editör

s. : Sayfa

s.s. : Sayfalar arası

yay. : Yayınları

GİRİŞ

1. Problem Durumu

İmge, hem zihinsel olarak kurgulanan hem de zihni bu kurgulamaya sevk eden durumları içermektedir. Gerçeğin algılanma biçimi yani gerçeklerin bize kendilerini ele verdiği şekilleridir. Kadın imgesi ise kadınlarla erkekler arasındaki ilişkiler sırasında ortaya çıkmaktadır. Bu imge, kadın gerçeğinin sadece kendisi olmayan ama tamamen kendisinden de ayrı olmayan bir ara safha içinde ortaya çıkmaktadır. Daha da daraltmak gerekirse asıl hedef alanımız Eski Ahit'te kadın imgesinin nasıl ortaya çıktığıdır. Burada problemimiz, Eski Ahit'in kendilerine tanıklık ettiği kadınları anlamlandırma çabasının nasıl sürdüğünü görmektir.

Yahudilik, İsrailoğulları (daha sonra da Yahudi ulusu) ile Tanrı arasındaki akde dayalı ilişki şeklinde kendini gösterir. Yahudilerin Tanrısı, sadece erkeklerle anlaşma yapar. Sadece erkekler, Tanrı ile insanlar arasında aracı olabilir. Rahiplerin sadece erkeklerden olması, bunun simgesel bir ifadesidir. Bununla ilgili Yahudilikte kadınlarla ilgili birtakım çelişkilerle de karşılaşmaktadır. Örneğin dini emirlerle yükümlü sayılmayan kadınlar, peygamber olabilmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te ayrı bir bölüm, bir kadının adıyla başlayabilmektedir. Bu duruma Rut'u örnek verebiliriz: Tevrat'ta Rut için övgü dolu sözler yer almaktadır. Şavuot bayramında da sinagoglarda Rut'un kitabı okunur. Mabelle kendisine yer bulamayan kadının, dualarda yer alması manidardır. Diğer taraftan Tevrat, kadının Tanrı tarafından cezalandırıldığını bildirmekte [“(Tanrı) kadına dedi: Zahmetini ve gebeliğini ziyadesiyle çoğaltacağım; ağrı ile evlat doğuracaksın ve arzun kocana olacak, o da sana hâkim olacaktır.” (Tekvin 3:16)] ve Yahve, bu emirle kadının kendi vücudu üzerindeki hakkını bile elinden alarak erkeğe bırakmaktadır. Kısıtlamalara karşın Yahudi kadının hiç saygı görmediği de söylenemez. Nitekim Eski Ahit'te çeşitli yerlerde, ananın da baba kadar saygıya layık olduğu zikredilmektedir. Ayrıca koca, karısının geçimini sağlamakla görevlidir; kölelerine karşı böyle bir görevi olmadığı için bu kuraldan kadının mal sayılmadığı sonucu çıkarılmaktadır. Ayrıca Mişna ve

Talmud'a göre kadının cinsel haz alma hakkı vardır. Yahudi ailesinde anne ve babalar geleneklerin de üzerinde manevi boyut kazanmaktadırlar. Ebeveynlere karşı saygıyı kutsal bir gereklilik olarak tavsiye eden 4. Emir önemlidir. Yahudiliğe göre kişi, anne ve babasına saygı duyduğunda, Tanrı'ya da saygı duymuş olmaktadır. Çalışmamızda, bu çelişkileri de ele alarak Tanah'taki kadın imgesini tespit etmeye çalışacağız.

Kadın konusunu ele alan çalışmalar daha çok konuyu farklı yönleriyle irdleyen tarihsel araştırmalardır. Çünkü kadın konusundaki söylemler merkezinden yakalanamamıştır. Bütün toplumlarda ve dinlerde kadın varlığının sürekli ele alınmış olması ve her zaman karanlıkta kalan yönleriyle ortaya çıkması, onun merkezinden yakalanamamasının göstergeleridir. Bu nedenle çalışmamızın esas sorunu, kadını merkeze alarak kadın imgesinin Eski Ahit'te nasıl anlamlar içerdiğini soruşturmadır. Bu açıdan Eski Ahit metnini kadının üzerinde bir söylem olarak değil, daha çok bizimle kadın varlığı arasında bir ara safha oluşturan söylem olarak ele almaktayız.

Araştırmamız üç bölümden oluşacak şekilde planlanmıştır. Birinci bölümde Eski Ahit'te yer alan olumsuz kadın imgesi, ikinci bölümde yine Eski Ahit'te övülen kadın imgesi irdelenmiştir. Son bölümde ise kadınlarla ilgili yer alan birtakım çelişkiler ortaya konulmuştur. Burada dikkat edilmesi gereken bir konu, bu imgelerin belirli bir önem sırasına göre incelenmediğidir. Ayrıca bölüm başlıkları altında işlenen bir imge, başka bir bölüm başlığının da örneğini oluşturabilir.

2. Amaç ve Önem

Kadın, çok farklı yönlerden ele alınabilecek bir konudur. Özellikle İslamiyet açısından incelenmiş olup bu doğrultudaki araştırma sayısı fazladır. Bu çalışmaların hemen hemen hepsi, İslamiyet'in kadınlara değer verdiğini ispatlamaya çalışmaktadır. Bu ispat arayışının sebebi, diğer din mensupları tarafından İslam'a karşı yapılan eleştirilerdir. Ancak İslam'ın kadınlara değer verdiğini ortaya koyan bu kadar çalışma olmasına rağmen, diğer dinlerde kadının hangi konumda olduğunu araştırma yoluna pek fazla gidilmemiştir. Dolayısıyla yapacağımız çalışma ilk olma özelliği taşıyacak ve alana katkı sağlayacaktır.

Yapılacak bu araştırmanın sonucunda Yahudiliğin kadın karşıtı söylemlerinin dinsel metin açısından bir dayanağı olup olmadığı görülecektir. Ayrıca son dönemlere kadar durumu net bir şekilde ortaya konulmamış olan Yahudilikte kadının

konumunu belirlemek açısından da önemli bir araştırma olduğu düşünülmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse amacımız, Eski Ahit'in tanıklık ettiği kadınlar hakkında açtığı anlam alanını belirlemek ve bu alanın sonuçta bizi kadın gerçekliğiyle hangi açılardan yüzleştirdiğini irdelemektir.

3. Varsayımlar

Çalışmanın temel kaynağı Eski Ahit'tir. Eski Ahit'in otantikliği tartışma konusu değildir.

Eski Ahit'ten yola çıkılarak varılacak sonucun Yahudiliğin kadına bakışını ortaya koyacağı varsayılmıştır.

Kutsal metnin toplumların bilinçlerinin arketipini oluşturduğu, kadın konusundaki ifadelerin de bu anlamda toplumların kadına yaklaşımlarını doğrudan etkilediği varsayılmaktadır.

4. Kapsam ve Sınırlılıklar

Çalışma temelde Eski Ahit'le sınırlıdır. Yahudilikte kadın konusu oldukça kapsamlı bir konudur. Problem daha çok Eski Ahit'teki konu ve problemler bağlamında ele alınacaktır. Yer yer tarihsel değerlendirmeler yapılacak fakat baştan sona tarihsel gelişim verilmeyecektir. Kadına ilişkin modern yaklaşımlardan yararlanılacak ve bunların perspektifleri göz önünde bulundurulacak ama doğrudan çalışmanın çerçevesini modern yaklaşımlar oluşturmayacaktır.

Yahudi din adamlarının ve akımlarının farklı bakış ve yorumları göz önünde bulundurulacaktır.

5. Yöntem ve Veri Toplama Tekniği

Araştırmamız, birtakım sorulara cevaplar arama şeklinde gerçekleşirken, temel çalışma alanımız Eski Ahit olduğu için kullanılacak diğer kaynaklar, bu metni merkezde tutacak şekilde incelenecektir.

Çalışmamız genel anlamda bir literatür çalışması şeklindedir. Bu anlamda kütüphane araştırması, internet ve literatür taraması yapılmıştır. Elde ettiğimiz veriler çalışmamızın metodu olan tarihsel din fenomenolojisi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

I. BÖLÜM

OLUMSUZ KADIN İMGESİ

Yahudilikteki kadın algısının oluşmasında Eski Ahit'in rolü oldukça fazladır. Özellikle Eski Ahit içerisinde yer alan mitolojik anlatı ve kıssalar bu algının oluşmasında önemli bir paya sahiptir. Örneğin yaratılış kıssasında yer alan anlatımlar, genel olarak Yahudi kültürünün kadına dair söyleminde belirleyici bir etkiye yol açmış ve belli bir kadın imgesinin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Bu nedenle, Eski Ahit'teki kadına ilişkin açıklamaları öncelikle yaratılış kıssası çerçevesinde ele almak isabetli olacaktır. Eski Ahit'i incelediğimizde birçok hikâyenin farklı versiyonları olduğunu görmekteyiz. En başta yaratılış kıssası iki farklı anlatı olarak karşımıza çıkmaktadır. İlk yaratılış hikâyesinde Tanrı, insanı yaratılışın son gününde, yani gökler, yeryüzü ve içindeki bütün canlılar yaratıldıktan sonra bizzat kendi suretinde erkek ve kadın olarak yaratmıştır. İkinci yaratılış hikâyesinde ise Tanrı, yer ve gök yaratıldıktan sonra ve yeryüzünde hiçbir canlı yokken, topraktan şekil verip burnuna hayat nefesi üflemek suretiyle ilk insanı/adamı yaratır. Bu kıssaya göre kadın, erkeğin kemiklerinden birisi alınarak yaratılmıştır.¹ Yaratılış gayesi ise, Âdem'i yalnızlıktan kurtarmak ve ona yardım etmektir.² Eski Ahit'i okumaya başlayan birinin daha ilk pasajlarda karşılaştığı tasvirler bu şekildedir. Diğer bölümlerde de yaratılış kıssasının ikinci versiyonuna vurgu yapılarak, kadınların erkeklerden bir adım geride olduğu iması öne çıkarılmıştır. Ayrıca genel olarak her iki öykü sanki birbirinin devamı imiş gibi gösterilerek özellikle kadının kaburga kemiğinden yaratıldığını ifade eden öykü baskın hale getirilmiş bu ise kadının ikircikliği algısının oluşmasında zemin olmuştur.³

Tora'nın ilk bölümündeki pasajlarda verilen bu tasvirler, Yahudiler üzerinde büyük bir etki oluşturmuş, sonraki kitapların/bölümlerin metin yazarlarının

---

¹ Tekvin, 2:21-22.

² Tekvin, 2:18.

³ Birinci öykü Tekvin 1:1 ile 2:3 içinde; ikinci öykü ise 2:4-2:25 içindedir.

cümlelerine de bu etki yansımıştır. “Kimi kadını ölümden acı buldum. O kadın ki kendisi tuzak, yüreği kapan, elleri zincirdir. Tanrının hoşnut kaldığı insan ondan kaçır, günah işleyense ona tutsak olur.”⁴, “İnsan tanrının önünde nasıl doğru olabilir? Kadından doğan biri nasıl temiz olabilir?”⁵, “Nitekim suç içinde doğdum ben, günah içinde annem bana hamile kaldı.”⁶ ifadeleri Eski Ahit’te cennetten kovulma suçunun kadınlara yüklenmesi ve bu bağlamda cezalara muhatap olmasının geliştirdiği görüşlerdir. Kutsal Kitap, sonrasında da metin yazarlarının bu yöndeki ifadeleri kadınlara yönelik olumsuz bir tablo oluşmasına yol açmıştır. Kadınlara yönelik böylesine olumsuz ifadeler sarf eden kutsal metin yazarları, nedense iki kişinin bir kişiden iyi olduğunu da belirtir. Nitekim Vaiz kitabında “İki kişi bir kişiden iyidir, çünkü emeklerine iyi karşılık alırlar. Biri düşerse öbürü kaldırır. Ama yalnız olup da düşenin vay haline! Onu kaldıran olmaz. Ayrıca iki kişi birlikte yatarsa birbirini ısıtır. Ama tek başına yatan nasıl ısınabilir.”⁷ şeklindeki ifadeler bir eş olarak kadının –yaratılış gayesine de uygun olarak- erkeğin yanında olmasının önemine vurgu yapılmaktadır. Ancak, Tanrının kendisinden hoşnut olmasının yolunu kadından uzak durmakta gören Vaiz kitabının yazarı, bu ifadeleriyle kendi kendisiyle çelişmiş olmaktadır.

Bu olumsuzluğun kaynağını irdelersek Eski Ahit’te tanrının vurgulanan yönlerinin hep eril olduğunu görürüz. Baba Tanrı Yehova, efendi, hâkim, baba ifadeleri⁸ muhakkak ki dişil bir yaratıcı için kullanılmaz. Zaten Yahudilerin kendi tanrıları için kullandıkları Elohim ismi tanrının sert ve acımasız davrandığını düşündüklerinde kullanılır. Dolayısıyla katı ve sert bir baba gibi düşünülmüştür.⁹ Mezmurlar’da da babalığın farklı bir yönüne vurgu yapılarak Tanrının öksüzlerin babası olduğu ifade edilir.¹⁰ Bu bağlamda, Dante’nin Hıristiyan öğretisindeki üç kutsal kişinin tek özü görüşü, Hyperborean Apollo ile Üç Güzeller simgeciliğinin öncelikle dışlayıcı erkek tanrı maskeleri içeren bir mitolojik anlayışa dönüştürülmesi,

---

⁴ Vaiz, 7:26.

⁵ Eyüp, 25:4.

⁶ Mezmurlar, 51:5.

⁷ Vaiz, 4:9-11.

⁸ Mehmet Aydın, “Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik II. Kısım (Talmud Yahudiliği): (1)”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı:4, 1991, s.18.

⁹ Jules Soury, *Karşılaştırmalı Mitoloji Işığında İsrail Dini*, Harun Güngör - İbrahim Açmaz (çev.), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2008, s.43.

¹⁰ Mezmurlar, 68:5.

tanrının Eski Ahit'teki ataerkil anlayışıyla uyuşmaktadır. Hatta bir anlamda onun uzantısıdır.¹¹

Pek çok mitte, özellikle politeist inancın parçası olan mitlerde, tanrıların yanında tanrıçalardan söz edilirken, İsrail'in Tanrısı –her ne kadar klan tanrısı görünümü olsa da, monoteist yapısı gereğince- gücünü hiçbir tanrıça ile paylaşmaz, hiçbir tanrıçanın kocası ya da sevgilisi değildir.¹² Hâlbuki tanrıçanın uygarlıkların bütünde bilinçaltında, en azından tanrıyla eşdeğer olarak etkin olduğu görülür.¹³ Eski Anadolu inançlarında olduğu gibi birçok kültürde görülen Ana tanrıça motifine baktığımızda bütün kudret ondadır, yaşamı yaratan odur, her şeye kadirdir. Cennetin ecesi, yükseklerin hanımı, göksel yönetici, kutsal kurulun dışı aslanı, aziz tanrıça gibi adlarla anılır.¹⁴

Eski Ahit'e daha ayrıntılı bakıldığında ise erkeklerin kadınlar üzerinde her konuda hâkim konumunda olduğu anlaşılmaktadır.¹⁵ Evlilikten örnek verirse, Tora'da yeni bir aile kurmaktan çokça söz edilmekle birlikte erkeğin yalnız olmasının iyi olmadığı vurgulanmaktadır. Tora metinlerinde evlilik olayı genellikle evlenmekten ziyade “almak” olarak, yani “erkeğin kendine eş alması” şeklinde geçmektedir.¹⁶ Dolayısıyla aslanan erkeklerdir, kadınlar ise hep onlara destek veren, yardım eden konumundadır. Böylece Eski Ahit'in genelini kapsadığını tespit ettiğimiz itaat kavramının boyun eğme, dinleme, alınan emre göre davranma anlamlarına geldiğini¹⁷ görürüz. Yine pek çok yerde kadınların kölelerle, cariyelerle, öküz ve eşeklerle birlikte zikredildiğini dolayısıyla erkeğin mülkiyeti altında bir varlık olarak değerlendirildiğini görürüz.¹⁸ Bu tarz pasajların bir yansıması olarak yemeği pişirirken yakan kadının eşi tarafından boşandığı görülmektedir.¹⁹

---

¹¹ Joseph Campbell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, Kudret Emiroğlu (çev.), Ankara: İmge Kitabevi, 1994, ss.116-117.

¹² Fatmagül Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, 3.b., İstanbul: Metis Yayınları., 2009, s.56.

¹³ Bu konudaki detaylı bilgi ve tanrıçaların tanrı içinde nasıl eritildiğine ilişkin olarak bk. Joseph Campbell, *Batı mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, Kudret Emiroğlu (çev.), Ankara: İmge Kitabevi, 1992, s.63-64.

¹⁴ Merlin Stone, *Tanırlar Kadinken*, Nilgün Şarman (çev.), İstanbul: Payel Yayınevi, 2000, s.53.

¹⁵ Tekvin, 3:16.

¹⁶ Suzan Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.112.

¹⁷ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, 3.b., Ankara: Doğu Matbaası, 1978, s.560.

¹⁸ Çıkış, 20:17.

¹⁹ Blu Greebberg, *On Women and Judaism: A View from Tradition*, The Jewish Publication Society of Amerika, Philadelphia, 1996, s.127.

Bu anlayışlara göre kadınlar ve erkekler sadece biyolojik olarak değil, ihtiyaçları ve yetenekleri bakımından da farklıdırlar. Toplumsal işlevlerinin farklı olması erkeklere yöneticilik vasfı kazandırmıştır. Erkekler yaratılış özelliği olarak daha güçlü ve akılcıdırlar, dolayısıyla hükmetmek onlara daha uygundur. Kadınlar ise daha zayıf, duygusal bakımdan dengesiz oldukları gerekçesiyle yönetici olma açısından elverişsiz kabul edilmiştir. Bu ön kabuller, bize Aristoteles'in insanları muhakeme yeteneklerine göre değerlendirmesini hatırlatır. Ona göre yalnızca erkekler eksiksiz bir muhakeme yetisine sahiptirler. Köleler statüleri yüzünden böyle bir yetiden tümüyle yoksundurlar. Çocuklar mükemmel olmayan bir muhakemeye sahipken, kadınlar duygusallıkları ve mükemmel olmayışları nedeniyle eksik ve istikrarsız bir muhakeme yetisine sahiptirler.²⁰ Bunları kabul edip kendilerine düşen sosyal işlevler üzerinde durursak, erkekler akılcı yetenekleriyle dünyayı yorumlarlar ve düzene sokarlar. Kadınlar ise, çocuk doğurma ve yetiştirme yetenekleriyle günlük yaşamın ve türün yeniden üretilmesi işlevini yürütürler. Demek ki bu iki işlevden erkeklerin üstlendikleri işler daha önemli kabul edilmektedir. Erkekler aşkın etkinliklerle, kadınlar da içkin etkinliklerle uğraşırlar. Dolayısıyla erkekler, kadınların üreme yetilerini denetleme hakkına sahiptir.²¹ Bütün bunlar varsayımdan ibaret olsa bile, kadınların erkeklere itaatini savunmak için vazgeçilmez öğeler olmuştur.

Bazı inançlarda kadın ile tüm varlıkları doğuran, onları besleyen ve tohumu yaratan toprak arasında benzerlik kurulmuştur.²² Bütün mitoloji ve inancın odak kişisi, yaşamın annesi ve besleyicisi ve ölüleri yeniden doğmak üzere kabul eden cömert tanrıça topraktır.²³ Toprağın bu kadar fonksiyonu olmasına rağmen edilgen bir rol üstlendiği görülür.²⁴ Dolayısıyla toprakla paralellik kurulan ve pek çok işlev üstlenen kadınlar da edilgen konumda olmuştur. Böylece erkeklere kadınların üreme özelliklerini denetleme noktasında dayanak elde edilmiştir. Kadın tarla gibi düşünülürken erkek ile tanrı arasında da bağlantı kurulmuştur. Erkeğin üremede oynadığı rol, tanrının dünyayı yaratma gücünün fani düzeydeki yansıması gibi

---

²⁰ Aristoteles, *Politika*, KitapI, Bölüm 12-13, Mete Tunçay (çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006, ss. 26-29.

²¹ Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, ss. 26-27.

²² Campbell, *İlkel Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, Kudret Emiroğlu (çev.), İstanbul: İmge Kitabevi, 1992, s.153.

²³ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, s.12.

²⁴ Mircea Eliade, *Dinler Tarihine Giriş*, Lale Arslan (çev.), 2.b, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2009, ss.243-245.

görülür. Tanrı ile erkek arasında kurulan bu bağlantı, ataerkil sistemi destekleyen önemli bir güç olmuştur. İnsanların ihtiyacını karşılayan toprak, ataerkil sistemlerde kadın bedeniyle özdeşleştirilip olumlu anlamı kaybolmuştur. Kadın artık yaşamın kaynağı, cömert ve bereketli toprak değil, erkeğin yarattığı canı taşıyan biri olmuştur. Filozoflara göre de kadınlar, bedenleriyle ölümlü bedenler yaratılmasına fiziksel olarak katılırken, erkekler ruhlarıyla bilgelik ve erdem gibi ölümsüz ruhsal ürünler yaratırlar. Dolayısıyla kadınlar yaşam için gerekli olan maddeyi sağlarlar ama insanın tanrısal olanla bağlantısını sağlayan erkektir.²⁵ Böylece kadının aşağı bir statüye sahip olmasına felsefi bir zemin oluşturulmuştur.

Kadınlara yönelik olumsuz ifadeler üretilirken ortaya çıkan ve vazgeçilmez olan birtakım kavramlar elde edilir. Özellikle anne, eş, kız kardeş, namuslu gibi ifadeler kadının erkekle ilişkisi sonucu edindiği özelliklerdir. Buna karşın itaatsizlik içeren bazı davranışlar sergilemesi de yine erkeklerle alakalı bir durumdur. Eski Ahit'teki hikâyelere bakıldığında bütün zaaflarıyla birlikte kadını da yaratanın erkeği yaratanla aynı tanrı olduğu göz ardı edilmektedir. İtaat sebebini de erkeklerin ekonomik olarak harcama yapmalarına bağlarsak, bu özellik ortadan kalktığında yani kadınlar kendi ekonomik özgürlüklerini kazandıklarında itaat ya da yöneticilik ortadan kalkar mı?

Gerek biyolojik özellikleri gerekse üstlendikleri rol bakımından Yahudi literatüründe aslanan kadınların erkeğe itaati ise de buna aykırı davranan kadın örneğine çok sık rastlanabilmektedir. Özellikle Eski Ahit'te kendisinden bahsedilen kadınların pek çoğu, itaatsizlik içeren davranışlar sergilemektedirler. Eski Ahit, doğrudan kadınların üstlendikleri bu olumsuz rolleri ortaya koymayı amaçlamasa da genel olarak anlattığı kıssalarda yer alan kadın tasvirlerinin böyle olduğu görülür.

Adı geçen kadınların en belirgin özellikleri hilekâr, kurnaz, düzenbaz, kibirli, kavgacı, kışkırtıcı, zinacı olmalarıdır. İtaatsiz kadın imgesini irdedeceğimiz bu bölümde yaniltan, zina yapan, asi, rekabet eden ve kıskanan, çekiştiren ve alay eden kadın imgesi alt başlığıyla gruplandırarak Eski Ahit'te yer alan kadınların özelliklerini ortaya koymaya çalışacağız.

---

²⁵ Berktaç, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, ss.58-60.

1.1.Yanıltan Kadın İmgesi

1.1.1. Kandıran Kadın: Havva

Kadın varlığının başlangıcını oluşturması sebebiyle kadın konusundaki araştırmalarda değinilmeden geçilemeyecek kişi şüphesiz Havva'dır. İtaat konusunun temel dayanağı belki de Havva'nın yaratılışına dayanmaktadır. Kur'an'da üzerinde pek durulmayan ancak Kitab-ı Mukaddes'te ayrıntılı bir şekilde ifade edilen Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratılması durumu, kadının erkeğe itaatinin bir gerekçesi sayılabilir. Kadının yaratılışı, Eski Ahit'te şöyle belirtilir:

“...Ve Rab Allah dedi: Adamın yalnız olması iyi değildir, kendisine uygun bir yardımcı yapacağım. Ve Rab Allah, her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için Adam'a getirdi ve Adam her birinin adını ne koydu ise canlı mahlûkun adını o koydu. Fakat Adam için kendisine uygun yardımcı bulunamadı. Ve Rab Allah Adamın üzerine derin uyku getirdi ve o uyudu ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapladı ve Rab Allah adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu adama getirdi. Ve adam dedi: şimdi bu benim kemiklerimden kemik ve etimden ettir. Buna Nisa denilecek, çünkü o insandan olundu. Bunun için insan anasını ve babasını bırakacak ve karısına yapışacaktır ve bir beden olacaklardır. Ve adam ve karısı, ikisi de çıplaktılar ve utançları yoktu.”²⁶

Buradan anladığımız kadarıyla adamın yalnızlığına hayvanlar çare olamıyor, onlarla anlaşması mümkün olmadığı için kadın yaratılıyor. Bu durumda Âdem'e yardımcı olacak kadın yine Âdem'den alınacak bir parçadan yaratılıyor. Fakat bu parça onun en zayıf kısmı olan kaburga kemiğinden alınıyor. Böylece kadın hem “erkeğe ait”, hem de onun en zayıf parçasından yaratılmış oluyor. Aynı cinsten olmamalarına karşın insan olma niteliğini taşıyan iki varlığın birbirine duyduğu ihtiyacı görüyoruz. İlk bakışta kadının erkeğin kemik ve etinden yaratılışı erkeğin daha önemli olduğunu ve ona itaati gerektirdiğini gösterebilir. Ancak farklı bir açıdan bakarsak adamın insan olduğunu kendisine fark ettiren kadının yaratılışı olamaz mı? Eğer kadın yaratılmasaydı adam kendisinin erkek olduğunu fark edebilir miydi? Yani bu kıssadan, adama cinsiyetini fark ettirenin kadın olduğu sonucunu çıkarabiliriz.

---

²⁶ Tekvin, 2:18-25.

Bir İskoç düğün şarkısı, kadının erkeğin kaburgasından yaratılmasına farklı bir açıdan bakar:

“Kadın adamın başından alınmadı
Bu yüzden ona emretmemeli
Kadın adamın ayağından alınmadı
Bu yüzden ayakları altında ezilmemeli
Kadın adamın koltuk altından alındı
Bu da gösterir ki
Adam onu tehlikeden ve zararlardan korumalı”²⁷

Tanrı, erkeğin kaburgasından bir parça alarak ona eşinin yanında eşiti olarak durmasını hatırlatır. Ayrıca erkek topraktan kadın ise kemikten yaratılmıştır. Kemik, topraktan daha güçlüdür ama kadınlar erkeklerden daha duygusal olduğu halde, erkekler duygusal açıdan kadınlardan zayıftır. Duygusal gerilim durumunda erkekler kadınlardan daha çabuk kırılır.²⁸ Dolayısıyla kadının bir kemikten yaratılmış olması onun aşağı derecede olduğu anlamına gelmez. Bu anlayışın bir uzantısı olarak anne ve kadın imgeleri ruhsal yapıyı baba ve erkek imgelerinden farklı etkiler. Kimlik sezgileri anne ile daha çok bağlantılıyken, çözümlenmeleri babayla ilgilidir.²⁹ Ancak eşinin Âdem’in vücudunun gizli kalan kısmından yaratılmasını, onun ağırbaşlılığına, iffetine ve evine olan bağlılığına işaret ettiğini düşünenler de vardır.³⁰ Kadın ne kadar itaatkâr olursa yaratılış gayesine o kadar uygun hareket etmiş demektir.

İngiliz kadın filozof Astell, Havva’nın Âdem’den sonra yaratıldığı için ona itaat etmesi gerektiği yönündeki ifadelerle ilginç bir benzetmeyle yaklaşır:

“Fani Âdem’in Havva’dan önce yaratılmış olması, Havva’nın ona doğal olarak bağımlı olması gerektiğini kanıtlayan bir şey değildir; tıpkı canlı varlıkların, balıkların, kuşların, hayvanların her ikisinden de önce yaratılmış olmasının, insanların bu hayvanlara bağımlı olması gerektiğini kanıtlayamayacağı gibi...”³¹

Dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta da kadına isminin adam tarafından verilmesidir. Ancak kadına ismini kendisinden yaratıldığı için mi vermiştir, yoksa

²⁷ Rabi Benjamin Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, Estreya Seval Vali (çev.), 2.b., İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2003, s.58.

²⁸ Blech, *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, s.59.

²⁹ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, s.64.

³⁰ M. Brayer, *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective*, Ktav Publishing House Inc., New Jersey, 1986, s.315.

³¹ J. Oakley Mitchel, *Kadın ve Eşitlik*, Fatmagül Berktaş (çev.), 3.b., İstanbul: Pencere Yayınları, 1998, s.33.

diğer varlıkları da isimlendirmesinin doğal bir sonucu mudur? İlkel topluluklarda isim her şeyin özüne işaret etmekteydi. Bir şeye isim vermek onu bilmek ve bu yolla onun üzerinde etkiye sahip olmak demektir. Tanrının hayvanlara isim verme işini insanoğluna bırakması³², onları insanın hükmü altına koymuş olmasının bir işareti sayılabilir de konu insanlara gelince isimlendirmenin erkeğin önce yaratılmasının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Havva isminin anlamları üzerinde durulduğunda ise daha çok tarihle yüzleşen ilk kadın olmasına atıfta bulunulduğu görülür. Kelime olarak etimolojik tahlillerde bulunan M. D. Mascetti, Havva'nın Kitab-ı Mukaddes'teki unvanının bütün canlıların anası olduğunu ve bu adın Mezopotamya'da tüm güçleri kendinde toplayan tanrıçanın adı olarak yaygın biçimde kullanıldığını ifade eder. Ayrıca yaratının bütün yaratıcı güçlerinin bir tezahürü olduğu için İbrani dininde açıkça yazılıp söylenmeyen tanrının adı Yehova'nın hem hayat hem de kadın anlamına gelen H-V-H kökünden türediğine dikkat çeker.³³ Canlıların anası, yaratıcılığın simgesi sayılan kadın nasıl oldu da edilgen duruma geldi?

Bu edilgenliğe karşın Eski Ahit'te kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılması, erkek tarafından her şeyin isimlendirilmesi gibi konuların yanında çarpıcı bir ifade vardır: "Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan tanrı suretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek ve dişi olarak yaratmış oldu."³⁴ Bu pasaja göre kadın ve erkeğin yaratılışında herhangi bir farklılık olmadığı görülür. İkisi de Tanrı tarafından yaratılan varlıklardır.

Yanıltan kadın imgesine baktığımızda ise akla ilk gelen yine Havva'dır. Yanıltma ifadesine göre doğru istikamette giden bir erkek vardır, kadın ise çeşitli yollarla onu bu yoldan saptırmaktadır. Bununla ilgili Eski Ahit'te pek çok bilgi vardır.

"Rab Tanrı'nın yarattığı yabanıl hayvanların en kurnazı yıldı. Yılan kadına, 'Tanrı gerçekten bahçedeki ağaçların hiçbirinin meyvesini yemeyin dedi mi?' diye sordu. Kadın, 'Bahçedeki ağaçların meyvelerinden yiyebiliriz' diye yanıtladı. 'ama tanrı bahçenin ortasındaki ağacın meyvesini yemeyin, ona dokunmayın; yoksa ölürsünüz dedi.' Yılan, 'kesinlikle ölmezsiniz' dedi, 'çünkü Tanrı biliyor ki o ağacın meyvesini yediğinizde

³² Tekvin, 2:19-20.

³³ Manuella Dunn Mascetti, *İçimizdeki Tanrıça, Kadınlığın Mitolojisi*, Belkıs Çorakçı (çev.), İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2000, s.142.

³⁴ Tekvin, 1:27.

gözleriniz açılacak, iyiyle kötüyü bilerek Tanrı gibi olacaksınız.’ Kadın ağacın güzel meyvesini yemek için uygun ve bilgelik kazanmak için çekici olduğunu gördü. Meyveyi koparıp yedi. Yanındaki kocasına verdi, o da yedi. İkisinin de gözleri açıldı. Çıplak olduklarını anladılar. Bu yüzden incir yaprakları dikip kendilerine önlük yaptılar. Derken günün serinliğinde bahçede yürüyen Rab Tanrı’nın sesini duydular. O’ndan kaçıp ağaçların arasına gizlendiler. Rab Tanrı Âdem’e ‘Neredesin?’ diye seslendi. Âdem, ‘Bahçede sesini duyunca korktum. Çünkü çıplaktım, bu yüzden gizlendim’ dedi. Rab Tanrı, ‘Çıplak olduğun sana kim söyledi?’ diye sordu, ‘Sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan mı yedin?’ Âdem, ‘Yanıma koyduğun kadın ağacın meyvesini bana verdi, ben de yedim’ diye yanıtladı. Rab Tanrı kadına, ‘Nedir bu yaptığın?’ diye sordu. Kadın, ‘Yılan beni aldattı, o yüzden yedim’ diye karşılık verdi. Bunun üzerine Rab Tanrı yılanı, ‘Bu yaptığından ötürü bütün evcil ve yabanıl hayvanların en lanetlisi sen olacaksın’ dedi. ‘Karnın üzerinde sürünecek, yaşamın boyunca toprak yiyeceksin. Seninle kadını, onun soyuyla senin soyunu birbirinize düşman edeceğim. Onun soyu senin başını ezecek, sen onun topuğuna saldıracaksın.’ Rab Tanrı kadına, ‘Çocuk doğururken sana çok acı çektireceğim’ dedi. ‘Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o yönetecek.’ Rab Tanrı Âdem’e, ‘Karnın sözünü dinlediğin ve sana meyvesini yeme dediğim ağaçtan yediğin için toprak senin yüzünden lanetlendi’ dedi. ‘Yaşam boyu emek vermeden yiyecek bulamayacaksın. Toprak sana diken ve çalı verecek, yaban otu yiyeceksin. Toprağa dönünceye dek ekmeğini alın teri dökerek kazanacaksın. Çünkü topraksın, topraktan yaratıldın ve yine toprağa döneceksin.’ Âdem karısına Havva adını verdi. Çünkü o bütün insanların annesiydi. Rab Tanrı Âdem’le karısı için deriden giysiler yaptı, onları giydirdi. Sonra, ‘Âdem iyiyle kötüyü bilmekle bizlerden biri gibi oldu’ dedi. ‘artık yaşam ağacına uzanıp meyve almasına, yiyip ölümsüz olmasına izin verilmemeli.’ Böylece Rab Tanrı, yaratılmış olduğu toprağı işlemek üzere Âdem’i Aden bahçesinden çıkardı. Onu kovdu. Yaşam ağacının yolunu denetlemek için de Aden bahçesinin doğusuna Keruvlar ve her yana dönen alevli bir kılıç yerleştirdi.”³⁵

Burada Âdem bize batı mitolojisindeki Enkidu’yu hatırlatır. Çamurdan yaratılmış olan Enkidu, hayvanlarla vakit geçirirken bir tuzakçı yanına bir kadın alıp onun bulunduğu pınar başına götürür. Bu kadın Enkidu’yu baştan çıkarır, kadının tuzağına düşer ve hayvanlar tarafından dışlanır.³⁶ Âdem de Havva tarafından tuzağa düşürülmüş sayılır ki cennetten dışlanır.

³⁵ Tekvin, 3:1-24.

³⁶ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, ss.78-79.

Hikâyenin diğerk unsuru olan yılan erkeği değil, kadını kandırma yoluna gitmiştir. Kadın kandırılmaya daha mı yatkın olduğu için onu seçmiştir? Eski Ahit'te yer verilmemiş olsa da yılan öncelikle erkeği ikna etme yolunu seçmiş olabilir. Yılanın kandıramadığı Âdem'in kadın tarafından aldatılması, onun zekâsını gösteren en güzel örnektir.

Bu öyküye dayanılarak kadının, cennetten kovulmanın sebebi olduğu sonucuna varılır. Ancak Eski Ahit'teki bu kıssanın devamındaki ifadelere bakıldığında Âdem cennetten kovulduğuna pek üzgün olmasa gerektir ki bir oğlu olduğunda yine Tanrı'ya şükretmektedir. Acaba Havva yasak meyveyi Âdem'e yedirmekle ona gerçek cennetin kapılarını mı açmıştır? Eğer Âdem cennetten kovulmasaydı, hayatın gerçeklerini belki de tam öğrenemeyecek, cennette bir zorlukla karşılaşmayacağı için bir zorluğu yendikten sonra tadılan mutluluğu hiç tanımayacaktı. Bu düşüncelerden yola çıkarak Tanrı'nın kadını bu davranışları sergileyeceğini bilerek yarattığını ve insan neslinin devamı için kadına farklı duygular verdiğini düşünemez miyiz? Havva, yaptığından dolayı cezalandırıldı ama bu ceza sonunda anne oldu. Âdem'in gerçekleri görmesini sağladığı için Tanrı Havva'yı cezalandırdı mı yoksa ödüllendirdi mi?

Cennetten kovulma hadisesine genellikle bu açıdan bakılmadığı görülür. Özellikle sonraki dönemlerde şeytanın vesvesesi ve yasak ağaçtan yenmesi konusunda suçlu olarak kadın ön plana çıkarılmıştır. Birtakım rivayetlere göre, “Şeytan Âdem'le eşini cennetten çıkarmak istediği zaman yılanın karnına girer. Cennete girdikten sonra karnından çıkar; yasak ağaçtan alarak Havva'ya götürür ve ona şöyle der: ‘Ey Havva şu ağaca baksana, kokusu ne güzel, tadı ne güzel, rengi ne güzeldir.’ Havva ondan tattıktan sonra bizzat eliyle alarak Âdem'e götürür ve ona şöyle seslenir: ‘Şu ağaca baksana, kokusu ne güzel, tadı ne güzel, rengi ne güzeldir.’ Âdem de bu aldatmalara kapılarak yasak ağaçtan yer.” Eski Ahit'te bu şekilde yer almasa da daha çok Yahudi kaynaklı rivayetlerde kadına daha sert bir rol biçilir ve Havva'nın Hz. Âdem'i sarhoş ederek ona zorla bu ağaçtan yedirdiği bildirilir.³⁷ Havva'nın şeytana aracılık yaptığı düşünölmüş, bu nedenle kadınlara bir takım cezalar verilmiştir. Çocuk doğururken çok acı çekecek olması ve ağrı çekerek doğum yapması, kocasına istek duyması ve kocasının onu yönetecek olması Eski

³⁷ İbrahim Karşı, *Kur'an Yorumlarında Kadın: Sosyo Kültürel Çevrenin Kur'an Yorumlarındaki Yansımaları*, İstanbul: 2003, ss. 83–85.

Ahit'te sıralanan bazı cezalardır.³⁸ Bu pasajda sıralananlar bir ceza içermesine rağmen Eski Ahit itaati vurgulamakta ve övmektedir. Yaratılış bölümünde ceza olarak ifade edilen itaat, daha sonra nasıl övülen bir davranışa dönüşmüştür? Havva'nın Tanrı tarafından cezalandırıldığını kabul etsek bile bugünkü insanlar neden bu cezayı çekiyor? Kadının günah keçisi ilan edilmesinin sebebi, ilk kadın imgesinin erkeği mutluluk diyarından uzaklaştıran ve onun Tanrıyla diyalogunu bozan bir portre çizmesi olmuştur ve ilk kötülüğü işleyen bir varlık olarak aşağılanmasını da beraberinde getirmiştir. Bu anlayışın bir uzantısı olarak "Bütün kadınlar şeytanın kölesidir, erkeklerin bozulmasından da onlar sorumludur"³⁹ görüşünü savunanlar da ortaya çıkmıştır.

Cennetten çıkarılmanın suçlusu Eski Ahit'e göre kadındır. Bunun sonucunda dünyaya gönderilmişlerdir ve ihtiyaçlarını gidermek için çalışmak durumunda kalmışlardır. Bu kovulma gerçekleşmeseydi acaba adam gerçekten mutlu olur muydu? Bunu daha iyi anlayabilmek için Kâin'in oğlu Tubal'ın bir gün Aden bahçesinin duvarından aşarak bahçeye girmesi hakkındaki şu hikâyeye bakalım:

"Hiçbir ağrı acı yüzü görmeden
Bahçede uzun zaman yattı, dinlendi.
Orada ne korkutan fırtınalar, ne sıkıcı üzüntüler vardı.
Her canavar ve her kuş için onun arzusu kanundu,
En ufak emrini yapmak için koşarlardı;
Fakat yine o dünyayı özledi, istedi...
Sonra bahçenin gölgeliklerinde dinlendiği yerden kalktı,
Ve tekrar tırmanarak duvarı aştı;
Geri döndü işe, baltaya, bele;
Kışın fırtınası, soğuğu gelince güldü,
Yazın sıcak güneşini kahkaha ile selamladı,
Yüreğinde bir galibin sevinci vardı."⁴⁰

³⁸ Tekvin, 3:16.

³⁹ Stone, *Tanrılar Kadinken*, s.137.

⁴⁰ W.J. Hutchins, *Eski Kahramanlar: Tekvinden Birkaç Ders, İsrailin Dini Görgüsü Kitabından*, S. Huri (çev.), İstanbul: Selamet Matbaası, 1933, s.20.

Demek ki insanın yaratılış itibariyle çalışma, zorlukları aşma arzusu bulunmaktadır. Âdem'in de cennetten çıkarılıp dünyaya gönderilmelerine üzülmemesi bundandır.

Eski Ahit'te kadına hitaben yer alan “Seni o yönetecek”⁴¹ ifadesi, kadına itaati yüklerken erkeğe de belli sorumluluklar yüklemektedir. Yani insan neden birine itaat eder? Kendisinden belli noktalarda üstün olana itaat etmek şüphesiz ki doğru olanıdır. Yukarıdaki örneğe bakıldığında Havva'nın Âdem'e yasak meyveyi bir şekilde yedirmesi de bir hüner gerektirir. Olumsuz bir duruma yol açsa da ince bir düşüncenin ürünü olarak başarı elde etmiştir. Yine çeşitli kaynakları ve rivayetleri bir tarafa bırakıp sadece Kitab-ı Mukaddes'e odaklanırsak Havva'nın bu konuda pek de zorlanmadığını görürüz. O halde erkeğin yani Âdem'in yöneten vasfını taşıyamadığı sonucu çıkarılabilir. Kadına yanıtan imgesini yüklerken yanılmaya meyilli erkek imgesi de göz ardı edilemez. Ancak bu konuda Âdem'i suçlamak da ne kadar doğrudur? Şüphesiz Âdem de Tevrat'ta yer alan “...İnsan anasını ve babasını bırakacak ve karısına yapışacaktır ve bir beden olacaklardır”⁴² ifadesine dayanarak böyle bir tavır sergilemiştir. Bu ifade Âdem'i suçsuz olarak betimleyebilir ama acaba Havva'yı aklayabilecek böyle bir ifade var mıdır? Gafurius'un Neoplatonik yapıtı olan Gökkatlarının Müziği'nde yer alan figürlere dikkat ettiğimizde en altında aslan başının uzandığı kadın Thalia, Havva'nın saf durumunu yansıtmaktadır. Thalia sürgündedir, yılanı uyuşturmuş ve sonuç olarak korku, umut ve yoksunluklara katlanmak zorundadır.⁴³ Eski Ahit'te kadın suçlanıp cezalandırılırken, aynı öykünün yansıması olan yapıtlarda saf olarak ifade edilmektedir.

Anlatılan hikâyede sadece kadın suçlanmaz, yılan ve Âdem de suçlanır. Ancak suçlarının boyutları farklıdır. İster kadının isterse erkeğin suçu olsun sonuçta insanlar cennetten çıkarılmışlardır. Ancak insanlar, cennetten kovulmakla kalmayıp görüldüğü gibi farklı cezalara da muhatap oldular. Aziz Anselm'in dediği gibi “Eğer insan günah işleyerek tatlı bir deneyim yaşamışsa, bunu çözüme kavuşturmak için kötü bir deneyim yaşamaması uygun olmaz mı?”⁴⁴ İşte tam da bu görüşe uygun olarak insanoğlu yaşadığı deneyimin bedeli olarak iyi ile kötüyü ayırt etme bilgisine masumiyetlerini, yani Tanrının iradesine gözü kapalı uyma yeteneklerini yitirdiler.

---

⁴¹ Tekvin, 3:16.

⁴² Tekvin, 2:24.

⁴³ Campbell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, ss.109-110.

⁴⁴ Campbell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, s.27.

Dolayısıyla düşmüş insanlık, daha yüksek bir bilgi düzeyine ulaşmanın bedelini, bundan sonraki hayatında da kötüyü reddedip iyiyi seçme yükümlülüğü altına girerek ödemiş oldu. Hikâyede erkek de kadın da suçluydu ancak bu başkaldırının cezasını aynı şekilde çekmeyeceklerdi. Erkeğin emeğini kahırlı bir yük haline getiren tanrı, kadının çocuk doğuran bedenini acıya mahkûm etmiştir. Bundan sonra onun cinselliği yalnızca annelikte ifadesini bulacak, bunun dışında aşağılanacak ve ilk günahın sebebi olarak lanetlenecektir. Annelik bile iki koşula bağlıdır: Acılar içinde doğum yapma ve kocasına itaat etme. Havva'nın suçu üzerine tanrının koyduğu bu kurallar, kadınları yaşamları boyunca ikincil konuma düşürmüştü ve onu erkeğe göre aşağı konumda görenlere meşru bir zemin oluşturmuştur.⁴⁵ Tanrı buyruğuyla kadın, erkeğin hâkimiyeti altına sokulmuş, sonrasında da dinsel sözleşmeye ve cemaate etkin katılımı önlenmiştir. Böylece zaten tanrının kendisine verdiği cezaları çekmek durumunda olan kadın, dünyadaki hareket alanı da daraltılmış bir şekilde yaşamak durumunda kalmıştır.

1.1.2. Plan Kuran Kadın: Rebeka

İtaatsizlik konusunda ilk ele alınan kişi Havva ise de Eski Ahit'te ondan daha çarpıcı örnekler bulmak mümkündür. Havva, bir anda verdiği bir kararla aldatan kadın olurken, daha çok plan yapıp uygulayan figürler mevcuttur. İşte Eski Ahit'e baktığımızda itaat etmeyen, yanıltan kimdir sorusuna yanıt arandığında Havva'dan sonra akla gelecek isimlerin başında Rebeka gelmektedir.

Eski Ahit'te Rebeka'nın adı, ilk olarak İbrahim'in oğlu İshak'a bir eş bulması için hizmetkârı Eliezer'e talimat verdiği bölümde yer alır. İbrahim, Eliezer'den develerini bir pınar başına götürmesini, kendisine ve develerine su verecek bir genç kızın ortaya çıkmasını beklemesini ister. Gitmesini istediği bu yer, Harran'dır ve gelin adayı Harran'dan seçilecektir. Eliezer, Harran'a gider; orada bir pınarın başında Rebeka'yı görüp onu kendince sınava tabi tutar. Rebeka, hem ona su vermiş, hem de develerini sulamıştır. Böylece Eliezer, Rebeka'nın doğru bir genç kız olduğu kanaatine varmıştır. Kızın evine gidip ailesine de durumu anlatır, ailesi de evliliğe onay verir.⁴⁶ İbrahim'in hayatının o döneminde varlıklı ve güçlü olmasına karşılık oğlunu evlendirmek için düşündüğü kızın ailesinde benzer özellikler aramadığı, sadece mükemmel bir karakter aradığı görülür. Eski Ahit'te Rebeka'yı çağırıp

⁴⁵ Berktaş, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, ss.70-71.

⁴⁶ Tekvin, 24:1-54.

kendisine “Bu adamla gider misin?”⁴⁷ diye sorulması, bizleri kendisinin fikrine başvurulduğu düşüncesine sevk eder. Ancak bu soru, söz kesilip başlık parası ödendikten ve kıza hediyeler verilip anlaşma sağlandıktan sonra, ertesi gün yola çıkacakları zaman sorulmuştur.⁴⁸ Zaten Rebeka ve İshak hiç tanışmıyorlardı ve Rebeka’ya sorulan İbrahim’in hizmetkârıyla gidip gitmemesidir. Sonuç olarak Rebeka gitmeyi kabul eder ki zaten karar verilmiştir. İbrahim’in oğlu İshak, kırk yaşında iken Lavan’ın kız kardeşi Rebeka’yla evlenir.⁴⁹ Rebeka’ya yanıtlan imgesini yükleyen olayların başlangıcını karısı kısır olan İshak’ın Rab’be yalvarması ve ikiz oğullarının olması teşkil eder. İlk doğan oğlu kıpkırmızı ve tüylü olup, adını Esav koyarlar. Sonra da kardeşi Yakup doğar. Esav, kırları seven usta bir avcı, Yakup ise hep çadırda oturan sakin bir adam olur. İshak, Esav’ı, Rebeka ise Yakup’u daha çok sever.⁵⁰

İshak, yaşlandığı, gözleri görmez olduğu bir dönemde büyük oğlu Esav’ı çağırıp kırlara çıkmasını, bir hayvan avlamasını, sevdiği lezzetli bir yemek yapip kendisine getirmesini söyler ve ölmeden önce kendisini kutsayacağını bildirir. Rebeka bu konuşmayı dinler, Esav avlanmak için kıra çıkınca oğlu Yakup’a İshak ile Esav’ın konuşmalarını anlatır. Ondan iki oğlak getirmesini ister, lezzetli bir yemek yapar, Esav’ın giysilerini Yakup’a giydirir, ellerini oğlak derisiyle kaplar, yemekleri Yakup’un eline verir. Böylece İshak, Esav zannederek Yakup’u kutsamış olur. Bu olay sonucunda iki kardeş birbirlerine düşerler, Esav kardeşini öldürmeye karar verir. Esav’ın bu düşüncesini öğrenen Rebeka, Yakup’u hemen Harran’a, kardeşi Lavan’ın yanına gönderir.⁵¹

Böylece Rebeka, eşini yanıtlan, onun görme kusurundan yararlanan, çocukları arasında ayırım yapan, sonuçta da kutsanma hakkını küçük oğlunun kullanmasını sağlayan ve kardeşlerin arasını bozan bir rol üstlenmiştir. Ama hikâyeden anlaşıldığına göre bütün bunları düşünüp uygulamaya koyan Rebeka, pek de zorlanmamıştır. Eşi İshak da çocukları arasında ayırım yapmakta, büyüğünü daha çok sevmektedir. Belki gözleri görmediği için yanlışlıkla küçük oğlunu kutsadı ama Yakup da annesine hiç itiraz etmemiş, her dediğini sorgusuz yerine getirmiştir. Bu noktada Rebeka’nın ayrı bir özelliği göze çarpar ki üç erkeği de idare edebilmiştir.

---

⁴⁷ Tekvin, 24:58.

⁴⁸ Hıdır Aslan, *Tanrı ve Kadın*, İstanbul: Berfin Yayınları, 1999, s.28.

⁴⁹ Tekvin, 24:67.

⁵⁰ Tekvin, 25:19-34.

⁵¹ Tekvin, 27:1-45.

Yani Rebeka itaat eden olmaktan ziyade itaat edilen olmuştur. Rebeka'nın nihayetinde Yakup'un bundan sonraki hayatında ve evliliğinde çok etkili olduğu görülür. Kardeşinin kendisini öldüreceği endişesiyle Harran'a kaçan Yakup'un hayatında böylece Rahel ve Lea rol oynamaya başlamıştır.

Genel çerçevesiyle Rebeka'ya yanılta imgesini yükleyen anlatı ve pasajlara ayrıntılı olarak baktığımızda bazı ilginç noktalarla karşılaşırız. Mesela Rebeka'nın doğru bir genç kız olarak karar verilmesinde etkili olan karakter özelliği, neşeli bir kalp olarak bilinir. Cimri insanlar, başkalarıyla paylaşmaktan, vermekten çok korktukları için hayatı ıskalamaktadırlar. Rebeka, bunun tam tersini yapmıştır ve Yahudi geleneğinde övgüye layık olan neşeli bir kalbin simgesi olmuştur. Dolayısıyla İshak, yargı gücünü; Rebeka ise bu gücü dengeleyen sevecenliği temsil eder.⁵² Cömertlik, sevecenlik ve iyiliğiyle bilinen Rebeka nasıl oldu da yanılta bir rol üstlendi? Bu hile, onun için son aşama olabilir mi? Yani öncesinde İshak'a aile geleneğini sürdürmeye karakter özelliği olarak Yakup'un daha layık olduğunu ve küçük oğlunu kutsamasının daha doğru olacağını söylemiştir. İshak, belki onu dinlemedi, önemsemedi, belki de kendi kurallarını uygulamak istedi. Rebeka ise doğru bildiğinden vazgeçmedi ve eşini yanılta bir kadın olarak anılmayı göze alarak hileye başvurdu. Eski Ahit'te böyle anlatılmasa da iyiliksever Rebeka'yı şartların bu hale getirebileceği ihtimali göz ardı edilemez, örnek olarak 'Cooley Sürü Yağması' olarak bilinen, Connaughtlu Kraliçe Meave ile eşi Leinsterli Ailill'in arasında geçen konuşmada Ailill'in "gerçekten iyi olan adamın karısı iyidir"⁵³ sözü ilginçtir.

Ayrıca İshak gözleri görmese de iki oğlu arasındaki farklılıkları biliyordu. Bu yüzden dokunarak onun büyük oğlu olduğunu onaylamak istedi, tabii Rebeka bunun önlemini aldığı için onu Esav zannetti. Ancak ses tonundan onun Yakup olduğunu anlayabilirdi. Zaten sesinden şüphelenmişti, avla ilgili sorular sorarak onun hangi oğlu olduğunu kolaylıkla fark edebilirdi. Belki de anladı ama karakter gereği o da Yakup'un kutsanmaya daha layık olduğunu düşünüyordu. Bu yüzden sesini çıkarmadan onu kutsadı. Zaten Tanrının göklerden bir melek göndererek Esav'ı kırlarda geciktirip eve çabuk dönmesine engel olduğuna dair rivayetler vardır. Bu anlatıma göre gönderilen melek Esav'ın avladığı geyikleri canlandırıp serbest bırakmıştır. Esav da babasına köpek etinden yaptığı yemeği götürebilmiştir. Yine bir

⁵² Michael Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, Estreya Seval Vali (çev.), İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2006, s.64.

⁵³ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, s.36.

başka anlatıma göre Yakup, annesine itaat eder ama planlı aldatmalardan da nefret eder. Annesinin dediğini yapması konusunda Tanrı ona destek verir ve iki melek gönderir. Yakup da babasına yalan söylememiş, ona “senin ilk doğan oğlunum” demiştir. Çünkü Yakup, Esav’dan ilk oğulluk hakkını satın almıştır.⁵⁴ Böylece Eski Ahit’in genelini kapsayan bir şekilde kadınların düşündüklerini ve isteklerini sonuna kadar gerçekleştirme çabaları, bu uğurda olumsuz algılanma özellikleri, buna karşın erkeklerin ortaya çıkacak sonuçlara bile bile göz yummaları bu kez Rebeka ile hayat bulmuş, kadınların yanılttığı iddiaları bir kez daha ortaya konmuştur. Bir yanılsa bilerek engel olmamak da o yanışın ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Rebeka yaptıklarıyla aslında eşinin aklından geçenlere tercüman olmuş, yöneticilik vasfının doğru ellere geçmesine imkân tanımış, ama yanıltan kadın imgesi olarak Eski Ahit’te yer almaktan da kurtulamamıştır.

1.1.3. Rahel

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi oğlunun canını kurtarmak için onu dayısı Lavan’ın yanına gönderen Rebeka, Yakup’un hayatını etkileyecek olayların başlangıcını oluşturduğunun elbette ki farkında değildi. Yakup, annesini dinleyerek dayısına sığındı ve daha önce hesaplayamadığı durumlarla karşılaştı. Lavan, yanına gelen yeğenini sahiplendi ve yanında çalışmasını istedi. Lavan’ın iki kızı vardı. Büyüğü Lea, küçüğü ise Rahel’di. Yakup Rahel’e âşıktı ve Lavan’a küçük kızı için kendisine yedi yıl hizmet edeceğini söyledi. Lavan bunu kabul etti ama yedi yılın sonunda Rahel ile evlendiğini zanneden Yakup farkında olamadan Lea ile evlendi. Sabah olunca Yakup, Lavan’a “Ben Rahel için yanında çalışmadım mı? Niçin beni aldattın?”⁵⁵ dedi. Lavan ise, “Bizim buralarda adettir. Büyük kız dururken küçük kız evlendirilmez. Bu bir haftayı tamamla, Rahel’i de sana veririz. Yalnız ona karşılık yedi yıl daha yanımda çalışacaksın”⁵⁶ dedi. Böylece Yakup iki kız kardeşle de evlenmiş oldu ama Rahel’i daha çok sevdi. Dolayısıyla öncesinde iki erkek kardeş arasına fitne sokan Rebeka iken, devamında da iki kız kardeşin arasını bozan babaları Lavan oldu.

Aslında Rahel, babasının bir düzenbazlık yapacağını tahmin ediyordu. Bunun üzerine bir işaret üzerine anlaşmaya karar verdiler. Yakup ilk olarak sağ ayak

⁵⁴ Robert Graves- Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, İstanbul: Say Yayınları, 2009, s.285.

⁵⁵ Tekvin, 29:25.

⁵⁶ Tekvin, 29:26-27.

başparmağına, sonra sağ başparmağına ve en sonunda da sağ kulak memesine dokunan kadınla evlenecekti. Ancak Rahel, bu sırrı ablası Lea'ya anlatmakta bir mahsur görmedi. Tamamen karanlık olan odaya giren Lea, onun önce sağ ayak başparmağına, sonra sağ el başparmağına ve en sonunda da sağ kulak memesine dokundu.⁵⁷

Yakup, Rahel'i daha çok sevdi ama çocuk sahibi olan Lea oldu. Lea peş peşe dört tane erkek çocuk doğurdu⁵⁸, bu durum karşısında ablasını kıskanan Rahel çaresiz kalınca cariyesi Bilha'yı Yakup'a verdi. Sonunda Rahel'in istediği oldu ve cariyesi Bilha iki erkek çocuk doğurdu.⁵⁹ Lea, doğan çocukları kıskandı ama artık kendisinin çocuğu olmuyordu. Bunun üzerine Lea da cariyesi Zilpa'yı Yakup'a verdi ve Zilpa da iki erkek çocuk doğurdu.⁶⁰ Ancak Rahel'in aklından geçen şeydi: İsterse kırk tane oğlan doğursun, Yakup'un aklı ve kalbi her zaman benimdir ve benim kalacaktır.

Lea'nın iki oğlu ve bir kızı daha olduktan sonra Rahel'in de dilediği oldu ve bir oğlu dünyaya geldi.⁶¹ Bundan sonra Yakup, eşlerini, cariyelerini ve çocuklarını alarak Kenan topraklarına döndü. Yirmi yıllık bir aradan sonra kardeşi Esav'la karşılaşacağı zaman hala kardeşinin öfkesinden korkan Yakup, konaklama yerinde ön safta odalıklarını ve çocuklarını, daha sonra Lea ve çocuklarını, en sonunda da Rahel ve oğlunu konuşlandırmıştır.⁶² Yani Rahel ve oğlunu korumayı amaçlamıştır. Madem ki Rahel'i bu kadar ön planda tutuyordu ve yanlışlıkla Lea ile evlenmişti, ne istediğini Lavan'a karşı daha net bir şekilde ortaya koyabilir, Lea'dan ayrılabilir, böylece iki kız kardeşi birbirine düşürmezdi. Ancak Yakup bu yolu seçmedi. İkiz kardeşi Esav ile de barıştı, bütün kinler söndü. Geçen yıllarla birlikte kız kardeşler aynı erkeği paylaşarak yaşamayı da öğrendiler. Ancak Rahel, oğlu Bünyamin'i doğururken öldü.⁶³

Bu olaylardan yola çıkarak öncelikle Eski Ahit'in evliliğe bakışını görebiliriz. Demek ki evlenecekleri kişiyi seçme imkânı vardı. Ancak bu imkânın daha çok erkeklere verildiği görülmektedir. Nitekim Rebeka'ya da İshak'la evlenmek isteyip

⁵⁷ Robert Graves- Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, s.301-302.

⁵⁸ Tekvin, 29:31-35.

⁵⁹ Tekvin, 30:1-8.

⁶⁰ Tekvin, 30:8-13.

⁶¹ Tekvin, 30:17-24.

⁶² Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c.II, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001, s.519.

⁶³ Tekvin, 35:16-18

istemediği sorulmamıştır. Yukarıdaki olayda da Yakup Rahel’le evlenmek istiyordu ve bunun için yedi yıl çalıştı. Babası bunu kabul etti ama kızına fikrini sormamıştır. Büyük kız varken küçük kızını vermeyeceğini ancak düğünden sonra söylemesi de ayrı bir hatadır. Çünkü Eski Ahit’te anlatılan hikâyelerde genellikle kadınlar yalan söyleyen, fitne çıkarıcı kişilerdir. Tabii Yakup durumu anlayınca Lavan’dan hesap sormuştur. Ancak Lavan Rahel’i de vereceğini söyleyince Yakup itiraz etmekten vazgeçmiştir. Demek ki aynı anda iki kız kardeşle evlenmek Eski Ahit’e aykırı düşen bir durum değildir. Bu sefer de Rahel’e ablasının eşiyile evlenmek isteyip istemediği sorulmamaktadır. Sonuçta aynı erkeği paylaşmak durumunda kalan iki kardeş bu defa da çocuk sahibi olma yarışına giriştiler. Çünkü Yahudi toplumunda kadını değerli kılan onun çalışkanlığı, gayreti veya yetenekleri değil, eşinin çocuk sahibi olmasını sağlamasıdır. En iyi eş, kocasına evlat dünyaya getirendir.⁶⁴ Bundan sonuç alamayınca ikisi de cariyelerini verdiler. Yakup’un yine hiçbir itirazı olmadığı görülmektedir. Aslında kadınlar, şartlarının getirdiği duruma uygun davranmışlardır. Kız kardeşi dahi olsa eşini kıskanması çok doğaldır. Nitekim İsrail’in Tanrı’sı da kıskançtır, kendi yanında başka birinin varlığını kabul etmez. “Benim yanımda hiçbir Tanrı edinmemelisin”⁶⁵ der. Eski Ahit’te Tanrının insanı kendi suretinde yarattığı bildirildiğine göre⁶⁶ Rahel’in kıskanması da doğaldır. Yakup ise dört kadının arasında kalmış bir kişi konumundadır. Ne istediğini bile tam ifade edemeyen, duruma göre hareket eden biri olarak yanıltılmaya müsait bir çizgidedir. Dolayısıyla itaat edilmeye de ne kadar uygun olduğu tartışmalıdır.

1.1.4. İftira Eden Kadın: Potifar’ın Karısı

Eski Ahit geleneğinde itaat konusunda aslolanın kadının erkeğe itaati olduğunu daha önce belirtmiştik. Hele kastedilen erkek kadının kocasıysa daha vurgulu ifadeler karşımıza çıkmaktadır. Yahudilik, İsrailoğulları (daha sonra da Yahudi ulusu) ile Tanrı arasındaki akde dayalı ilişki şeklinde kendini gösterir. Yahudilerin Tanrısı, sadece erkeklerle anlaşma yapar.⁶⁷ İşte bu akit aile içerisinde erkeğin ön planda olmasına sebep olmuştur. Şimdi de Potifar’ın karısının eşine itaati ya da itaatsizliği noktasında nasıl bir tavır sergilediğini görelim.

⁶⁴ Denise L. Carmody, “Judaism”, *Women in World Religions*, ed. Arvind Sharma, introduction Katherine K. Young, New York : New York University, 1987, s.187.

⁶⁵ Çıkış, 20:3.

⁶⁶ Tekvin, 1:27.

⁶⁷ Marit Rullmann, *Kadın Filozoflar*, Tomris Mengişiöğlü (çev.), İstanbul: Kabalcı Yayıncılık, 1993, s.9.

Yakup'un oğlu Yusuf, kardeşleri tarafından kuyuya atıldıktan sonra Midyanlı (İsmaililer) tüccarlar oradan geçerken onu kuyudan çıkarıp onlara sattılar. Böylece Yusuf Mısır'a götürüldü. Midyanlılar da Yusuf'u Mısır'da Firavun'un bir görevlisine muhafız birliği komutanı Potifar'a sattılar. Potifar, sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu Yusuf'a verdi.⁶⁸ Böylece Potifar'ın karısı ile Yusuf'un karşılaşmasına zemin hazırlanmış oldu. Hikâyenin devamı Eski Ahit'te şöyle yer alır:

“Yusuf, güzel yapılı, yakışıklıydı. Bir süre sonra efendisinin karısı ona göz koyarak, “Benimle yat” dedi. Ama Yusuf reddetti. “Ben burada olduğum için efendim evdeki hiçbir şeyle ilgilenme gereğini duymuyor” dedi, “Sahip olduğu her şeyin yönetimini bana verdi. Bu evde ben de onun kadar yetkiliyim. Senin dışında hiçbir şeyi benden esirgemedi. Sen onun karısısın. Nasıl böyle bir kötülük yapar, tanrıya karşı günah işlerim?” Potifar'ın karısı her gün kendisiyle yatması ya da birlikte olması için direttiyse de Yusuf onun isteğini kabul etmedi. Bir gün Yusuf olağan işlerini yapmak üzere eve gitti. İçerde ev halkından hiç kimse yoktu. Potifar'ın karısı Yusuf'un giysisini tutarak, “Benimle yat” dedi. Ama Yusuf giysisini onun elinde bırakıp evden dışarı kaçtı. Kadın Yusuf'un giysisini bırakıp kaçtığını görünce uşaklarını çağırdı. “Bakın şuna” dedi, “Kocamın getirdiği bu İbrani bizi rezil etti. Yanıma geldi, benimle yatmak istedi. Ben de bağırdım. Bağırdığımı duyunca giysisini yanımda bırakıp dışarı kaçtı.” Efendisi eve gelinceye kadar Yusuf'un giysisini yanında alıkoydu. Ona da aynı şeyleri anlattı: “Buraya getirdiğin İbrani köle yanıma gelip beni aşağılamak istedi. Ama ben bağıınca giysisini yanımda bırakıp kaçtı.” Karısının, “Kölen bana böyle yaptı” diyerek anlattıklarını duyunca, Yusuf'un efendisinin öfkesi tepesine çıktı. Yusuf'u yakalayıp zindana, kralın tutsaklarının bağlı olduğu yere attı.”⁶⁹

Bu anlatıma göre Yusuf'u seven kadın, davetle de kalmaz, gömleğini yırtar. İsteddiği olmayınca da Yusuf'un kendisine davette bulunduğunu söyleyerek ona iftira atar. Ancak bu anlatıma göre Yusuf kendisini savunma, doğruyu söyleme yoluna gitmez. Potifar da giysinin neden ve nasıl yırtıldığını sorgulamaz. Yusuf zindana atılır, kadın da Eski Ahit'te “iffetsiz kadın imgesi” şeklinde karşımıza çıkar.

Potifar'ın karısı yalnızca yanılta kadın imgesi olmamış, eşine sadakatsiz, zinaya davetiye çıkararak bir rol de üstlenmiştir. Ancak Yusuf'un öyküsü anlatılmaya devam ederken Potifar'ın karısından hiç söz edilmez. Bu kadın Yusuf'u tanımadan önce nasıldı, ahlaksız bir kadın mıydı, eşiyle nasıl bir aile hayatları vardı? Yoksa bu şekilde davranması tamamen Yusuf'la mı alakalıdır? Yusuf zindana atıldıktan sonra

⁶⁸ Tekvin, 39:1-6.

⁶⁹ Tekvin, 39:7-20.

nasıl bir hayat yaşamıştır? Sanki bu hikâyede kadına düşen tek bir rol vardır, Yusuf'u günah işlemeye zorlamak, olmayınca ona iftira atmak. Bu rolü yerine getiren kadın, görevini tamamlamış gibidir.

Dikkat edilmesi gereken diğer nokta da şudur ki iffetsizlik gibi bir suçla cezalandırılan birine Firavun nasıl güvenip de ona rüyasını anlatıyor ve yorumlarına itibar ediyor? Bu duruma iki türlü bakılabilir: Eski Ahit'te erkekler için iffetsizlik önemli bir suç değildir ya da Firavun o kadar çaresiz kalmıştır ki bir suçluyu bile zindandan çıkarıp rüyasını yorumlatabilir. Ya da zaten Yusuf'un suçsuz olduğunu biliyorlardı da herhangi bir beyanda bulunmadılar. Hangisi olursa olsun sonuçta Yusuf zindana atılmıştır ama bu, onun hayatında önemli bir merhale olmuştur. Kendisini günaha girmekten kurtaran zindana da Yusuf, ceza olarak bakmasa gerektir.

Bu hikâye Yusuf'un iffetini ortaya koyar, onu örnek alınacak bir timsal haline getirmiştir ve kendisine itibar kazandırmıştır.⁷⁰ Ancak kadının Yusuf'u baştan çıkarma teşebbüsüne dair Tanrının müdahalesi de göz ardı edilemez. Belki de Tanrı kendi başına bıraksa Yusuf, kadının isteğini geri çevirmeyecekti. Olay böyle sonuçlansaydı Yusuf ile kadın arasında bir fark kalır mıydı? İlahi müdahaleyle hataya düşmeyen erkek itibar kazanırken, bu müdahalenin dışında kalan kadın yanılta biri olarak anılmaktadır. İnsanları zaaflarıyla birlikte yaratan Tanrı, bu yönünü kullanan kadına neden müdahale etmemektedir? Bu müdahaleyi Yusuf'un peygamber oluşuna bağlayabiliriz. Çünkü peygamberler, Tanrının iradesine ve otoritesine dayalı bir görevlendirmeye işaret etmektedir. Bu yüzden Tanah'ta peygamberler için sık sık "Tanrı adamı", "Tanrı'nın hizmetçisi" gibi ifadeler kullanılır.⁷¹ Elbette Tanrı kendi seçtiği peygamberi günah işlemekten koruyacaktır.

Tekvin'deki anlatıma eklenen birtakım yorumlarda Potifar'ın karısıyla ilgili hiçbir kötülemeyle karşılaşılmaz. Bu anlatıma göre çocuk doğurmak onun göreviydi ve eğer Yusuf'la birlikte olup ikiz çocuk dünyaya getirmeyi başarmış olsaydı, Tamar gibi ona da övgüler sunulacaktı. Ancak bir başka Mısırlı kadın, Asenat Yusuf'a oğullar doğurmuştur.⁷² Ayrıca Yahudi olmamasına rağmen Potifar'ın karısı

⁷⁰ Roland de Vaux, "(Yahudi Kaynaklarına Göre) İsrail Oğullarının Mısır'a Yerleşmesi ve Yusuf Kıssası", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sıddık Yüksel (çev.), 1989, sayı: 3, s.172.

⁷¹ I. Krallar, 13, II. Krallar, 21:10.

⁷² Robert Graves- Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, s.360.

araştırmamız içinde önemli bir yere sahip olmuştur. Çünkü adı Eski Ahit'te sıkça yer almış ve önemli bir figürü temsil etmiştir.

1.1.5. Casus Olan Kadın: Delila

Tevrat'ta yer alan Delila ve Şimşon'un hikâyesinde aslında Delila bir kadın casus izlenimi vermektedir. Şimşon'u zayıflatmak amacıyla yanına sokulmuştur. Saçlarını Tanrıya adanmış olan Şimşon, saçlarını hiç kesmez ve şarap içmez, gücünü de bu yemine borçludur. Delila'ya âşık olur ve gücünün sırrını onunla paylaşır. Kendisini ele vereceğini sezmiş olacak ki ilk birkaç kez gücünün kaynağını doğru söylemez. Ama Delila gerçeği öğrenmekten asla vazgeçmez. Sonunda Delila ona ihanet eder ve uyurken saçlarını keser, daha sonra Filistliler onu yakalar gözlerini kör eder ve onu hapsederler. Aradan biraz zaman geçince Filistlilerin bir toplantısına alay etmek için getirilir. Bu kadar güçlü bir adam artık esirdir. Ama aradan geçen zaman içinde Şimşon'un saçları uzamıştır. Bunu fark eden Şimşon, "Gücümü yeniden kazanayım ve kendimle beraber gözlerimi kör eden bu insanları da öldüreyim" diye dua eder. Binanın sütunlarından birini yıkar ve böylece bina yıkılır. Şimşon da diğerleriyle beraber ölür.⁷³

Delila, Şimşon'a yalan söylemekle kalmayıp onun sarhoş olmasına sebep olmuştur. Onun peşinde olan Filistlilerin odaya saklanıp zamanı gelince ortaya çıkmaları ve onu ele geçirmeleri yine Delila'nın yardımıyla gerçekleşmiştir.⁷⁴ Böylece Delila, Şimşon'a defalarca tuzak kuran ve onu aldatan bir kadın olmuştur. Bu kadar güçlü olan Şimşon, Delila'ya olan aşkıdan mantıklı düşünememiş olacak ki bu tuzaklara tekrar tekrar düşebilmiştir. Zaten Tanrının kendisini koruyacağından da çok emindir. Ne yazık ki Tanrının artık kendisini terk ettiğini sonundaki acı tecrübeyle öğrenmiştir. Asıl karakterimiz Delila'ya baktığımızda ise onun yönlendirilmesi söz konusudur. Şimşon'un gücünü zayıflatmak isteyen gerçekte erkeklerdir. Delila ise kendisine vaat edilen paraları alabilmek için buna aracılık etmiş, böylece yanıltan bir kadın olarak burada yer almaktan kurtulamamıştır.

Aile içi konuların dışında ve aileden biri olmayan kadınların genellikle erkekleri kandıran, yıldırان bir tavır sergiledikleri savunulur. İşte Delila da

---

⁷³ Hakimler, 16:1-30.

⁷⁴ John Baldock, *Women in the Bible*, Arcturus Publishing Limited, London, 2006, s.73.

güzelliğini ve kurnazlığını kullanarak Şimşon'u sıkıntılı ve fazlasıyla tehlikeli bir duruma sürüklemiştir.⁷⁵

1.2. Zina Yapan Kadın İmgesi

Hemen hemen bütün dinlerde ve hukuk sistemlerinde insanların can, mal ve namusları kutsal kabul edilmektedir. Bu anlamda aile de toplumun devamı için sağlam olması gereken bir kurum olmuştur. Zina, Arapça bir isim olup gayrı meşru münasebette bulunmak,⁷⁶ evli erkek veya kadının kendi rızasıyla eşinden başka bir kimseyle cinsel ilişkide bulunması,⁷⁷ aralarında şer'an cinsi münasebete imkân veren bir bağ olmadan bir erkekle bir kadının cinsi münasebette bulunması⁷⁸ şeklinde tarif edilmektedir. Zina, birçok dinde büyük bir suç olmasına rağmen, gönüllülük esas olduğu için ortadan kaldırılamamıştır. Zinayı büyük bir suç kabul eden dinler, elbette belli cezalar da getirmiştir. Eski Ahit'te zina suçunun cezası ölüm olarak belirlenmiş ancak bununla yetinilmeyerek İsrailoğullarına şu talimat verilmiştir: "Alacağınız kadın kız olacaktır. Dul yahut boşanmış yahut bozuk kadın, fahişe almayacak, ancak karı olmak üzere kendi kavminden bir kız alacaktır."⁷⁹ Yine kâhinlerle ilgili olarak da şu ifadeler yer alır: "Fahişe veya bozuk kadın almayacaklar ve kocadan boşanmış kadın almayacaklar, çünkü kâhin Allah'ına mukaddestir."⁸⁰ Görüldüğü gibi yasakların pek çoğu kadınları kontrol altında tutmaya yöneliktir. Her ne kadar bazı bölümlerde erkekler için de aynı cezalar öngörülse de kadınlara bu eylemi yapan ya da boşanmış bir erkekle evlenmemesi bildirilmiyor. Zina yapan kadına ölüm cezası verilirken, bir kâhinin kızı zina ederse diğerlerinden farklı olarak yakılması emrediliyor. Bunun sebebi kızın babası olan kâhinin onurunu zedelemiş olmasıdır.

Tevrat'ta sıkça vurgulanan aile ve toplumun menfaatlerinin özellikle erkeğin otorite, onur ve mülkünün korunmasıyla özdeşleştirildiği görülür. Zina yasağının kadının evli veya nişanlı olup olmamasına göre belirlenmesi, ister baba ister koca olsun erkeğin mülkünün korunmasının amaçlandığı görülmektedir.⁸¹ Aynı durum kâhinin kızının zinasıyla ilgili olarak ifade ettiğimiz gibi kadının iffet ve onurundan ziyade, babanın veya kocanın mülküne ve onuruna saldırı olarak düşünülen tecavüz

⁷⁵ Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s. 186.

⁷⁶ Hüseyin Kazım, *Türk Lügati*, c.II, İstanbul: Devlet Matbaası, 1998, s.964.

⁷⁷ *Türk Hukuku Lügati*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1956, s.371.

⁷⁸ *Meydan Larousse*, c.XII, s.941.

⁷⁹ Levililer, 21:13-14.

⁸⁰ Levililer, 21:7.

⁸¹ Tesniye, 22:20-22.

ve iftirayla ilgili kurallar için de geçerlidir. Dolayısıyla Tevrat'a göre kadın evleninceye kadar babasının, evlendikten sonra da kocasının mülkiyeti ve koruması altında kabul edilmiş, diğer bütün uygulamalar da bu esasa dayandırılmıştır.

Tevrat'ın birçok yerinde zina üzerinde durulur. Musa'ya bildirilen on emrin içerisinde de “zina etmeyeceksin”⁸² ifadesi yer alırken “tecavüz etmeyeceksin” gibi bir emir olmadığı görülür. Tecavüz durumu sadece nişanlı kızlar için geçerlidir ve ceza erkek için gündeme gelmektedir. “Eğer bir adam kırdaki nişanlı bir kızla karşılaşır, onu yakalayıp tecavüz ederse, yalnız tecavüz eden adam öldürülecek. Kıza bir şey yapmayacaksınız, çünkü kızın ölümü hak edecek bir günahı yoktur.”⁸³ Eğer kız nişanlı değilse durum değişir. “Eğer bir adam nişanlı olmayan bir kızla karşılaşır, tutup onunla yatarsa ve bu ortaya çıkarsa, kızla yatan adam babasına elli gümüş verecek, kıza tecavüz ettiği için onu karısı olarak alacak ve yaşamı boyunca onu boşayamayacaktır.”⁸⁴ Eski Ahit'teki “Başka birinin karısı ile zina eden, komşusunun karısı ile zina eden adam, hem o hem kadın mutlaka öldürülecektir.”⁸⁵, “Eğer bir adam başka birinin karısıyla yatarken yakalanırsa, hem kadınla yatan adam hem kadın, ikisi de öldürülecek”⁸⁶ pasajlarına bakıldığında, evli bir erkek evli olmayan bir kadınla cinsel ilişkiye girerse suç sayılmaz. Aynı şekilde evli olmayan kadın da zina işlemiş sayılmaz. Zina, bekâr ya da evli bir erkeğin evli bir kadınla cinsel ilişkiye girmesidir. Böyle kabul edilmesinin sebebi, kadının erkeğin malı olarak düşünülmesi ve zina olayının, erkeğe ait olan bir hakka kadın tarafından tecavüz edilmesi şeklinde düşünülmesidir. Aynı şekilde erkeğin evli bir kadınla cinsel ilişkiye girmesi, komşusunun mülkiyetine tecavüzde bulunması anlamına gelir ve cezası ölümdür. Evliliğin nişanlılık döneminde başladığı düşünülürse herhangi nişanlı bir kadının da zina fiilini gerçekleştirmesi, hem erkek hem de kadın için taşlanarak öldürülme cezasını gerektirir. “Eğer bir adam kentte başka biriyle nişanlı bir kızla karşılaşır ve onunla yatarsa, ikisini de kentin kapısına götürecektir, taşıyarak öldürecek. Çünkü kız kentte olduğu halde yardım istemek için bağırmadı, adam da komşusunun karısıyla ilişki kurmuş oldu.”⁸⁷ ifadeleri bunu işaret etmektedir.

---

⁸² Tesniye, 5:18.

⁸³ Tesniye, 22:25.

⁸⁴ Tesniye, 22:28.

⁸⁵ Levililer, 20:10.

⁸⁶ Tesniye, 22:22.

⁸⁷ Tesniye, 22:23-24.

Bu kadar yasağa rağmen zina suçunun işlendiği görülmektedir ve Tanah'a göre Yahudiler zinaya son derece düşkün ve şehvetin esiridirler.⁸⁸ Ölüm cezası da getirilmiş olsa, zinanın lanetlenmediği ortadadır. Örneğin kendisine bir cariye alan bir Levili, bu kadın tarafından aldatılmış, sonra babasının evine dönmüş ama sonuçta kadının gönlünü hoş edip onu geri getirmeye yine adam karar vermiştir.⁸⁹ Demek ki bu durum çok kötü bir davranış olarak görülmez. Örneğin Orta Çağ'da kızlar çocuk yaşta toplumsal, ekonomik vb. sebeplerle kendilerinden daha yaşlı ve genellikle konumlarını bu evliliğe borçlu olan erkeklerle evlendiriliyor, erkekler savaşlar nedeniyle evden yıllarca uzak kalabiliyordu. İşte bu durumda erkeğin aklında bir kuşku kalmaması için demirci getirip genç kadının beline kangren edici bekâret kemeri taktırma hakkına sahipti.⁹⁰ Yahudilikte zina konusunda pek çok ceza var olsa da bahsettiğimiz bu uygulama kadar katı bir önlem söz konusu değildir. Ayrıca Yahudiler, var olan bu emirleri sadece kendileri için düşünmüşler, diğer milletler için bu emir ve yasakları dikkate almamışlardır. Örneğin Talmud'da şöyle bir ifade yer alır: "Bir kadın, kocasının izni ile –parasını vererek- kendisiyle cinsi bir şekilde alakadar olacak bir şahıs kiralarsa, bunda hiçbir kabahat yoktur. Fakat bu kiraladığı kişi Yahudi değilse kabahattir. Çünkü kazançlı çıkan Yahudi olmayan kişidir. Fakat aynı durum bir Yahudi erkeği ile Yahudi olmayan bir kız arasında meydana geliyorsa zararı yoktur."⁹¹ Buna göre herhangi bir Yahudi erkeği, Gentile (Yahudi olmayan) bir kıza tecavüz ettiğinde bu fiiliyle dinine hizmet ettiğini düşünebilir.

Yukarıda görüldüğü gibi zina konusunda çoğunlukla kadınlar kontrol altında tutulmaya çalışıldığı halde erkeklerin de bu fiili gerçekleştirdiğiyle ilgili örnekler vardır. Kutsal Kitap'ta çok önemli bir kişi olarak yer alan Davut'un⁹² bile zina ettiği görülür. Davut'un ordu komutanlarından Hitti Uriya'nın ölümüne sebebiyet vermesi ve onun karısı ile yaptığı zinadan bahsedilmektedir. Kitab-ı Mukaddes'te bu olay özetle şöyle anlatılmaktadır:

Ordusunu sefere gönderen Davut'un kendisi Kudüs'te kalır.⁹³ Bir gün kral, sarayın damında gezinirken yıkanmakta olan bir kadın görür. Kadın, hoş ve güzeldir. Davut hemen adamlarını gönderir ve kadın hakkında bilgi edinir. Kadın ordu

---

⁸⁸ Yeremya, 23:10.

⁸⁹ Hakimler, 19:1-4

⁹⁰ Campbell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, s.62.

⁹¹ Kethuboth, 51b.

⁹² I. Samuel, 16:13.

⁹³ II. Samuel, 11:1.

komutanlarından Hitti Uriya'nın karısı Bat-Şeba'dır.⁹⁴ Davut ulaklar gönderip kadını getirir, Davut onunla yatar ve kadın o halde evine döner. Böylece kadın hamile kalır ve Davut'a durumu bildirir.⁹⁵ Davut, Bat-Şeba'yı elde etmek için kocasını çağırır. Onun eline ordu komutanına verilmek üzere bir mektup tutuşturur ve savaşa gönderir. Mektupta Uriya'nın en ön saflara konulması ve yalnız bırakılması emredilir.⁹⁶ Böylece Hitti Uriya ölür. Uriya'nın karısı, kocasının öldüğünü işitir ve yas tutar. Yas süresi geçince, Davut onu sarayına getirir. Artık Davut'un kadını olan Bat-Şeba, ona bir oğul doğurur. Fakat bütün bu olaylar Rabbin huzurunda kötü görünür.⁹⁷

Davut dışında zina fiilinin faili olan başka erkeklerden de bahsedilir. Örneğin Yakup'un kızı Dina'nın tecavüze uğradığı anlatılırken bu konuda tecavüze uğrayan Gentile kadınlarda olduğu gibi kadını yani Dina'yı suçlayıcı bir ifadeye rastlamayız.⁹⁸ Bu olayın intikamını almak isteyen Yakup'un oğulları da kız kardeşlerine fahişe gibi davranılmasına üzölmüşlerdir.⁹⁹ Yine apokrif metinler¹⁰⁰ arasında yer alan Suzanna da aynı durumun mağduru olmuştur. Suzanna, zengin bir Yahudi'nin güzel ve erdemli eşidir.¹⁰¹ Suzanna'nın her gün yolunu gözleyip ona arzu duyan iki yargıç¹⁰², bir gün onu bahçede yıkanırken izlediler. Daha sonra isteklerini Suzanna'ya bildirdiler. Bunu kabul etmeyince kendisinin genç bir erkekle birlikte olduğunu mahkemeye bildireceklerini söylediler.¹⁰³ Suzanna çaresiz onların isteklerine razı oldu ama yine de iki yargıcın iftiralarından kurtulamadı.¹⁰⁴ Haksız yere zinayla suçlanan Suzanna, Daniel'in bilgeliğiyle aklanmıştır.¹⁰⁵ Görüldüğü gibi zina konusunda kadınlara yönelik pek çok cezai müeyyide getirilmesine ve genellikle kadınlara karşı uygulanmasına rağmen erkekler için öngörölen cezalar çoğunlukla muhtelif bahanelerle geçiştirilmektedir. Ayrıca Davut örneğinde olduğu gibi Suzanna olayında da planlı bir yanıltma söz konusudur. Hatta yanlışa sevk eden bu davranış

---

⁹⁴ II. Samuel, 11:3.

⁹⁵ II. Samuel, 11:4.

⁹⁶ II. Samuel, 11:14-15.

⁹⁷ II. Samuel, 11:26-27.

⁹⁸ Tekvin, 34:1-2.

⁹⁹ Tekvin, 34:31.

¹⁰⁰ Apokrif: Tanah'a dâhil edilmemiş olan fakat Eski Ahit'in Yunanca nüshasının parçaları olduğu ifade edilen Eski Ahit metinleri, Kanonik metinlerin dışındaki metinlerdir. (Bkz. Şinasi Gündüz, *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları, 1998, s.38.)

¹⁰¹ Suzanna, 1-4.

¹⁰² Suzanna, 8.

¹⁰³ Suzanna, 15-21.

¹⁰⁴ Suzanna, 24-27.

¹⁰⁵ Suzanna, 42-64.

Havva'nın Âdem'i kandırması gibi bir durum da değildir. Çünkü Havva, bir anda karar vermiş, herhangi bir plan kurmamıştır. Hâlbuki Davut ve Suzanna'yı kandıran iki yargıç, kendi evleri içerisindeyken kadınları izlemiş ve onları zorlamıştır. Hatta Davut, Tanah'ta büyük cezalar öngören başkasının karısına tecavüz fiilini gerçekleştirmiştir. Bir anlık hata sonucu Âdem'i yanıltan Havva, doğum yapmak, acı çekmek gibi cezalara maruz kalırken, planlı bir şekilde hata işleyen Davut hiçbir cezaya muhatap olmamıştır. Bunun yanında Eski Ahit'te sayıları az da olsa hakkı teslim eden erkekler de vardır ki Daniel de Suzanna'nın aklanmasını sağlamıştır.

Eski Ahit'te zina yapma özelliğiyle bilinen kadınları incelersek Tamar, Rahab ve Lut'un kızlarının öne çıktığını görürüz.

1.2.1. Tamar

Eski Ahit'te zina eden kadınların en somut örneği Tamar'dır. Onun Eski Ahit'te yer alması Yakup'un oğlu Yahuda'nın, Kenanlı bir kızla evlenip üç erkek çocuklarının olması ve ilk oğlu Er'i Tamar'la evlendirmesiyle ortaya çıkar. Ancak bu evlilik çok uzun sürmez ve kısa bir süre sonra Er ölür. Yahuda, ikinci oğlu Onan'a Tamar'la evlenmesini söyler ancak Onan doğacak çocukların kendisine ait olmayacağını bildiği için kardeşine soy yetiştirmemeye çalışır. Ardından Onan da ölür. Bunun üzerine Yahuda, gelini Tamar'a "Babanın evine dön, oğlum Şela büyüyünceye kadar orada dul olarak yaşa"¹⁰⁶ der. Tamar da kendisine söyleneni yapar. Aradan uzun bir süre geçtiği halde Yahuda gelinini oğlu Şela'ya almamıştır ve bu arada karısı ölür. Yahuda yası bittikten sonra Timna'ya, sürüsünü kırkanların yanına gitmiştir. Bunu öğrenen Tamar da dul giysilerini çıkarıp peçesini örter, sarınıp Yahuda'nın geçeceği yolun üzerine oturur. Bundan sonra Tamar ile Yahuda'nın karşılaşmaları Eski Ahit'te şöyle yer alır:

"Yahuda onu görünce fahişe sandı. Çünkü yüzü örtülüydü. Yolun kenarına, ona doğru seğirterek, kendi gelini olduğunu bilmeden 'Hadi gel seninle yatmak istiyorum' dedi. Tamar, 'Seninle yatarsam, bana ne vereceksin?' diye sordu. Yahuda, 'Sürümden sana bir oğlak göndereyim' dedi. Tamar, 'Oğlağı gönderinceye kadar rehin olarak bana bir şey verebilir misin?' dedi. Yahuda, 'Ne vereyim?' diye sordu. Tamar, 'Mührünü, kaytanını ve elindeki değneği' diye yanıtladı. Yahuda bunları verip onunla yattı. Tamar hamile kaldı. Gidip peçesini çıkardı, yine dul giysilerini giydi. Bu arada Yahuda rehin bıraktığı eşyaları geri almak için

¹⁰⁶ Tekvin, 38:11.

Adullamlı arkadaşıyla kadına bir oğlak gönderdi. Ne var ki arkadaşı kadını bulamadı. O çevrede yaşayanlara ‘Enayim’de yol kenarında bir fahişe vardı, nerede o diye sordu. ‘Burada öyle bir kadın yok’ diye karşılık verdiler. Bunun üzerine Yahuda’nın yanına dönerek, ‘Kadını bulamadım’ dedi, ‘O çevrede yaşayanlar da burada fahişe yok’ dediler. Yahuda, ‘Varsın eşyalar onun olsun’ dedi, ‘Kimseyi kendimize güldürmeyelim. Ben oğlağı gönderdim, ama sen kadını bulamadın.’ Yaklaşık üç ay sonra Yahuda’ya ‘Gelinin Tamar zina etmiş, şu anda hamile’ diye haber verdiler. Yahuda, ‘Onu dışarıya çıkarıp yakın’ dedi. Tamar dışarı çıkarılınca kayınbabasına, ‘Ben bu eşyaların sahibinden hamile kaldım’ diye haber gönderdi, ‘Lütfen şunlara bak. Bu mühür, kaytan değnek kime ait?’ Yahuda eşyaları tanıdı. ‘O benden daha doğru bir kişi’ dedi, ‘Çünkü onu oğlum Şela’ya almadım.’ Bir daha onunla yatmadı.”¹⁰⁷

Bu hikâyede özellikle dikkati çeken iki konu vardır: Zina ve akrabalık vazifesi (goel). Bütün dinlerde aile önemli bir kurumdur ve ailenin her bir üyesi diğer üyelere karşı sahip çıkmak, korumak, dayanışma gibi durumlarla sorumludur. Korumak, arka çıkmak anlamına gelen goel, Yahudiler için ayrı bir terminoloji oluşturmuş ve özel bir anlam yüklenmiştir. Hangi durumlarda goelin devreye gireceği ayrıntılı olarak belirlenmiştir. Örneğin eğer bir İsraili babadan kalan mirasını satmak zorunda kalırsa goel, tüm diğer müşterilerden önce satın alma hakkına sahiptir.¹⁰⁸ Tamar’ın da eşi ölünce kendisi goeli olan ikinci erkek çocukla evlendirildi. Ancak bu evlilikte doğacak çocukların ölmüş olan eşe ait olacağı biliniyordu. Evliliğe itiraz edemeyen Onan, çocuk sahibi olmak istemedi. Onan da ölünce bu sefer Tamar’ın goeli küçük kardeş Şela oluyordu. Bu sebeple de Yahuda gelini Tamar’ı Şela büyüyünceye kadar babasının evine gönderdi. Tamar, bu isteklere uyararak beklemeye başladı. Ancak Yahuda verdiği sözü yerine getirmedi. Yahuda belki de Tamar’ın büyü yaptığından ve bu yüzden oğullarının öldüğünden şüphelendiği için böyle davranmıştır.¹⁰⁹ Tamar, sözünde durması konusunda Yahuda’yı uyarmak istiyordu, ancak nasıl bir yol seçmeliydi? Aklına ilginç bir fikir geldi ve dul kıyafetini çıkarıp Yahuda’nın geçeceği yolda beklemeye başladı. Sonunda Yahuda onu fahişe sandı. Demek ki dullar için ya da diğer kadınlar için belirlenen farklı bir giyim tarzı vardı. Kıyafetleri, onları cinsel aktivitelerine göre sınıflandırıyor ve erkeklere hangi kadının bir erkeğin korumasında olduğunu ya da olmadığını gösteriyordu. Fahişeler ve köleler peçe takıyorlardı. Tamar da dul olduğu

¹⁰⁷ Tekvin, 38:15-26.

¹⁰⁸ Levililer, 25:25.

¹⁰⁹ Robert Graves- Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, s.346.

için buna göre giyinmişti. Bu kıyafeti çıkarıp peçesini takınca kayınpederi gelinini tanıyamadı ve geri dönülmez bir hata işledi. Bu tavrından dolayı Tamar'ı vücudunu satmakla dahi suçlayanlar vardır.¹¹⁰

Sonuçta farkında olmadan da olsa Yahuda, utandırıcı bir durumun faili olmuştur. Bu utandırıcı durumu Yahuda'nın kardeşi Yusuf'un vahşi bir hayvan tarafından parçalandığı iddiası ile diğer kardeşleriyle beraber babaları Yakup'u kandırmalarına bağlayanlar vardır.¹¹¹ Yani Eski Ahit'te yalan söyleyen erkeklerden birinin de Yahuda olduğu ve Tanrının onu cezalandırdığı görülür. Bu durumun diğer tarafında yer alan Tamar'ı ise itaatsiz bir kadın olarak nitelemek hata olabilir. Çünkü o kendisi için belirlenmiş rolü o kadar benimsemiştir ki kurallar aynen işletilmiş olsa Tamar'ı itaatli bir kadın olarak anmak daha isabetli olacaktı. Tamar'ın gerek eşiyle gerekse eşinin kardeşleriyle evlenmeye itiraz etmediği görülür. Örneğin Yahudi hukukunda kızın babası kızıyla nişanlanan erkeğe belli bir parayı vermeyi taahhüt eder, bu arada da iflas ederse nişanlı kız, yaşlanıncaya kadar baba evinde kalmak zorundaydı.¹¹² Bu tip uygulamalar kızları farklı yollara başvurmaya itiyordu. İşte Yahuda da Tamar'ı küçük oğluyla evlendirmede, o da hakkını ilginç bir yöntem de olsa arama yoluna gitmiştir. Böylece zinaya sebep olan bir figür olarak karşımıza çıkmıştır.

Bu hikâyede görüldüğü gibi Yehova'nın yasaklamasına rağmen Yahuda, tapınak kadınlarından biriyle birlikte olmak için Tanrı'nın buyruğuna karşı gelmiştir. Genellikle kötü kabul edilen eylemlerin yapılmasında hep kadın suçlanır. Sanki Yahuda'nın bu eylemde hiç payı yoktur. Tamar suçlu olsa bile Tanrıya karşı gelme suçunun yanında daha hafif bir hata etmiştir.

Normal bir İsrail evliliğinde koca, karısının sahibi durumundadır. Baba, çocukları hatta kendisiyle birlikte yaşıyorlarsa evli erkek çocukları ve onların eşleri üzerinde mutlak yetkiye sahiptir. Bu yetkinin ölüm kararını da kapsadığı görülür ki Yahuda, zina etmekle suçlanan Tamar'ı ölüme mahkûm etmiştir.¹¹³ Eski Ahit'teki ifadelerle bakıldığında Yahuda'nın olayı doğrulatma, gelinine durumu sorma, zina mı tecavüz mü olduğunu öğrenme ya da olayın diğer tarafının kim olduğunu bilmek gibi

---

¹¹⁰ Rachel Adler, *Engendering Judaism: An Inclusive Theology and Ethics*, Jewish Publication Society, Philadelphia, 1998, s.153.

¹¹¹ Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c.III, s.712.

¹¹² Liliana Vana, *Yahudilik'te Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, Mehmet Aydın (çev.), Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2013, s.109.

¹¹³ Roland de Vaux, *Yahudilikte Aile*, Ahmet Güç (çev.), Bursa: Arasta Yayınları, 2003, s.47.

bir kaygısı yoktur. Birisi ona bir haber getirir o da hemen hükmü verir: “Yakın.” Bir insana ölüm cezasını vermek bu kadar kolay mı? Yoksa iffetle ilgili bir olay olduğu için mi bu kadar hızlı bir karar verilmiştir? Gerçekler ortaya çıktığında ise Tamar öldürülmedi ancak zinayı yapan taraf da bilinmiş oldu: Yahuda. Sonrasında Tamar, Yahuda’dan ikiz çocuk doğurmuş oldu. Ancak Eski Ahit’te olayın devamına yer verilmemiştir. Gelini olduğunu bilmeden de gerçekleşmiş olsa Yahuda zina suçunu işlemiştir. Yunan mitolojisinde Yunanlıların Giritliler kadar uygarlaştıkları zaman geldiğinde en büyük Tanrıları kız peşinde koşuyordu ve bu teolojide utanç verici bir durumdu. Hatta Zeus, tüm Tanrılardan daha bilgili olan ve biçim değiştirme sanatını bilen, Zeus yaklaştığında bunu kullanan tanrıça Metis’i bile kendinin yapmış ve o da gebe kalmıştır.¹¹⁴ Yahuda’nın durumu da Zeus’u hatırlatır, ilişkiye girdiği kadının Tamar olduğunu bilip bilmemesi bir tarafa karısı ölür ölmez hemen bir arayışa girmesi ve bunu kendisi için normal görmesi şaşırtıcıdır. Yahuda sıradan bir insan değildir ancak Eski Ahit’teki hitap herkesi kapsamaktadır ve bu nedenle ona da ceza verilmesi gerekmektedir. Lakin Yahudi tarihinde dikkat çekici önemli bir nokta da kadınlar söz konusu olunca tamamen bağlı kalınan yasa ve cezalar, erkekler söz konusu olduğunda işlememektedir.

Yehova, İsrailoğullarını Mısırlılar ve Kenanlılar gibi âdetler edinmemeleri için uyarır. Akrabalık ilişkileri konusunda kurallar koyar ama bu kurallara çok da uyulmaz. Levirat örneğinde olduğu gibi bazen de başka kurallarla bu kurallar çelişir ya da bu kurallara uyulmamasında hep kadınlar baştan çıkarıcı olarak suçlanır.¹¹⁵ İlginç olan babasının ya da anasının kızıyla yani üvey kardeşleriyle evlenen erkeğe ölüm cezasından söz edilmez ve sadece kavmin arasından atılmakla tehdit edilir.¹¹⁶ Eski Ahit’te “Kendi gelininin çıplaklığını açmayacaksın, oğlunun karısıdır; onun çıplaklığını açmayacaksın.”¹¹⁷ şeklindeki ifadeye rağmen Yahuda, gelini Tamar ile birlikte olur, bunun cezası hem erkeğin hem de kadının öldürülmesidir¹¹⁸ ama Yahuda da Tamar da öldürülmemiştir. Tora’da belirtilen bu sert kurallar çoğu zaman uygulanmadığı gibi Yahudi hukukunda evlilik dışı birliktelikten doğan çocuklar, peşin hükme maruz kalmamış; onlar soysuz olarak düşünülmemiş ve cemaatlerince

---

¹¹⁴ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, ss.129-131.

¹¹⁵ Atiye Kalkan, *Tanrının Bahçesinde Bir Kadın*, İstanbul: Yayın B, 2010, s.300.

¹¹⁶ Levililer, 18:15.

¹¹⁷ Levililer, 18:15.

¹¹⁸ Levililer, 20:12.

veya ailelerince, sivil veya dini hayatta hiçbir sınırlama ile karşılaşmamışlardır.¹¹⁹ Bütün bunların yanında yaptığı planı sağduyulu bir şekilde hayata geçirmesi ve haksız yere çocuğun kendisinden olmadığını iddia eden bir erkekten çocuk dünyaya getirmesinden dolayı Tamar, geleneksel söylencede yüceltilmiştir.¹²⁰

1.2.2. Rahab

Eski Ahit'teki Yeşu bölümünde kendisine yer bulan Rahab, çok ayrıntılı olarak anlatılmamıştır. Genel olarak Yeşu kitabı, Musa'nın ölümünden sonra yerine geçen Yeşu'nun önderliğinde Kenan topraklarının İsraililer tarafından ele geçirilişini konu edinir. Burada önemli olaylar arasında Şeria Irmağı'nın geçilmesi, Eriha'nın düşüşü, Ay kentinin ele geçirilmesi, Tanrı ile İsrail arasındaki antlaşmanın yenilenmesi yer alır. Bu olaylar arasında Rahab, bir ayrıntı olarak ele alınabilir.

Yeşu, Musa'nın yerine geçince özellikle Eriha'yı araştırmaları için iki casus görevlendirdi. Bu emirle yola çıkan casuslar Rahab adında bir fahişenin evine gidip geceyi orada geçirdiler. Bu haber, Eriha kralına gidince kral, Rahab'a evinde kalan adamları dışarı çıkarmasını emretti. Çünkü onların bu ülkeyi araştırmak için geldiklerini anlamıştı. Rahab ise iki adamı saklayıp şöyle dedi: "Adamların bana geldikleri doğru. Ama ben nereli olduklarını bilmiyordum. Karanlık basar basmaz, kentin kapısı kapanmak üzereyken çıktılar. Nereye gittiklerini bilmiyorum. Hemen peşlerinden giderseniz yetişirsiniz."¹²¹ Aslında Rahab doğruyu söylememişti, çünkü onları dama çıkarmış, sermiş olduğu keten saplarının altına gizlemişti. Böylece kralı ve adamlarını yanlış yönlendirmiş oldu.

Damda saklanmış olan adamlar yatmadan önce Rahab onların yanına gitti ve onlara şöyle dedi:

"Rabbin bu ülkeyi size verdiğini biliyorum, sizden ötürü dehşete kapıldık, ülkede yaşayan herkesin korkudan dizlerinin bağı çözüldü. Çünkü Mısır'dan çıktığımızda Rabbin Kızıldeniz'i önünüzde nasıl kurduğunu, Şeria Irmağı'nın ötesindeki Amorlu iki krala neler yaptığınızı, onları nasıl yok ettiğinizi duyduk. Bunları duyduğumuzda korkudan dizlerimizin bağı çözüldü. Sizin korkunuzdan kimsede derman kalmadı. Çünkü tanrınız Rab hem yukarıda göklerde, hem de aşağıda yeryüzünde Tanrı'dır. Size iyilik ettiğim gibi siz de aileme iyilik edeceğinize lütfen Rab adına ant için. Annemi, babamı, erkek ve kız kardeşlerimle ailelerini

¹¹⁹ Vana Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme, s.137.

¹²⁰ Robert Graves- Raphael Patai, İbrani Mitleri, s.346.

¹²¹ Yeşu, 2:4-5.

ölümden kurtarıp hepimizi sağ bırakacağına ilişkin bana güvenilir bir işaret verin.”¹²²

Adamlar da kendisine söz verdikten sonra Rahab onları iple pencereden aşağı indirdi. Bununla da yetinmeyerek onlara kralın adamlarıyla karşılaşmamaları için ne yapmaları gerektiğini de açıkladı.

Yeşu ve ordusu Eriha'ya girdikten sonra kentteki bütün canlıları kılıçtan geçirdi. Yeşu, daha önce casus olarak gönderdiği iki adama, “O fahişenin evine gidin, ant içtiğiniz gibi kadını ve bütün yakınlarını dışarı çıkarın”¹²³ dedi. Bu emir üzerine eve giren casuslar Rahab'ı, annesini, babasını, kardeşlerini, bütün akrabalarını ve kendisine ait olan eşyaları İsrail ordugâhının yakınına getirdiler. Eski Ahit'e göre Yeşu tarafından Eriha'yı araştırmak için gönderilen ulakları saklayan Rahab, bugün de İsraililerin arasında yaşamaktadır.¹²⁴

Eski Ahit'te kendisine kısa bir yer bulan Rahab'ın fahişe olduğu sık sık vurgulanmaktadır. Ama asıl anlatılan onun fahişelik yapması değil, Yeşu'ya yardım etmesidir. Fahişe olduğu bilindiği halde Yeşu'nun adamları neden bilgi edinmek için ona gelmiştir? Rahab, onlara bilgi vermekle kalmayıp krala karşı da korumuştur. Neden böyle davrandığını ise bizzat kendisinin casuslarla yaptığı konuşmadan anlayabiliriz. Bu konuşmaya göre Rahab, korktuğunu söyler ama asıl dikkati çeken bu kentin Rab tarafından zaten onlara verildiğini düşünmesidir. Bu düşünce de Musa ve yaşadığı olayları bilmesinden kaynaklanmaktadır. Rabbin yerin ve göğün tanrısı olduğuna inanır ve bu casusların Rab tarafından görevlendirildiğine inandığı için hiç düşünmeden yardım eder. Yardımlarını da karşılıksız yapmaz ve onlardan kendisi ve ailesi için iyilik yapmalarını, ölümden kurtulmayı dilemiştir. Onlar da kabul etmişler, “Eğer bu yaptıklarımızı açığa vurmazsanız yerinize ölmeye hazırız”¹²⁵ demişlerdir. Nitekim Eriha düştüğünde de bu sözlerini yerine getirdikleri anlaşılır.

Rahab'ı, zina yapan kadın imgesi şeklinde irdelese de onun olumsuz yanından ziyade övüldüğü de görülür. Çünkü Musa'nın yerine geçen Yeşu'ya yardım etmiştir. Zaten onunla ilgili olan bölüm okunduğunda onun kötü bir şey yaptığını ifade eden bir söyleme rastlanmaz. Fahişeliği çok sık vurgulanır ama Rabbe olan inancı, Musa zamanında yaşananları bilmesi ve yaşadığı kentin Rab tarafından

---

¹²² Yeşu, 2:9-13.

¹²³ Yeşu, 6:22.

¹²⁴ Yeşu, 6:25.

¹²⁵ Yeşu, 2:14.

kendilerine verildiğine inandığı için gelen adamlara yardım etmesi onu neredeyse övülen bir imge yapmıştır. Dolayısıyla Eski Ahit'in gerçekten zinaya bir suç olarak bakıp bakmadığı tartışmaya açıktır. Sonuç olarak Rahab, maneviyatın diplerinden kutsallığın doruklarına doğru yaptığı yolculuk açısından, umudun gerçek bir temsilcisidir.

İbraniler döneminde anaerkilliğin bir kalıntısı olan tapınak kadınlarının hala bulunduğu dair bazı ifadelere rastlanır. Rahab da tapınak kadını olarak Tanah'ta yer alır.¹²⁶ Tapınak kadınlarının kesinlikle öldürülmesi emredilir: "İsrail kızlarından ve İsrail oğullarından kendilerini fuhşa vakfetmiş kimse olmayacaktır. Kadın fuhşunun kazancını yahut erkek fuhşunun ücretini herhangi bir adak için Allah'ın rabbini mabedine getirmeyeceksin; çünkü bunların ikisi de Allah'ın rabbe mekruh şeylerdir."¹²⁷ Bu ifadeden bazılarının kızlarını tapınaklara tapınak kadını olması için gönderdiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Kadının tapınakta çalışması durumunda babasını bozmuş olacağı düşüncesi ise katı bir ataerkilliğin başlangıcına işaret eder.¹²⁸ Tapınak kadınlarının varlığını sürdürdüğünü Yahuda ve gelini Tamar'la ilgili pasajda da bulmak mümkündür.

1.2.3. Sarhoş Eden Kadın: Lut'un Kızları

Tevrat'ın yaratılış bölümünde İbrahim'in hayat hikâyesi anlatıldıktan sonra Lut'tan bahsedilmiştir. Lut, küçük yaşta babasını kaybettikten sonra amcası İbrahim'le yaşamıştır. Çobanlar arasında çıkan anlaşmazlıktan dolayı Sodom ve Gomora'ya gitmek zorunda kalmıştır.¹²⁹ Lut, orada yaşayan toplumu ahlaki çöküntü içinde bulmuş, onları doğru yola davet etmişse de halk, içinde buldukları durumu terk etmemiştir. Uzun bir müddet yaşadıkten sonra burası yerle bir olmuştur. Bu felaketten Lut ve iki kızı sağ kurtulmuştur.

Lut, Sodom ve Gomora'da meydana gelen afetten uzaklaştıktan sonra kızları ile birlikte bir dağa sığınmış ve bir müddet burada kalmışlardır. Ancak Eski Ahit'e göre kızları onun iradesi dışında ona şarap içirip kötülük işlemesine sebep olmuşlardır. Eski Ahit, bu konuda onun ihtiyarlığını bir özür şeklinde beyan ederek onu şöyle suçsuz sayar: Lut, korkusundan Soar şehrinde kalamamış ve kızlarını da alarak bu şehre yakın dağdaki bir mağaraya sığınmıştır. Bir müddet sonra kızları,

---

¹²⁶ Yeşu, 2:1.

¹²⁷ Tesniye, 23:17-18.

¹²⁸ Kalkan, *Tanrının Bahçesinde Bir Kadın*, s.297.

¹²⁹ Tekvin, 13:1-9.

soylarının tükenmesinden endişe ettikleri için, kendi aralarında anlaşarak babalarına iki gece peş peşe şarap içirdiler. Büyük kız hamile kalıp, sonradan ismi Moav olacak bir erkek çocuğu dünyaya getirirken, küçük kız da aynı şekilde hamile kalarak sonradan adı Ben-Ammi olacak bir erkek çocuğu doğurmuştur. Eski Ahit'e göre tarihte adı geçen Moavlılar büyük kızın çocuğundan, Ammonlular ise küçük kızın çocuğundan türemişlerdir.¹³⁰

Tevrat'a göre melekler Lut, karısı ve iki kızını şehrin dışına kadar çıkararak kaçmasını istemişlerdir. Karısı durmadan geri dönüp baktığı için aniden bir tuz heykeline dönüşmüştür.¹³¹ Bu ceza ise karısının, Lut ve iki kızıyla beraber şehirden çıktıklarında, gözünün hep geride kalarak kalbinin, arkalarında bıraktıkları günahkâr halktan yana olduğu için verilmiştir. Aslında Lut'un kaldığı bu bölge amcası İbrahim'in ikamet ettiği bölgeye yakın olduğu bilinen bir gerçektir. Tevrat, bölge kralları Lut'a baskı yapınca, amcası İbrahim, çok kısa bir zaman içerisinde kendi kuvvetleriyle gelerek onu esaretten ve malını da ganimet olmaktan kurtardığını söylemektedir. Ancak o bölgede böyle bir afet yaşandığında Lut'un korunmak üzere kızlarıyla dağa çıkması ve kızlarının onun başına bazı kötülükleri getirmesi inandırıcı görünmemektedir. Zaten yanında kendini güvende hissettiği ve her açıdan ona yakın olan amcası varken böyle bir durumla karşı karşıya kalması, mantık dışıdır. Öte yandan Tevrat, bir taraftan Lut'un ahlaki yozlaşmalardan nasıl kurtulduğunu anlatırken diğer taraftan kızlarının onun başına getirdikleriyle yeni bir kötülük batağına saptırmaktadır. Kızlarına gelince, onlar peygamber bir babanın terbiyesinde yaşayıp onun koyduğu ilkeler çerçevesinde hayatlarına yön veren ve o zamana kadar hep babalarına itaat eden imanlı kişilerdi. Ayrıca onlar babalarıyla gittiklerinde sadece canlarını kurtarabilecek bir durumda oldukları için, Tevrat'ın şarapla ilgili anlatımları da soru işaretleri oluşturmaktadır. Çünkü bölgenin alt üst edilmesi sırasında kendilerine verilen sürede sadece kendi canlarını kurtarabilmişlerdir. Şehirden çıkarken canlarını zor kurtaran kızlar dağ başındaki bir mağarada şarabı nereden bulmuşlardı da böyle bir fiili işlemişlerdi?¹³² Eğer yanlarında bazı şeyleri götürmüşlerse öncelikle hayatlarının idamesi için zaruri olan ekmek gibi gıdaları götürmeleri daha mantıklı olurdu. Şu halde bu kadar kısa bir zaman diliminde

---

¹³⁰ Tekvin, 19:30-38.

¹³¹ Tekvin, 19:26.

¹³² Kemal Polat, "Lut Kıssasına Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an Perspektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım", *AÜİF Dergisi*, sayı:24, Erzurum, 2005, s.159.

babalarının izni olmadan böyle bir şeye başvurmaları akılcı değildir. Ayrıca onların babalarıyla birlikte şehirden çıkışları kendi istekleriyle olmadığı için nerede neyi yapacaklarını önceden kestirmeleri söz konusu değildir.

Lut'un kızlarının böyle bir olaya, soylarının devamı için başvurdukları anlaşılmaktadır. Fakat konuyla ilgili bilinen gerçek, insanların hepsinin bu olayda yok olmadığıdır. Onların yaşaması bu olayda herkesin ölmediğinin açık bir delilidir. Zira bu kızlar, İbrahim'in kavminden erkeklerle evlenerek soylarını devam ettirebilirlerdi. Diğer taraftan eğer söz konusu afetten sonra şarabı elde edebilmişlerse, o zaman onlar babaları ile ilişkiye girmeden kendi neslini devam ettirecek adamları da bulabilirlerdi. Çünkü şarap doğal bir madde değildir, yapımı için insana ihtiyaç vardır. Böylece bu konuya hangi açıdan yaklaşırsak yaklaşalım Tevrat'ın anlattığı bu hadise hem dini hem de insani mantığa aykırı görünmektedir.

Lut, yaşanan kötülüklerden kurtulmak için bölgeyi terk ederek semavi bir azaptan kurtulmuştur. Yanına alarak kurtardığı kızları böyle bir duruma başvurmuşlarsa da o zaman henüz eski azabın izleri silinmeden başka bir ahlaksızlığa başlamış oluyorlar. Dolayısıyla bu durumda onların kurtuluşunda herhangi bir ibret söz konusu olamaz.

Ayrıca Lut kıssasında dikkat çeken bir nokta da İsrailoğulları ile diğer milletlerin ayrışması meselesidir. Eski Ahit'te Lut hikâyesi, İsrail'le bağlantılı olmayan Lut kavminin ve zürriyetinin değersizleştirilmesi söz konusudur. Hikâye, arka planda Yahudi olmayan milletlerin zürriyetine yönelik ağır ithamlar taşır. Elbette bu ithamlarda yine kadın, günaha sevk eden bir unsur olarak ön plandadır.

1.3. Asi Kadın İmgesi

1.3.1. Eyüp'ün Karısı

Eyüp kitabı, büyük felakete uğrayan doğru bir adamın çektiği acıları anlatır. Eyüp bütün çocuklarını, malını mülkünü yitirir, korkunç bir hastalığa yakalanır. Kitap Eyüp ve üç arkadaşının bu felaketlere karşı gösterdikleri tepkiyi karşılıklı üç konuşmayla açıklamaktadır. Eyüp kitabı içerisinde bir başlık altında yer almayan Eyüp'ün karısı, söylediği birkaç sözle asi olarak nitelendirilmektedir.

Kusursuz, doğru bir adam olan Eyüp, ilk sınavını sahip olduğu her şey yok edildiğinde verdi. Bu duruma karşılık Eyüp, günah işlemedi ve Tanrıyı suçlamadı.¹³³ Ancak ikinci sınavı olan bedeninde tepeden tırnağa çıbanlar çıkınca Eyüp'ün tavrı aynı olmadı. Eyüp, çıbanlarını kaşımak için bir çömlek parçası aldı, kül içinde otururken karısı, “Hala doğruluğunu sürdürüyor musun? Tanrıya söv de öl bari!”¹³⁴ dedi. Bu söz karşısında Eyüp, karısına aptal kadınlar gibi konuşmamasını, Tanrıdan gelen iyiliği kabul ettiği gibi kötülüğü de kabul edeceğini söyledi ve Eyüp'ün ağzından günah sayılabilecek tek bir söz çıkmadı. Ne var ki Eyüp'ün üç arkadaşı Elifaz, Bildat ve Sofar onun yanına geldikten sonra Eyüp ağzını açtı ve doğduğu güne lanet etti.¹³⁵ Arkadaşları Eyüp'ün çektiği acıları paylaşıyorlardı ama tanrının her zaman iyiliği ödüllendirip kötülüğü cezalandırdığını varsayıyor, Eyüp'ün günah işlediği için bu acıları çektiğini düşünüyorlardı. Ancak Eyüp kendisi gibi birisinin başına bu denli kötülük gelmesine Tanrının nasıl izin verdiğini anlayamıyor, sonunda da Tanrıya meydan okuyordu. Bu serzenişler içerisinde karısına da yer vermeyi ihmal etmiyor ve “Soluğum karımı tiksindiriyor”¹³⁶ diyor.

Tanrı, Eyüp'ün sorularına cevap vermez ama ilahi güç ve bilgeliğinin şiirselliğiyle imanına karşılık verir. İşte o zaman Eyüp, Tanrının yücelik ve bilgeliğini kabul eder, kaba sözlerinden ötürü tövbe eder. Sonuçta Eyüp tanrının üstünlüğünü sezer, yeniden bolluğa kavuşur, hatta daha da zengin olur. Tanrı ise Eyüp'ün çektiği acıların nedenini anlamayan arkadaşlarını azarlar.

Eyüp'ün karısını asi yapan iki cümleden oluşan sözüdür. Eyüp'ün zaten bu söze pek itibar etmediği görülür. Yani karısı, onun isyanına sebep olmamıştır. Hâlbuki diğer üç arkadaşı Eyüp'ü kızdırmaya yetmiştir ve doğduğu güne lanet etmiştir. Zaten hikâyenin sonunda da Tanrının Eyüp'ün karısıyla ilgili bir şey söylemediği görülür. Diğer üç arkadaşına ise hakkında doğruyu konuşmadıkları için kızmıştır. Sonunda karısıyla da barışan Eyüp'ün yedi oğlu, üç kızı olmuştur.

1.3.2. Kurnaz Kadın: İzabel

I.Krallar kitabına göre Samiriye denilen yerde hüküm süren İsrail kralı Ahav, kral sarayının civarında bulunan Navot isminde birinin bağına göz koyar. Adamın bin bir zahmetle yetiştirdiği bağları yok edip yerine sebze bostanı yapmak ister. Bu

¹³³ Eyüp, 1:22.

¹³⁴ Eyüp, 2:9.

¹³⁵ Eyüp, 3:1-2.

¹³⁶ Eyüp, 19:17.

bağ karşılığında ona bir başka bağ ya da para vermeyi teklif eder. Fakat Navot razı olmaz ve: “Sana atalarımın mirasını vermekten Rab beni esirgesin”¹³⁷ diyerek teklifi reddeder. Ahav buna fena halde öfkelenir ve bu yüzden evinde bulunan herkesle küser; küskünlüğünden yemek dahi yemez. Karısı İzabel merak eder ve sorar; nedenini öğrenince onu teskin eder, gönlünü hoş tutmasını, yemeksiz kalmamasını söyler ve istediği bağı ona sağlayacağını bildirir.¹³⁸

İzabel kurnaz bir kadındır; ne yapacağını iyi bir şekilde tasarlamıştır. Oturur kocası Ahav'ın ağzından mektuplar yazar, onun mührü ile mektupları mühürler ve bağ sahibi Navot'un oturduğu yerde bulunan ihtiyarlara ve ileri gelen kimselere yollar. Mektupta şu yazılıdır: “Bir oruç ilan edin ve Navot'u kavmin baş yerine oturtun ve: ‘Sen Tanrı’ya ve krala sövdün’ diyerek ona karşı şahadet etsinler ve onu dışarı çıkarın ve onu taşıyın da ölsün.”¹³⁹

Mektubu alan kişiler, kendilerine bildirildiği gibi yaparlar ve tuttıkları yalancı iki şahidi Navot'a karşı konuştururlar ve sonra Navot'u taşıyıp öldürürler. Bu iş bitince İzabel'e haber gönderirler. Oysaki kendilerine gelen mektup Ahav'ın ağzıyla yazılmış ve onun mührünü taşımaktadır. Şu hale göre haberi İzabel'e değil Ahav'a vermeleri gerekirdi. Neden böyle yapmamışlardır?

İzabel haberi alır almaz, Ahav'a müjdeyi verir ve: “Kalk (ve)... Navot'un sana gümüşle vermek istemediği bağını kendine mülk edin; çünkü Navot sağ değil, ancak ölüdür.”¹⁴⁰ Ahav, bağı mülk edinmek için kalkar, gider. Fakat Tanrı, geç de olsa bu olaya tanık olmuştur. Hemen İlyas'ı karşısına alır ve ona şöyle der: “Kalk, Samiriye’de oturan İsrail kralı Ahav'ı karşılamaya in; işte o, Navot'un bağındadır; onu mülk edinmek için oraya indi. Ve ona söyleyip diyeceksin: ‘Rab şöyle diyor: Öldürdün de kendine mülk de mi edindin?’ Navot'un kanını köpeklerin yaladıkları yerde senin de kanını köpekler yalayacaklar.”¹⁴¹

Tanrı, İzabel için şu kararı verir ve kendisine bildirir: “İsrail duvarının yanında İzabel’i köpekler yiyecekler.”¹⁴²

---

¹³⁷ I.Krallar, 21:3.

¹³⁸ I.Krallar, 21:4-7.

¹³⁹ I.Krallar, 21:9-11.

¹⁴⁰ I.Krallar, 21:15.

¹⁴¹ I.Krallar, 21:17-20.

¹⁴² I.Krallar, 21:23.

Fakat Tanrı'nın öfkesi bununla dinmez, Ahav'ın ve İzabel'in uğrayacakları cezaları yeterli görmez; bir de ister ki onlardan olan kimseler de yok olsunlar. Şöyle der: “Seni sıkıntılara sokacağım ve yok edeceğim. İsrail’de senin soyundan gelen genç yaşlı bütün erkeklerin kökünü kurutacağım. Beni öfkeliendirip İsrail’i günaha sürüklediğin için senin ailen de Nevat oğlu Yarovam’ın ve Ahiya oğlu Baaşa’nın ailelerinin akıbetine uğrayacak.”¹⁴³ “Ahav’ın ailesinden kentte ölenleri köpekler, kırdada ölenleri yırtıcı kuşlar yiyecek”¹⁴⁴ der. Ahav bu sözleri işitince dehşete düşer ve üstündeki esvabını yırtıp atar, yerine çuvala sarılır; o şekilde yatar, kalkar ve oruç tutar.

Ahav'ın bu şekilde önünde alçalması Tanrı'yı hoşnut eder; Tanah'taki ifadelerle göre Tanrı'nın bütün merakı böbürlenmek ve kendini yüce kılmaktır. Nitekim İlyas'a şöyle der: “Ahav benim önümde nasıl alçaldı, gördün mü? Mademki benim önümde alçaldı, belayı onun günlerinde getirmeyeceğim; oğlunun günlerinde belayı onun evi üzerine getireceğim.”¹⁴⁵ Görülüyor ki Tanrı, Ahav'ın yaptıklarının cezasını, suçu ve günahı olmayan oğullarına yüklemekle övünmektedir. Eşinin isteğinin gerçekleşmesi için elinden geleni yapan, bu esnada da kral tarafından hiç sorgulanmayan İzabel'in yaşamı ise köpeklerin yemesiyle son bulmuştur.

Bazı yorumculara göre Tanrının İzabel'i cezalandırmak istemesinin başka bir gerekçesi daha vardır. Yehova, tanrıçaların varlığına karşı çıksa da bu dönemde güçlü kraliçelerin varlığı ve halkın bunların izinden giderek tekrar tanrıçalara dönmesi de eski toplumun anaerkil özellikler gösterdiğine işaret eder.¹⁴⁶ İşte İzabel de Yehova dışında Tanrılara, tanrıçalara tapan bir kraliçedir. Onun hüküm sürdüğü dönemde halk, başka Tanrılara tapar. Kraliçe ve güçlü bir kadın olan İzabel, o dönemde tanrıçalara tapmanın öncüsü olmuş ve halkı bu yönde etkilemiştir. Yehova ise İzabel'den öcünü alacağını söyler¹⁴⁷ ve onu öldürtür.¹⁴⁸ Tanrıça inancını sürdüren Atalya da öldürülür ancak bu durumlar da tanrıçalara tapmayı engelleyemez.¹⁴⁹

Eski Ahit'te zaman zaman güçlü kadın tiplerinden söz edilmektedir. Bu kadınlar siyasal ve sosyal alandaki başarılarının yanı sıra güçlü karakterleri nedeniyle

---

¹⁴³ I.Krallar, 21:21-22.

¹⁴⁴ I.Krallar, 21:24.

¹⁴⁵ I.Krallar, 21:27-29.

¹⁴⁶ Atiye Kalkan, *Tanrının Bahçesinde Bir Kadın*, s.298.

¹⁴⁷ II. Krallar, 9:7-10.

¹⁴⁸ II.Krallar, 9:30-37.

¹⁴⁹ II.Krallar, 11:1-3, 11:13-15, 11:20.

erkekleri kandıran, yoldan çıkararak tipler olarak da takdim edilmektedirler. Böylelikle aslında dolaylı da olsa o kadınların başarılı ve üstün yönleri gölgelenmeye çalışılmaktadır. Süleyman'ın politeizme meyletmesine yol açan karısından bu şekilde söz edilirken İzabel'den de aynı şekilde söz edilir. Nitekim güçlü bir kadın olan İzabel de Ahav'ın kafasını karıştırmış, hata yapmasına sebep olmuştur.¹⁵⁰

Eski Ahit kuralları çerçevesinde kadınlar cinsel kimlik açısından büyük bir baskı ile karşılaşmış, sınırlı bir toplumsal işlev ile beraber kadının üreme ve annelik işlevleri ön plana çıkmıştır. Erkeğe boyun eğen, ev içinde kalan, sorgulamayan kadın vasıfları uygun görülür ve Tanrı ona ancak bunlara riayet ettiği sürece eşitlik vaat eder. Bütün bu kurallar kadının başkaldırısını engellemeye yönelik olarak algılanmış ve bu kısıtlayıcı uygulamalara karşı çıkılarak sert savunmalar yapılmıştır. Karşı koymaya yönelik olan bazı fikirler şöyledir: “Toplumun kadına bağışlamayı alışkanlık haline getirdiği başka bir doğrulama aracı, yüce bir ödün vardır: Din. Tıpkı halk gibi ve aynı nedenlerden ötürü, kadınlar için de bir din gereklidir: Bir cinsi, bir sınıfı içkinliğe mahkûm ettiniz mi, ona aşkınlığa benzer bir şey vermek zorundasınızdır. Erkeğin ortaya attığı yasaları bir Tanrının sırtına yüklemekte büyük çıkarı vardır: hele kadın üzerinde yüce bir yetke kurduğuna göre bu yetkenin kendisine yüce bir varlıktan gelmesi son derece iyidir... Tanrı korkusu, ezilen kadındaki her türlü baş kaldırma isteğini daha çekirdek halindeyken yok edecektir... Ama onun dine böylesine canla başla sarılışı, dinin çok köklü bir ihtiyaca karşılık verişindedir. Özgürlüğe –hatta kadınınkine bile- belli bir pay ayıran çağdaş toplumda din, bir baskı aracından çok bir uyutma aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Kadından Tanrı adına değersizliğine değil, tam tersine yine Tanrı yardımıyla, derebeyi erkeğe eşit olduğuna inanması istenmektedir; haksızlık yapıyormuş gibi bir hava yaratılarak, başkaldırı eğilimi bile yok edilmektedir.”¹⁵¹ Kadınlar da kendisine yönelik engelleyici uygulamaların farkında olacaklar ki sosyal hayatta aktif rol üstlenmekten geri durmamışlar, kendilerine şartlı olarak lütfedilen eşitliği de aşmış, cesaret gerektiren durumlarda erkeklerin önünde yer almışlardır. İşte İzabel de kocasının sorununa çözüm üretme ve faaliyete geçme konusundaki tavırlarıyla bu duruma örnek olmuş, ancak sonuçta cezalandırılan da kendisi olmuştur.

¹⁵⁰ Denise L. Carmody, “Judaism”, *Women in World Religions*, s.186.

¹⁵¹ Simone De Beauvoir, *Kadın Bağımsızlığa Doğru*, Bertan Onaran (çev.), 7.b., İstanbul: Payel Yayınları, 1986, ss.38-39.

1.3.3. Başka İlahlara Tapmayı Teşvik Eden Kadın: Süleyman'ın Eşleri

Davut'tan sonra kral olan Süleyman, rivayetlere ve Tanah'ta yer alan ifadelere göre dünyanın bütün krallarından daha zengin, daha bilgeydi. Tanrının Süleyman'a verdiği bilgeliği dinlemek için bütün dünya onu görmek isterdi. Onu görmek isteyenler çeşitli hediyeler getirirlerdi.¹⁵² Firavunun kızıyla evlenen kral Süleyman, Moavlı, Ammonlu, Edomlu, Saydalı ve Hititli birçok yabancı kadın sevdi. Oysa bu kadınlar, Rabbin İsrail halkına “Ne siz onların arasına girin, ne de onlar sizin arınıza girsinler; çünkü onlar kesinlikle sizi kendi ilahlarının ardınca yürümek üzere saptıracaklardır”¹⁵³ dediği uluslardandı. Buna rağmen Süleyman, onlara bağlanmaktan vazgeçmez. Süleyman'ın kral kızlarından yedi yüz karısı ve üç yüz cariyesi vardır. Evlendiği kadınların kral kızları olması da amacının gerçekten evlenmek değil siyasi olduğu izlenimini vermektedir. Süleyman yaşlandıkça, eşleri onu etkileyerek İsrailoğullarının Tanrısı dışında başka ilahlara tapması konusunda onu teşvik etmişlerdir. Dünyanın en bilge kralı olarak takdim edilen Kur'an'a göre farklı ve üstün özelliklere sahip bir peygamber olan Süleyman, Tanah'a göre hanımlarından etkilenerek paganizme meylediyor. Krallar kitabında Süleyman'ın tapıldığı Tanrı ve tanrıçalar şöyle sıralanır: “Saydalıların tanrıçası Aştoret'e ve Ammonluların ilahı Molek'e taptı. Yeruşalim'in doğusundaki tepede Moavlıların ilahı Kemoş'a ve Ammonlular'ın ilahı Molek'e tapmak için bir yer yaptırdı. İlahlarına buhur yakıp kurban kesen bütün yabancı karıları için de aynı şeyleri yaptı.”¹⁵⁴ Görüldüğü üzere sadece Tanrı ve tanrıçaların varlığını kabul etmekle yani politeizme iman etmekle kalmıyor ayrıca her bir tanrıça ve Tanrı için tapınaklar inşa ettiriyor. Oysa aynı Süleyman, Yahudiliğin merkezinde yer alan Beyt ha-Mikdaş'ı inşa ettiren kişidir. Süleyman'ın şahsında bu ikilem bir sorun olarak dururken diğer taraftan Süleyman gibi bilge bir kişinin sapması konusunda bile kadınların suçlanması ayrı bir problem olarak durmaktadır. Eşyaya ve kadına ismi veren Âdem'in, kendi kontrolü altındaki bir kadına tabi olup sapkınlığa düştüğü ifade edilmişti. Buradaki metinlerde de bilge kral Süleyman, dünyaya hükmeden Süleyman, güzel ve cilveli kadınların ayartmaları karşısında aciz kalıyor. Doğrusu bu tarz metinler kadını aşağılıyor kötülüyor mu? Yoksa yüceltiyor mu? Tartışılmalıdır.

---

¹⁵² I.Krallar, 10:23-25.

¹⁵³ I.Krallar, 11:2.

¹⁵⁴ I.Krallar, 11:3-8.

Zira Şu ya da bu Şekilde kadının kıvrak bir zekâsı olduğu ve en bilge insanları bile kolayca kontrolleri altına alabildikleri de ima ediliyor.

Firavunun kızıyla evli olan Süleyman başka kadınları nasıl sevdi? Demek ki karısını sevmeden evlenmişti. Belki de bu bir politikaydı, Süleyman Mısır'ı arkasına alabilmek için Firavun'un kızıyla evlenmişti. Karısına rağmen başka kadınları sevmeyi ihmal etmedi. İsrail'in Tanrısı Rab, kendisine iki kez görünüp "Başka ilahlara tapma" demesine rağmen Süleyman Rabbin yolundan saptı ve onun buyruğuna uymadı. Bu yüzden Rab kendisine öfkeleni, kendisiyle yaptığı antlaşmaya bilerek uymadığı için krallığı elinden alacağını ve görevlilerinden birine vereceğini bildirdi.¹⁵⁵ Ancak babası Davut'un hatırına bu cezayı Şimdi vermeyecekti.

Süleyman, putperest kadınlarla evlenmenin dışında çok fazla ata sahip olmak, bol miktarda altın ve gümüş biriktirmek ve özellikle doğru yoldan sapmamak için bir krala yasaklanan çok kadın edinmemek gibi diğer Tevrat kurallarını da ihlal etmiştir.¹⁵⁶ Eski Ahit'e göre Süleyman'ın doğru yoldan sapmasının sorumlusu kadınlardır. Süleyman'ın eşleri başka milletlere mensuptu ve dinlerini yaşamak istemeleri doğaldı. Nitekim başka bir kıssayla ilgili Eski Ahit'in bildirdiğine göre Moavlı kadınlar, kendi ilahlarına kurban sunarken İsrailileri de çağırılmışlar, İsrail halkı da yiyeceklerden yemiŐ ve onların ilahlarına tapmışlardır. Aynı zamanda Moavlı kadınlarla zina etmişlerdir.¹⁵⁷ Burada asıl suçlu çağıran değil, kendi Tanrısını bırakıp başka ilah edinenler olduğu için Rab, onlara öfkelenmiştir. Süleyman'ın eşleri de kendi dinlerini yaşarken onu da davet etmişlerdir. Süleyman, onları kendi yoluna çağırarak yerine kendisi onların inancını kabul etmiştir. Tanrının önceden uyarılmış olmasına rağmen Süleyman bu eŐlerine sevgiyle yaklaŐtıđı için onların inanç ve ibadetlerinden etkilenmiştir. Süleyman'ı buna iten, "Bir erkeğin yalnız olması iyi değil; ben ona iyi karŐılaŐmalar için yardım edeceğim. Onun için erkek babasından ayrılıp, karısına gidecek ve yekvücut olacaklar..."¹⁵⁸ Şeklindeki ilahi hitaptır. Ancak bu yanlış doğuran asıl sebebin yani yabancı kadınlarla evlenmenin sorumlusu da eşleri değildir. Ayrıca yukarıda belirtildiği gibi tanrının bir krala yasakladığı farklı konularda da Süleyman'ın hataya düştüğü görülür. Süleyman'ın dinden çıkıŐına ihtiyarlığı neden gösterilerek kendisi mazur görülmüştür. Doğruluktan saptırma suçü

---

¹⁵⁵ I.Krallar, 11:9-11.

¹⁵⁶ Tesniye, 17: 16-17.

¹⁵⁷ Sayılar, 25:1-2.

¹⁵⁸ Suzan Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.112.

kadına yüklenirken tanrının emrine itaat etmemenin cezası da Süleyman'ın oğluna yüklenmiş, hatanın asıl aktörü olan Süleyman, hiçbir cezaya muhatap olmamıştır.

1.4.Rekabet Eden ve Kıskanan Kadın İmgesi

1.4.1. Sara

Eski Ahit'te rekabet ve kıskançlık konusundaki en bilinen örnek Sara ve Hacer arasında geçer. Kenan ülkesindeki kıtlıktan dolayı İbrahim Mısır'a gitmeye karar verdi ve Sara'ya "Güzel bir kadın olduğumu biliyorum. Olur ki Mısırlılar seni görüp 'bu onun karısı' diyerek beni öldürür, seni sağ bırakırlar. Lütfen 'onun kız kardeşiyim' de ki, senin hatırın için bana iyi davransınlar, canıma dokunmasınlar."¹⁵⁹ dedi ve Sara da onun isteğini uyguladı. Kadını görenler onu Firavun'a övdüler ve kadın saraya alındı. Onun hatırına Firavun İbrahim'e iyi davrandı ve mal mülk sahibi oldu. Ancak Rab Firavun'un başına birçok felaket getirince Firavun gerçeği anladı, İbrahim'e karısını ve sahip olduğu her şeyi verdi.¹⁶⁰ Daha sonra Kadeş ve Sur kentlerinin arasına yerleşen İbrahim, geçici bir süre Gerar'da kalmış, karısı Sara'yı da yine kız kardeşi olarak tanıtmıştır. Bunun üzerine Gerar kralı Avimelek Sara'yı yanına getirtmiş, ancak evli olduğunu öğrenince Avimelek Sara'yı İbrahim'e geri vermiştir.¹⁶¹ Geri verirken de orada bulunduğu süreye karşılık bazı hediyeler vermiştir. Öncelikle sorgulanması gereken İbrahim'in kendisini korumak uğruna karısı Sara için neden karım değil de kız kardeşim diyerek onun başka erkeklerle evlenmesine imkân tanımış olmasıdır. Diğer taraftan Tanah'a göre Sara, İbrahim'in babaları bir kardeşidir, yani İbrahim gerçeğin bir kısmını söylemiştir. Sara gerçekten İbrahim'in baba bir anne ayrı kız kardeşi ise bu durumda Levililerde açıkça yer alan "Bir adam kız kardeşini, babasının kızını yahut anasının kızını alır ve onun çıplaklığını görürse utançtır, kavimlerinin oğullarının gözleri önünde atılacaklardır."¹⁶² ifadesine aykırı hareket etmiş demektir. Lakin İbrahim'in bu davranışıyla ilgili pasajlarda onun kız kardeşiyle evliliğinin gayrı ahlaki bir şey olduğuna dair bir ifadeye rastlanmaz. Diğer taraftan Levililerde öngörüldüğü gibi sert bir cezaya da çarptırılmaz. Dolayısıyla İbrahim peygamber kız kardeşiyle evlenerek büyük bir günah işlememiştir. Ancak karısı için verilen hediyeleri alarak maddi

---

¹⁵⁹ Tekvin, 12:11-13.

¹⁶⁰ Tekvin, 12:14-20.

¹⁶¹ Tekvin, 20:1-3.

¹⁶² Levililer, 20:17.

kazanç elde etmek Eski Ahit'e ne kadar uygundur? Bu hikâyede İbrahim, masum olan Sara'yı yanlışla sevk etmiş, karısını Avimelek'e sunmuştur.¹⁶³

Kız kardeşle evlilik, Mısır'da da görülen bir uygulamadır. Firavun'un Tanrının oğlu olduğu ve kudretinin ölçülemeyeceği meselesinden hareketle ona insanüstü bir özellik kazandırılmıştır. Onların anlayışına göre bu kudret ırsîdir ve ancak kanının temiz tutulmasıyla muhafaza edilir. Bunun için de hükümdar ancak kendisi gibi asil bir kana sahip olan birisiyle evlenebilir.¹⁶⁴ Halk arasında uygulanmayıp sadece kraliyet ailesinde rastlanan bu tür evlilikte hükümdar ailesinin fertleri kız kardeşleriyle evlenebiliyorlardı.¹⁶⁵ Mısır'da var olan bu uygulamanın asaletin bozulmasını engellemek gibi bir amacı vardır. Ancak Eski Ahit'teki yasaklara rağmen İbrahim'in kız kardeşiyle evlenmesinin hangi amaca hizmet ettiği ise net değildir.

Farklı bir anlatımda ise olaya yeni bir perspektif kazandırılır. Buna göre İbrahim'in Mısır'ı Kenan ülkesinden ayıran Torent'e geldiğinde Sara yüzünü yıkamak için yere eğilmiştir. Dünyevi zevklerden kendisini alıkoyan İbrahim, bundan dolayı ne eşiyile birlikte olmuş ne de şimdiki gibi suda aksini gördüğü yüzüne bakmak için peçesini kaldırmıştı. Zina yapımlarıyla ün salan Mısırlıların eşine göz koyacağını bilen İbrahim, onu bir sandığa kapatıp sınırdan geçirmeye karar verdi. Ne var ki İbrahim'in sorularına verdiği kaçamak yanıtlardan şüphelenen sınır muhafızı ondan sandığı açmasını istedi. Sonra da Firavun'un ev halkından bir prense haber verildi.¹⁶⁶

Babasının kızı olduğu için kız kardeşi olması ancak annesinin kızı olmadığını belirtmesi biraz öz kardeş düşüncesini anımsatır. Çünkü günümüzde soy zinciri babadan devam ettiği için bazı yörelerde geleneksel olarak, babaları aynı olan kardeşler öz kardeş kabul edilir ama anneleri aynı olunca öz kardeş kabul edilmezler. Burada ise İbrahim Sara'nın babaları bir kız kardeşi olduğunu söylemektedir. Yani anneleri bir olmadığı için onun karısı olmasında bir sakınca görmemektedir. Buradan o dönemde ana soy zincirinin önemli olduğu sonucunu çıkarmak pek de yanlış

---

¹⁶³ Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions* s.188.

¹⁶⁴ Önal Sayın, *Aile Sosyolojisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi, 1990, s.81.

¹⁶⁵ Önal Sayın, *Aile Sosyolojisi*, s.81.

¹⁶⁶ Robert Graves- Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, ss.205-206.

olmaz.¹⁶⁷ Musa'nın babası da kız kardeşiyle evlenmiştir.¹⁶⁸ İshak da karısı Rebeka için "kız kardeşim" ifadesini kullanmıştır. Levililer'de ise bu tür evlilikler kesin olarak yasaklanmıştır.¹⁶⁹

Avimelek, Sara'nın evli olduğunu anlayıp onu İbrahim'e verince ülkede nereye isterlerse yerleşebilecekleri sözünü de aldılar.¹⁷⁰ İbrahim'i çok seven Sara, onun soyunun devam etmesi için çocuk sahibi olmak istiyordu. "İbrahim'in nesilleri kum tanesi kadar çok olacaktır"¹⁷¹ ifadesine dayanarak da bu umudunu korumaktaydı ama ikisinin de yaşları çok ilerlemişti. Bu durumda Sara zor bir karar verip cariyesi Hacer'i seçti, onu süsleyip İbrahim'in çadırına soktu. Bu durumdan pek hoşnut olmasa da Tanrı iradesi olduğunu düşünüp dayandı. Hacer hamile kaldı ama Sara "niçin ben değil de o" diye düşünmekten kendini alıkoyamadı. Hacer de hamile kaldığından beri küstahlaşmıştı ya da Sara böyle hissediyordu. Demek ki cariye de olsa çocuk sahibi olmak aile içinde kadının statüsünü yükseltiyordu. Çünkü akde dayalı monoteizm, Yahudi halkının etnik öz bilincini, özel kimliklerini, kurtuluşlarını, aile kavramını, üremenin önemini ve tarih boyunca kadının en önemli rolünün annelik olduğunu vurgular.¹⁷² Bu olaylar karşısında İbrahim, Hacer'i Sara'ya teslim etti ve "ne yaparsan yap" dedi. Kin ve kıskançlık duygularıyla Sara, ona çok kötü davrandı. Hacer bunu kabul etmeyerek evden kaçıp çöllere gitti ama geri döndü. Hacer, İbrahim'e bir erkek çocuk doğurdu, adını İsmail koydular.¹⁷³

İbrahim'in yaşlılık döneminde Sara, bir erkek çocuk doğurdu, adını da İshak koydu. Çocuk süttten kesildiği gün büyük bir şölen verildi. Mısırlı Hacer'in İbrahim'den olma oğlu İsmail'in alay ettiğini gören Sara, İbrahim'den onları kovmasını istedi. Buna çok üzülen İbrahim, Tanrının Sara ne derse yapmasını istemesi üzerine çocuğuyla Hacer'i gönderdi.¹⁷⁴ Böylece kadınlar arasındaki kıskançlık sona erdi.

Sara'nın Hacer ve İsmail'i göndermek istemesi basit bir kıskançlıktan ibaret değildir. Eğer böyle olsaydı İsmail ergenlik çağına gelene kadar bunu yapardı. Sara, aslında İsmail'i mirasçı olan İshak için bir tehdit olarak görüyordu. Nitekim

---

¹⁶⁷ Atiye Kalkan, *Tanrının Bahçesinde Bir Kadın*, s.299.

¹⁶⁸ Çıkış, 6:20.

¹⁶⁹ Levililer, 18:7-18.

¹⁷⁰ Tekvin, 20:15.

¹⁷¹ Tekvin, 17:6.

¹⁷² Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.183.

¹⁷³ Tekvin, 16: 1-16.

¹⁷⁴ Tekvin, 21:1-14.

İbrahim'den Hacer'le oğlunu kovmasını isterken “Bu cariye'nin oğlu, oğlum İshak'ın mirasına ortak olmasın”¹⁷⁵ ifadesini kullanmıştır. Aynı zamanda Sara'nın güçlü karakterinin yanında Hacer'in çölde oğluyla birlikte yaşamak konusunda gösterdiği kudret, ikisi arasındaki rekabetin kaçınılmaz olacağını göstermektedir. Sara, sıradan bir eş olmadığı gibi; Hacer de sıradan bir cariye değildi. Hacer, otoriteye talip olan, İbrahim'e nüfuz edebilecek, güçlü bir karakterdi. Dolayısıyla Tanrı'nın İbrahim'e Hacer'i ve oğlunu çölde bırakmasını bildirmesi rekabetin daha üst boyutlara ulaşmasına engel olmuştur.

Yöneten bir aile reisi olarak İbrahim, olaylara müdahale edememiş, sonuçta oğlunun babasından uzakta yaşamasına razı olmak durumunda kalmıştır. Elbette ilahi iradeye karşı çıkmamak için buna engel olamadı ama durum bu raddeye gelene kadar da hiçbir şey yapmadı. Hatta Sara'ya istediğini yapmasını söyleyerek rekabetin kızışmasına sebep olmuştur. Çünkü Sara, kıskançlığını daha belirgin bir şekilde gösterme imkânına kavuşmuş, zaten kızdığı Hacer'e eziyet etmeye başlamıştır. Sara'yı “rekabet eden ve kıskanan kadın imgesi” şeklinde ele alırken Hacer'i de göz ardı etmemek gerekir. Hacer, “ben cariyeyim, hanımım nasıl isterse öyle davranır” diye düşünmemiş, hakkını sonuna kadar savunmuş, çıkmaza girince de çocuğunu alıp ayrılmayı düşünmüştür. Eğer Tanrı müdahale etmeseydi durum nasıl gelişirdi? Belki İbrahim gitmemesi konusunda Hacer'i ikna edecekti. Ama muhtemelen Sara ile aralarındaki rekabet son bulmayacağı için daha sonra yine evi terk edecekti. Tanrı ise bu gelişmeleri hızlandırmış oldu.

İbrahim ile Sara'nın öyküsünde İbrahim yetkin olan kişilik, Sara da onun gerisinde kalmış gibi görünse de Sara aslında çok özel bir insandır. İbrahim'in evinde oğulları İsmail'in yaptığı kötü davranışlar ve kardeşi İshak'ı kıskanması İbrahim'i üzerken Sara sorumluluğu üstlenmiş, “cariyeyi ve oğlunu buradan yolla”¹⁷⁶ diyerek sorunu çözmüştür. Sara burada bu sert kararı verirken oğlunu ve neslinin geleceğini kurtarmıştır. İbrahim bu fikre çok sıcak bakmamışken Kutsal Kitap bize Tanrının İbrahim'e şöyle dediğini söyler: “Sara'nın sana her söylediğini duy, sesini dinle ve yap.”¹⁷⁷ Böylece Tanrı da onu desteklemiştir. Bu olaya bakıldığında Tanah'a göre Sara'nın İbrahim'den daha ileri görüşlü ve sezgi gücünün daha kuvvetli olduğu görülür.

---

¹⁷⁵ Tekvin, 21:10.

¹⁷⁶ Tekvin, 21:9-10.

¹⁷⁷ Tekvin, 21:12.

1.4.2. Lea

Diğer ailelerde olduğu gibi Yahudi ailesinde de pek çok kadının varlığı evde huzursuzluğa sebebiyet vermektedir. Hele de bu kadınlardan biri kısırca, diğeri tarafından hakir görülür¹⁷⁸, kısır kadın diğeri kiskanabilirdi.¹⁷⁹ Kocanın ise bu hanımlarından birini diğeri tercihi bu rekabetin daha fazla kızışmasına sebep olurdu. Sonunda Kutsal Kitap, onun sevdiği kadının çocuklarının mirastan daha fazla pay almasını önlemek için müdahale ederdi.¹⁸⁰ Bu genel anlatım içerisinde daha önce Rahel üzerinde dururken değindiğimiz Lea'nın hikâyesine bakarsak benzer rekabetin var olduğunu görürüz. Rahel'den bahsederken babaları Lavan'ın Yakup'u yanıltması nedeniyle iki kız kardeşin arasının bozulduğunu ifade etmiştik. Bu hikâyede en mağdur olan taraf Lea'dır. Çünkü sonunda Yakup sevdiği kız olan Rahel'le evlenmiştir ki zaten Rahel de ona âşıktı. Lea'nın sevilmediğini gören Rab, onun çocuk sahibi olmasını sağlamıştır.¹⁸¹ Dolayısıyla ilahi irade iki kadın arasındaki dengeyi sağlamıştır. Tanah'ta Tanrı, bazı durumlarda ya da genellikle kadınların doğurma yeteneklerini ihtilafli durumlar karşısında bir denge unsuru olarak kullanmıştır.¹⁸² Nitekim İbrani literatüründe annelik güçlü bir metafordur. Tanah'ta çoğunlukla kadınlara karşı zalimce davranan Tanrı, doğurganlık söz konusu olduğunda şefkatli olmaktadır. Yahudi kutsal kitabında kadınların bu özelliği Tanrı'ya aittir. İşte kocası Yakup tarafından sevilmeyen Lea'yı da Tanrı annelikle güçlü kılmıştır. Daha sonra Yakup'un diğer karısını hatırlayan Tanrı, ona çocuk sahibi olması için imkân tanımıştır. Kadınlar için doğurganlık, Tanrı tarafından sunulan gizli bir nimettir.¹⁸³ Lea, babasının hatası yüzünden hem eşini kiskanan hem de kardeşiyle rekabet eden bir rol üstlenmiştir. Bu rekabetin elbette ki en önemli unsuru çocuklardır, çünkü bu uğurda cariyelerini bile Yakup'a vermekten çekinmemişlerdir.

Bu çekişmelerden bir sonuç alamayınca Rahel ve Lea, bu duruma alışmışlar ve Yakup atalarının yanına dönerken Rahel'le birlikte Lea'yı da götürmüştür. Oradan ayrılmadan önce her ikisi de babalarının kendilerini sattığını, aldığı bedelin hepsini yediğini, Tanrı'nın babalarından aldığı varlığın tümünün kendilerine ait olduğunu

---

¹⁷⁸ I.Samuel, 1:6.

¹⁷⁹ Tekvin, 30:1.

¹⁸⁰ Tesniye, 21:15-17.

¹⁸¹ Tekvin, 29:31.

¹⁸² Hacer'den sonra Sara'nın da çocuğunun olması, Davut'la alay eden Mikal'in ölene kadar çocuğunun olmaması ve böyle cezalandırılması.

¹⁸³ Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.188.

düşünmüşler, Yakup'a da "Tanrı sana ne dediyse öyle yap" demişlerdir.¹⁸⁴ Böylece Yakup, çocuklarını, eşlerini, mallarını yola çıkmak üzere toparlamıştır. Lavan koyunlarını kırmaya gidince Rahel, babasının putlarını çalmıştır. Yakup da Lavan'a gideceğini söylememiştir. Böylece kendisine ait her şeyi alıp kaçtı. Kendisine ait şeylerin arasında Lea'nın da olması, bir eş olarak benimsendiğini gösterir. Lea, Eski Ahit'teki ifadelerde kardeşiyle rekabet eden ve kıskanan bir kadın olarak anlatılırken aynı özellikleri taşıyan Rahel'in hanesine hırsızlık da eklenmiş olmaktadır. Hurriler arasında aynı tür değişik bir pratik olarak görülene dek anlaşılabilen bir olay olan Rahel'in babasının tanrılarını ve eşyalarını çalması¹⁸⁵, bunun Hurri yaşamı uyarınca olduğu bulununca açıklığa kavuştu. Bunların çalınması kocası Yakup'a babasının malını ve unvanını kazandırdı.¹⁸⁶

1.5.Çekiştiren ve Alay Eden Kadın İmgesi

1.5.1.Miryam

Miryam, Harun ve Musa'nın kız kardeşidir. Sayılar'da ifade edildiğine göre Musa, Kûşlu bir kadınla evlenince Miryam'la Harun onu kendi aralarında yermişlerdir. Eski Ahit'te onları rahatsız eden şeyin ne olduğu yer almaz, sadece Musa'nın karısının nereli olduğu belirtilmiştir. Belki de sorun eşinin siyah olmasıdır. Aslında metinde eleştirilen kişi Musa'dır. Ama burada Musa'nın ikinci eşinin mi yoksa Midyanlı eşi Sippora'nın mı belirtildiği belli değildir. Her iki durumda da Miryam ve Harun'un karşı çıkmalarının sebebi Musa'nın eşinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

Tanrı, bu yakınmaları duyunca ansızın Musa, Harun ve Miryam'ın buluşma çadırına gelmelerini istedi. Bir bulut sütununun içinde inen Tanrı, çadırın kapısında Harun ve Miryam'ı çağırdı ve onlara seslendi, önce Musa'yı öven birkaç cümle söyledi, sonra da öfkelenip oradan ayrıldı. Bundan sonra Miryam deri hastalığına yakalanmış, kar gibi bembeyaz olmuştur. Miryam'ın bu halini görünce Harun, Musa'ya "Ey efendim, lütfen akılsızca işlediğimiz günahı bizi cezalandırma, Miryam etinin yarısı yenmiş olarak ana rahminden çıkan ölü bir bebeğe benzemesin."¹⁸⁷ dedi. Musa Tanrıya Miryam'ı iyileştirmesi için yalvardı ama Tanrı, onun yedi gün ordugâhtan uzaklaştırılıp sonra geri getirilmesini emretti. Dolayısıyla

¹⁸⁴ Tekvin, 31:14-16.

¹⁸⁵ Tekvin, 31:19.

¹⁸⁶ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, s.106.

¹⁸⁷ Sayılar, 12:11-12.

Miryam ve Harun'un birlikte yaptıkları küçük bir konuşmanın cezası Miryam'a yüklenmiş oldu. Çünkü Harun'a herhangi bir ceza verildiğine yönelik bir ifadeye rastlamıyoruz. Musa ile ilgili yapılan yakınma da olsa iki cümlenin cezası bu kadar ağır mı olmalıydı? Burada Musa'nın üstünlüğünün vurgulandığı açıktır.

Eski Ahit geleneğinde Harun kâhin olarak bilinir.¹⁸⁸ Cüzamlı bir kişi hastalığa yakalandığı andan itibaren artık kâhinlik yapamazdı.¹⁸⁹ Bu sebepten dolayı Tanrı Harun'a kızdı ama ona Miryam'a verdiği cezayı vermedi. Çünkü kâhinlik, yalnızca erkeklere ait bir görevdi. Sonuç olarak hatayı birlikte gerçekleştirmiş olsalar da Miryam ve onun yaptıkları, okurun ya da inananın zihninde çekiştiren kadın imgesinin oluşmasına yol açmıştır.

1.5.2.Saul'un Kızı

Saul'ün kızı, Eski Ahit'te kendine Davut'la ilgili birtakım konular üzerinde durulurken yer bulur. Bu sebepten Saul'ün kızının Kutsal Kitap'ta nasıl yer aldığını anlayabilmek için öncelikle Davut'tan bahsetmek isabetli olacaktır. Kitab-ı Mukaddes'e göre Davut Efratlı Yesse'nin oğludur.¹⁹⁰ O'nun tarih sahnesine çıkışı Saul'un ordusunda gösterdiği başarılarla olmuştur. Kitab-ı Mukaddes'e göre İsrailoğulları Soko şehrinde Filistinliler ile savaşmak için karşı karşıya gelirler. Filistinlilerden adı Golyat olan Gatlı pehlivan -ki boyu Tevrat'a göre altı arşın ve bir karıştır- meydana çıkar. Bu pehlivan İsraililere meydan okur. Saul bu pehlivana karşı çıkana krallığına ortaklık ve kızını vaat ederken, hiç kimse ona karşı çıkmaya cesaret edemez. Fakat Davut onun önüne çıkmayı ister. Saul, Davut'a engel olmaya çalışsa da Davut bu isteğinde ısrar eder.¹⁹¹

Pehlivan, genç Davut'u karşısında görünce kendisi ile alay edildiğini ileri sürerek Davut ile savaşmak istememiştir. Ancak yine de Davut onun karşısından çekilmez. Davut çoban torbasına aldığı beş çakıl taşı, asası ve sapanı ile pehlivanın karşısında durur. Davut sapanıyla attığı taşı Golyat'ın kafasına isabet ettirir ve onu yere düşürür. Böylece Davut Filistinlinin başına dikilir ve kılıçla Golyat'ın başını keserek öldürür. Durumu gören Filistin ordusunun saflarında dağılmalar başlar. Bu esnada İsrailoğulları Saul komutasında harekete geçerek onları takip ederler ve

---

¹⁸⁸ Çıkış, 28:1.

¹⁸⁹ Levililer, 21:16-24.

¹⁹⁰ I.Samuel, 17:12.

¹⁹¹ I.Samuel, 17:31-37.

birçoğunu öldürürler.¹⁹² Davut Filistinli pehlivanı öldürdüğünde bütün İsrail kadınları O'na şiir terennüm ederek karşılamışlar ve şöyle söylemişlerdir: "Saul vurdu binleri, Davut da vurdu on binleri."¹⁹³ Bu durum bize Chertsey Manastırı harabelerinin seramiklerinden alınan bir motifi hatırlatır ki bu şekil, genç Tristan'ı amcası Mark için harp çalarken gösterir. Benzer biçimde Saul'un krallığının Davut'a geçmesi gibi Mark'ın krallığı da yeğenine gitmiştir.¹⁹⁴

Saul bu nağmeleri duyunca Davut'a karşı bir kıskançlık duydu. Çünkü İsrailoğulları arasında Davut'un namı artık Saul'u geçmeye başlamıştı. Bu yüzden Saul onu öldürme planları yapmaya başladı. Saul savaş sırasında verdiği sözleri yerine getirmek hususunda da Davut'u zora koşmaya başlamıştı. Örneğin kızını vermek için Davut'tan, Filistinlilerin yüz erkeğini öldürüp gulfelerini kendisine getirmesini istemiştir. Davut da buna karşılık ona iki yüz Filistinli erkeğin gulfelerini getirmiştir. Saul da kızı Mikal'ı eş olarak ona vermek zorunda kalmıştır. Saul bundan sonra da Davut'a karşı kin gütmüş ve O'nu öldürmeyi istemiştir. Buna karşılık Davut da kaçıp Rama'da yaşayan Peygamber Samuel'in yanına sığınmıştır.¹⁹⁵ Daha sonraları Davut'un eline fırsat geçmesine rağmen Saul'u öldürmemiştir. Nihayet Saul ve oğulları savaşta ölünce yerine Davut kral olmuştur.¹⁹⁶

Kitab-ı Mukaddes'e göre Davut otuz yaşında kral olmuştur. Kırk yıl altı ay (yedi yılı Hebron'da, otuz üç yılı da Kudüs'te olmak üzere) saltanat sürdükten sonra yetmiş bir yaşında vefat etmiş¹⁹⁷, Kudüs şehrine defnedilmiştir.¹⁹⁸ Davut kral olduğunda İsrail'den seçme otuz bin adamı toplamış ve kutsal Ahid Sandığını Baale-Yahuda'dan çıkarıp Kudüs'e getirmeye gitmiştir. Ahid Sandığı Kudüs'e getirildiğinde Davut'un daha önceden kurduğu çadırın içindeki yerine konulmuştur.

Davut, sandığı getirirken sevinç naraları ve boru sesi eşliğinde, Rabbin önünde sıçrayıp raks etmiştir. Rabbin sandığı Davut kentine varınca Saul'un kızı Mikal, pencereden bakıp Rabbin önünde oynayıp zıplayan Kral Davut'u görünce onu küçümsedi.¹⁹⁹ Böylece Mikal, alay eden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ama Davut'u asıl kızdıran ve Mikal'in cezalandırılmasına yol açan sebep ise Mikal'in

¹⁹² I.Samuel, 17:41-51.

¹⁹³ I.Samuel, 18:7-9.

¹⁹⁴ Campbell, *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, s.19.

¹⁹⁵ I.Samuel, 18:1-28.

¹⁹⁶ I.Samuel, 31:6; II. Samuel, 2:4.

¹⁹⁷ II. Samuel, 2:11; 5:45; I. Tarihler, 29:27.

¹⁹⁸ I. Krallar, 2:10.

¹⁹⁹ II. Samuel 6:1-18.

Davut'u karşılamaya çıkıp ona şöyle demesidir: "İsrail kralı bugün ne güzel bir ün kazandırdı kendine! Değersiz biri gibi kullarının cariyeleri önünde soyundun."²⁰⁰ Davut ise bu söze tepki göstermiş, sözünü ettiği cariyelerin kendini onurlandıracağını, oynamaya devam edeceğini hatta kendini hiçe sayacağını söylemiştir.²⁰¹ Davut'a söylediği bu sözün bir cezası olarak Saul'un kızı Mikal'in ölene dek çocuğu olmamıştır.²⁰²

Peki, ahit sandığı getirilince Davut neden dans etmiştir? İnsanlığın geçmişinde yatan ve bugüne uzanan mitoloji tarihinde, tüm kültürlerde dans olgusunu görürüz. Aynı şekilde, bu dans olgusu "bütün dinlerde" de kendisine yer bulmuştur. Gerek ibadetle ilgili, gerek ibadet dışında yer edinmiştir. Bunların dışında, çok tanrılı inanışlarda, pagan toplumlarda ve şaman kültürlerinde de dans olgusu çok önemli bir yer tutmaktadır. Mısır'dan Çıkış kitabının 15. bölümünün 20. babında "Harun'un ablası peygamber Miryam tefini eline aldı, bütün kadınlar teflerle, oynayarak onu izlediler.", Hâkimler kitabının 21. bölümünün 21-23. bablarında "Gözünüzü açık tutun. Şilolu kızlar dans etmeye kalkınca bağlardan fırlayıp onlardan kendinize birer eş kapın ve Benyamin topraklarına götürün." Şeklindeki ifadeler Eski Ahit'te dans etmenin yeri olduğunu gösterir. Davut da ahit sandığı önünde sevincini bu şekilde göstermiştir.

Kutsal Kitap'ta kadınların ikincil konumuna pek çok örnek yer olsa da cesur tavırlarına da rastlanabilmektedir. Evlilik konusunda kızın ilk adımı attığı Yahudi toplumunda nadir görülürken Mikal'in Davut'a âşık olduğunu okumaktayız.²⁰³ Ancak babası Saul, bunu duyunca Mikal'in Davut'u tuzağa düşürebileceğini düşünüp sevindi.²⁰⁴ Demek ki tuzak kurmak sadece kadınlara özgü bir durum değildi. Mikal'in Davut'la alay etmesine tekrar dönersek Eski Ahit'te çok önemli bir kişi olan kral Davut'un dini coşku için de olsa halkın önünde soyunarak oynaması ne kadar hoş karşılanabilir? Haklı bir söz sarf etmiş de olsa Mikal, Davut'un dini coşkusuyla alay eden bir imge olarak anılmaktan kurtulamamıştır.

---

²⁰⁰ II.Samuel, 6:20.

²⁰¹ II.Samuel, 6:21-22.

²⁰² II.Samuel, 6:23.

²⁰³ I. Samuel, 18:20.

²⁰⁴ I. Samuel, 18:21.

II. BÖLÜM

OLUMLU KADIN İMGESİ

Yahuda'da bulunan çeşitli arşivler incelendiğinde ekonomik alanda çok güçlü kadınlar olduğu fark edilmektedir. Bu kadınlar önemli mülkiyetleri, zirai işletmeleri yönetmiş, gayrimenkul alıp satmış, bazen kocaları adına borç taahhüdünde bile bulunmuşlardır. Özellikle ilk asırların Yahudi Edebiyatını incelemek ekonomik, dini ve sosyal hayata girmiş olan güçlü kadın imajının ortaya konmasına imkân vermektedir. Bu kadınlar sebzeçilik, bankerlik, emanetçilik, ebelik, doktorluk gibi meslekler icra ediyorlardı. Bazı alanlarda Yahudi kadınları, erkeklerle eşit bir statü elde etmişlerdir.¹

İlk bölümde incelenen kadınlar, daha çok olumsuz özellikleriyle ön plana çıkmışlardır. Ancak Eski Ahit'te yer alan kadınların sadece bu yönleri olduğunu belirtmek, objektiflikten uzak bir yaklaşım olmaktadır. Amacımız Eski Ahit'teki kadın tiplerini tarafsız bir şekilde ortaya koymak olduğu için bu bölümde övülen kadınlar incelenecektir. Kendisinden övgüyle söz edilen kadınların daha çok Musa'ya tabi olma, peygamberlik görevi üstlenme, akıllı, sadakatli ve cesur davranışlar sergiledikleri görülmektedir.

2.1.Musa'ya Tâbi Kadın İmgesi

İlk bölümde gördüğümüz gibi pek çok kadın, itaatsiz sayılan davranışlar içinde bulunmuştur. Buna karşılık Musa peygambere tabi olup onunla birlikte hareket eden de pek çok kadın vardır. Firavun, İsraililerin Mısır'dan çıkmalarını istediğinde² kadınlar da erkekler gibi yola koyulmuşlardır. Bu çıkış, Tora'da "İsraililer, kadın ve çocukların dışında altı yüz bin kadar erkekle yaya olarak Ramses'ten Sikkot'a doğru yola çıktılar."³ şeklinde ifade edilmektedir. Mısır'dan

¹ Vana, *Yahudilik'te Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.19.

² Çıkış, 12:31.

³ Çıkış, 12:37.

çıkışta Tanrı'nın kendilerine sunduğu rahmete, kendilerini dehşete düşüren Mısırlılara verdiği cezaya, Musa'nın denizi yarma mucizesine bizzat tanık olmuşlardır.⁴ Böylece kadınlar, İsrailoğullarının tarihinde önemli bir yer teşkil eden, Tanrı Yahve ile de yeni bir ilişki içine girmelerini temsil eden Mısır'dan çıkış hadisesini erkeklerle birlikte kendileri de yaşamış, Musa'nın yanında olduklarını göstermişlerdir.

Mısır'dan ayrılınca halk zaman zaman bazı zorluklarla da karşılaştı. Örneğin İsrailoğullarının Mısır'dan çıkmasını isteyen Firavun, onlar kaçınca kölelerini kaybettiklerini düşündü.⁵ Bunun üzerine Firavun ordusuyla İsrailoğullarının peşine düşmüştü.⁶ Bunu öğrenen İsrailoğulları dehşete kapılıp feryat ettiler. Musa'ya kendilerini ölmek için çöle getirdiği gerekçesiyle çıkıştılar.⁷ Bu konu anlatılırken genellikle isyana teşvik ettiği iddia edilen kadınlar için ayrı bir ifade bulunmaz. Yani İsrailoğullarının genel kanaati olduğu anlaşılmaktadır. Mısırlıların elinden kurtulan İsrailoğulları, Tanrılarına bir şükür ifadesi olarak kurtuluş ezgileri söylerler. Hatta Harun'un kız kardeşi Miryam'ın tef çaldığı ve bütün kadınların oynadığı anlatılır.⁸ Sonuçta erkekler ve kadınlar beraber yaşadıkları sıkıntı sonucunda kurtuluşlarını yine hep birlikte kutlamışlardır.

Tora'ya göre halk, sadece Mısır'dan çıkarken Tanrı'nın kendilerine olan yardımlarına şahit olmakla kalmamış, on emrin verilisinde de bizzat Musa'nın yanında bulunmuşlardır. İsrailoğulları Sina çölüne geldiklerinde Tanrı Musa'yla konuşacağını, bu konuşmanın halk tarafından da işitileceğini bildirmiştir.⁹ Daha sonra Musa halkın Tanrıyla görüşmesine öncülük etti ve Sina'da on emir bildirildiğinde erkekler gibi kadınlar da vahye tanık oldular.¹⁰ Tanrı'nın Musa'yla birlikte bütün bir halkı topyekün muhatap alması özel bir tecrübe olarak övünç meselesi yapılırdı. Tanrı diğer bütün toplumlarla bir kişi (peygamber) aracılığıyla ilişki kurarken İsrailoğullarıyla toptan ilişki kurmuştur.

Mısırdan çıkışta Sina Dağı'na on emri almaya çıkan Musa'nın kırk gün dönmemesi üzerine, inançlarını kaybeden, paniğe kapılıp altın buzağıyı yapan

---

⁴ Çıkış, 14:15-31.

⁵ Çıkış, 14:5.

⁶ Çıkış, 14:6-8.

⁷ Çıkış, 14:10-11.

⁸ Çıkış, 15:20.

⁹ Çıkış, 19:8.

¹⁰ Çıkış, 19:16-25.

erkeklerdir.¹¹ Kadınlar da elbette onların şüphelerinden etkilenmiş ve buzağı yapımına bir şekilde dolaylı yoldan katkıda bulunmuşlardır. Ancak bu katkıda Harun'un "Karılarınızın, oğullarınızın ve kızlarınızın kulağındaki altın küpeleri çıkarıp bana getirin"¹² şeklindeki isteği etkili olmuştur. Musa'nın ölümünden sonra kutsal topraklara yollanan gözlemcilerin getirdikleri bilgiler altında, orayı fethetme emrini aldıkları zaman cesaretsizlik gösteren erkekleri kadınlar yüreklendirmiş, kutsal topraklar için ölmeyi yeğlemişlerdir.

2.2. Peygamber Olan Kadın İmgesi

Çoğunlukla gündelik işlerle meşgul olan veya erkeklerin yardımcıları pozisyonunda bulunan kadınlar, bu halleriyle ancak tarihin bir figüranı olurken peygamber olan kadınlar bu durumu tersine çevirmişler ve figüranlıktan aktörlüğe terfi etmişlerdir. Yahudilerin peygamberlik anlayışıyla ilgili sabit bir düşünceden söz edilemez. Gelenek içerisinde farklı peygamber örneklerinin bulunması, nitekim Tanah'ta yalancı peygamberler içinde gerçek peygamberlerle aynı terimin kullanılması¹³ konu hakkında tek bir tarif yapacak şekilde konuşmayı zorlaştırmaktadır.

Peygamberler, Tanrının sözlerini halka aktarmak üzere görevlendirdiği elçilerdir. Peygamberler, bir şeyi hileyle değiştiren sihirbazlar değil, Tanrının koyduğu sınırlar içinde hizmet eden kişilerdir.¹⁴ Peygamberlik, Yahve ile İsrailoğulları arasında çeşitli zamanlarda yapılan ahdin şartlarını hatırlatmak ve uygulamakla görevli kurumların başında gelir. Yahve'nin ruhunun veya elinin peygamber üzerine indiğine inanılır. Bazen bu görevi kabul etmek istemeyen de olmuştur. Örneğin Yeremya, "Ey Rabbim, ben vaaz edemem, henüz çok gencim"¹⁵ demiş, fakat verilen emir karşısında ısrar edememiştir.¹⁶

Ömer F. Harman, Yahudilikte peygamberliğin temel özelliklerini şöyle derlemiştir:

1- Peygamberlerin temel görevi, vahye aracılık etmeleridir.

---

¹¹ Çıkış, 32:1-4.

¹² Çıkış, 32:2.

¹³ Gürkan, *Yahudilik*, s.100.

¹⁴ *Açıklamalı Kutsal Kitap*, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010, s.267.

¹⁵ Yeremya, I,6.

¹⁶ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Din Fenomenolojisi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2002, s.169.

2- Peygamberler, üstün bir kudretin hâkimiyeti altında olduklarının farkındadırlar (İşaya, 8/11; Hezekiel, 1/3).

3- Onlar sadece tanrı ile ferdi bir münasebet için değil, fakat kavimleri nezdinde tamamlamak zorunda oldukları belirli bir görev ile de yükümlüdürler (İşaya, VI, Yeremya I, Hezekiel I-III)

4- Onlar görevi kendilerine emanet edileni olduğu gibi (sadakatle) nakletmek olan (Yeremya 23/8) elçilerdir.

5- Mesajları karşısında, kendi varlıkları öylesine silinir ki, genellikle, doğrudan kendileri konuşuyormuş gibi, birinci şahıs kipi kullanırlar (İşaya I; 10/5; XIII; Yeremya, 2/26-3/5; Hezekiel, VI-VII).

6- Onlar, tanrının ağzı mesabesinde dirler (Çıkış, 4/15-16; Sayılar, 22/38; 23/5, 12, 16; Tesniye, 18/18; Yeremya, 1/9; 5/14; 15/19).¹⁷

Yahudilikteki peygamber anlayışı diğer dinlere göre farklılık gösterir. Kitab-ı Mukaddes'te ve diğer dini metinlerde adı geçen şahısların büyük bir kısmı peygamber olarak kabul edilmez. Yahudilikte peygamberlik bir kabileye veya cinsiyete mahsus değildir. Eski Ahit'te kadın peygamberlerden de söz edildiği görülür. Kadın peygamberlerin varlığı, diğer dinlerden farklı olarak İsrail kadınlarına ayrı bir sorumluluk yüklemektedir. Örnek olarak da Debora ve Hulda verilir ki her ikisi de faydalı öngörülerıyla itibar kazanmışlardır.¹⁸ Geleneksel olarak kabul edildiğine göre yedi kadın peygamber olmuştur. Bunların hepsi Kitab-ı Mukaddes'te zikredilmeyip bazıları rabbiler tarafından böyle kabul edilmiştir. Kitab-ı Mukaddes kadın peygamber anlamında "*neviah*" kelimesini kullanır. Bu vasıfla zikredilenler Miryam¹⁹, Debora²⁰ ve Hulda²¹ olup ayrıca Yeşeya peygamber de eşi hakkında bu ifadeyi kullanmıştır.²² Nehemya'nın dilinden Noadyah için "*neviah*" ifadesi kullanılmışsa da, metnin devamından anlaşıldığı üzere, Noadyah gerçek peygamber değildir.²³ Tevrat'ın Çıkış bölümünün 15:20 ayetinde Peygamber Miryam'dan, Hâkimler 4:4'de Peygamber Debora'dan, 2. Tarihler 34: 22 de Şallum'un karısı Peygamber Hulda'dan, Nehemya 6: 14 de Peygamber Noadya'dan söz edilir.

¹⁷ Ömer F. Harman, "Yahudilikte Peygamberlik", *İslam Tetkikleri Dergisi*, Prof. Dr. Nihad M. Çetin Hatıra Sayısı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1995, s. 136-137.

¹⁸ Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.190.

¹⁹ Çıkış, 15:20.

²⁰ Hakimler, 4:4.

²¹ II. Krallar 22:14; II. Tarihler 34:22.

²² İşaya 8:3.

²³ Nehemya 6:14. Nehemya burada diğer "peygamberler" ve Noadyah'a beddua etmektedir.

2.2.1. Debora

Daha sonraki bölümde savaş idare eden bir kadın olarak Debora'dan bahsedeceğiz. Ancak kadın peygamberleri ele aldığımız bu bölümde de Debora üzerinde durmadan geçemeyiz.

Kadın peygamber olarak Debora'dan bahsederken onun peygamberlik vasfının yanında hâkim olma yönünü de vurgulamak gerekir. Çağlar boyu putperestlerle savaştan Yahudi halkı, Yeşu'dan sonra M.Ö. 1106 yıllarında şoftim denilen Hâkimler ile idare edildiler. Hâkimler toplumun hem ruhsal ve hem de askerî önderliğini üstlenmişlerdi.²⁴ İşte İsrailoğullarında hâkim olarak Debora da bu dönemde görev yapmıştı. Tanrı, bu dönem boyunca da Yahudi halkına vahiy göndermeye, onları yönetmeye ve korumaya devam etmişti. Debora neden kral değil de hâkim? Çünkü Yahudi halkı Tanrı'yı aynı zamanda kral olarak kabul ediyordu. Halkın o dönemlerde ruhani seviyesi o kadar yüksekti ki, Tanrı'nın beklediklerini kendi başlarına yapabiliyor, toplum olarak bir yöneticiye gereksinim duymuyorlardı.

İnanışa göre Debora, hakimler döneminde Efraim Dağları'nda yaşadı. O dönemde komşu Kenan'da günah ve putperestlik çok yaygındı. Kenanlılar, Yahudi halkına sürekli baskı ve zulüm yapıyor, onları kendi taraflarına çekmeye çalışıyorlardı. Ancak Debora, Aşem'e ve O'nun Tora'sına gönülden sadıktı. İçinde Tanrı korkusu olan, bilge bir kişiydi. Açıkta, bir hurma ağacının dibinde oturur, fikir ve yardımlarına ihtiyaç duyanlar ona danışırdı. Debora halkı herkesin duyabileceği şekilde putperestlik ve kötü uygulamalar konusunda uyarır, onları Tanrı'nın yolundan ayrılmamaya ikna ederdi. Herkes ona büyük saygı duyardı. Debora, güçlü bir kadın peygamberdi.²⁵

Debora, Lapidot adlı bir kişiyle evliydi. Bilgelerimize göre Lapidot, Şilo'daki mabette yakılacak fitillerin malzemelerini getirir, Debora da malzemeleri işleyerek meşale gibi yanacakları bir kalınlığa getirirdi.

Kenanlılar baskılarını giderek artırınca, ülkenin en güçlü ve etkili kişileri bile düşmana nasıl karşı koyacaklarını bilemez hale geldi. Bunun üzerine Debora, Abinoam'ın oğlu Barak'ı yanına çağırdı ve Naftali ile Zevulun kabilelerinden 10.000

²⁴ Şofetim (hakimler) hakkında bilgi için bkz. Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c.3, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın A.Ş., 2002, s.683.

²⁵ Denise L.Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.186.

adam toplayarak, demirden yapılmış savaş arabalarıyla ünlü düşmanın üzerine yürümesini istedi.²⁶

Barak, Debora'nın talep ettiği 10.000 kişiyi toplamayı kabul etti ama Debora'nın da kendisiyle birlikte savaşa katılmasını şart koştu.²⁷ Yanında o olmadığı takdirde 10.000 kişi toplayabileceğinden kuşkuluydu. Dahası, Sisera komutasındaki Kenan ordusunu ancak bir mucize sonucunda yenebileceğini düşünüyor ve kendi liyakatinin buna yetmeyeceğini, Debora'nın liyakatine ihtiyacı olduğunu hissediyordu. Debora, Barak'ın bu isteğini kabul etti ama uyarmadan da edemedi: *“Savaşa ben de gelirim, zafer sana ait değil, bir kadına ait olacaktır.”*²⁸

Barak için önemli olan, zaferin kime ait olacağı değil, zaferin kazanılması ve İsrail'in düşmanının bozguna uğratılmasıydı. Zevulun ile Naftali kabilelerinden 10.000 kişi topladı, yanına Debora'yı da aldı ve yürüyerek (atsız ve savaş arabasız) yola koyuldu. Tanah'taki anlatıma göre bunu haber alan Sisera, güçlü ordusuyla onları karşılamaya çıkar ve Yahudi ordusunun çok kısa sürede bozguna uğratmak üzereyken Tanrı, aniden Sisera'nın ordusunu darmadağın eder. Tanah, ilahi bir yardımla Debora'nın zafer kazandığını ifade eder. Yağan yağmur, savaş alanını çamur deryasına dönüştürmüş, demir arabalar balçığa saplanmış, dehşete düşen düşmanlar dört bir yana dağılmıştır. Heyecan içindeki Yahudi askerler de onların peşine düşmüştür.²⁹

Yenilginin kesin olduğunu gören Sisera arabasından indi ve yaya olarak kaçtı. Saklanacak yer ararken, Moşe'nin kayınpederi Yitro'nun soyundan gelen Heber'in çadırına girdi.³⁰ Heber'in karısı Yael onu içeri buyur etti, yiyecek ve içecek verdi, Sisera kendinden geçtikten sonra da, Yahudi halkına çektirdiklerinin cezasını vermek için onu öldürdü. Barak görüldüğünde, Yael yoluna çıktı ve “aradığın adam burada” diyerek, Sisera'nın cesedini ona teslim etti.³¹

Savaşın zaferi Barak'la birlikte Debora ile Yael'e de aitti. Aynı zamanda bu durum, “Debora'nın Şarkısı” ile ölümsüzleşti.³² Düşman bozguna uğratıldı, Yahudi

---

²⁶ Hakimler, 4:4-7.

²⁷ Hakimler, 4:8.

²⁸ Hakimler, 4:9.

²⁹ Hakimler, 4:10-14.

³⁰ Hakimler, 4:15-17.

³¹ Hakimler, 4:18-22.

³² Hakimler, 4:5-31.

halkı hayatını artık dilediği gibi yaşamakta özgürdü. Takip eden yirmi yılı Debora ile Barak'ın koruması altında rahat ve huzurlu bir şekilde geçirdiler.

Eski Ahit'te en çok övgüye layık olan kadınların başında Debora gelir. Kendisi peygamber olmanın yanında İsrailoğullarının tek kadın hâkimidir. Demek ki Tanah'ta kadınlara yönelik engelleyici birtakım pasajlara ve rabbilerin kadınların evle ilgili işler dışındaki konularda akıllarını kullanamadıklarına dair ifadelerine karşın Debora gibi çarpıcı örnekler de mevcuttur.

2.2.2. Hulda

Talmud'da adı geçen yedi Yahudi kadın peygamber arasından Hulda, belki de hakkında en az bilgi verilenidir. Tanah'ın Melahim II Kitabı, 22:14 dizisinde onu kısaca şöyle tanımlar: "... kadın peygamber Hulda, Yeruslayim'deki öğrenim evinde (bet midraş) ikamet eden ve kraliyet giysilerinin bekçiliğini yapan, Harnas oğlu Tikva'nın oğlu Şalum'un karısı..."³³

Hulda, Birinci Bet Amikdaş zamanında yaşamış olan ve kehanette bulunan tek kadın peygamberdir. Hulda hakkında verilen biyografik bilginin çok sınırlı olmasına karşın, peygamber olduğuna göre büyük inanç sahibi, güzel ahlaklı, Tora bilgisi derin bir kadın olduğunu varsayabiliriz.

Hulda, Tanah'a göre tapınaktaki giysilerin nöbetçisi Hasra oğlu Tokhat oğlu Şallum'un karısıdır ve Yeruslayim'de ikinci mahallede otururdu.³⁴ Dönemin kralı Yoşiya, kâhin Hilkiya'nın Bet Amikdaş'ta bulunduğu iki parşömeni kendisine vermesi üzerine Hulda'ya başvurur. Parşömen, Tanrının öfkeye kapılarak İsrailoğullarını sürgüne göndermesi hakkındadır. Kral Yoşiya, kâhin Hilkiya ile diğer yetkilileri, bu ürkütücü belge hakkındaki fikrini almaları için Hulda'ya gönderir.³⁵

Kral neden erkeklerin peygamberlerine değil de kadınların peygamberine³⁶ başvuruyor? Talmud'un verdiği bilgiye göre Yeremya, Hulda'nın yakın akrabasıdır ve kendisi yerine kuzeni Hulda'ya danışılmasını hakaret saymayacaktır.³⁷

³³ Estreya Seval Vali, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri 4: Hulda, www.salom.com.tr, 14 Eylül 2011.

³⁴ II. Tarihler, 34:22.

³⁵ II. Tarihler, 34:8-21.

³⁶ O dönemde peygamber Yeremya pazaryerinde, Tsefanya ibadet evlerinde, Hulda ise kadınlar için kehanette bulunurdu. (Estreya Seval Vali, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri 4: Hulda, www.salom.com.tr, 14 Eylül 2011).

³⁷ Megilla, 14b'den nakleden Estreya Seval Vali, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri 4: Hulda, www.salom.com.tr, 14 Eylül 2011.

Diğer taraftan peygamber –ister kadın olsun, ister erkek- tanrıdan gelen bir mesaj söz konusu olduğunda, o mesajı kelimesi kelimesine aktarmak zorundadır. Yani Kral Yoşiya üç peygamberden de aynı yanıtı alacaktı. Ancak bir peygamber, sarf ettiği sözler aynı olsa bile, sesinin tonunu değiştirmek suretiyle verdiği bilgilere ilavelerde bulunabilir. Kralın Hulda'yı seçmesinin asıl nedeni, tanrının uyarısının sertliği karşısında, bir kadının şefkat ve sevecenliğine ihtiyaç duymasıdır. Tanrıyla olan diyalogundan dolayı bir kadın olarak alacağı tavır önemlidir.³⁸ Bu konu, Talmud Megilla 14b'da “kadınlar, erkeklerden daha merhametlidir” şeklinde ifade edilir. Nitekim Yahudi hukukunda da kadınlar epitropos³⁹ tayin edilebilirken, onlar bu kapsamlı görev içerisinde çoğu zaman yetimlerin hamisi olarak görülmüşler⁴⁰, böylece merhametli yönlerine vurgu yapılmıştır.

Kral Yoşiya, Yahudi ulusunun kaderini belirleyen anlarda, ancak bir kadında bulunan sevecen merhametin arayışındadır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Hulda, Tanrı'nın mesajını kelimesi kelimesine aktarır ve böylece kralın korkularının boş olmadığını kanıtlar: İsrailoğullarını bekleyen tehlike Bet Amikdaş'ın yıkılarak Yahudi halkının sürgüne gönderilmesidir. Bunun üzerine Yahudalılar, orada yaşayanlar, kâhinler, Levililer tapınağa çıkıp bu kitapta yazılı olan anlaşmanın koşullarına bağlı kalacaklarına söz verdiler.⁴¹

Ancak sözcüklerin sertliğine karşın, Hulda'nın kehaneti bir miktar teselli de içermektedir. Tanrının mesajını, erkek peygamberler yerine Hulda'nın merhametli sesiyle vermesi, olaya farklı bir boyut katmıştır. Kehaneti, kadına özgü bir duyarlılık ve şefkat içerdiğinden, krala Bet Amikdaş'ta ortaya çıkan putperestliği ortadan kaldırma cesaretini ve gücünü vermektedir. Hulda'nın kehaneti korkutmaktan ziyade esinlendirmekte ve kralın yanı sıra, belki de bütün Yahudi halkını pişmanlık duymaya sevk etmektedir. Dolayısıyla kadınların olumlu yönlerine vurgu yapılarak erkeklerin de yapabilecekleri bazı işleri Hulda örneğinde olduğu gibi özellikle kadınların eline bırakmışlardır. Böylece manevi açıdan erkeklerden daha güçlü oldukları vurgulanmıştır.

³⁸ Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, c.1, s.225.

³⁹ Epitropos; başkasının mallarının yönetimi ile sorumlu bir yönetici, küçük çocukların veya yetimlerin hamisi, bir şehrin veya ülkenin yöneticisi veya bir vali fonksiyonlarını ifade eder.

⁴⁰ Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.26.

⁴¹ II. Tarihler, 34:23-33.

2.2.3. Miryam

Daha önce çekiştiren bir karakter olarak incelediğimiz Miryam'ın burada peygamberlik yönünü ele alacağız. Miryam, Levi kabilesinden Amram ile Yoheved'in üç evladının en büyüğüdü. Harun ile Musa'nın ablasıdır.⁴²

Mısır kralı, Yahudi neslinin tükenmesi için her doğan Yahudi erkek bebeğin Nil nehrine atılmasını emredince⁴³ o sırada dünyaya gelen Musa da bu emrin muhatabı olmuştur. Annesi çocuğunu kralın hışmından kurtarmak için sepete koyup ablası Miryam'a verince artık her şey onun akıl ve cesaretine kalmıştır. Miryam sepeti Nil'e bıraktı ama onun nereye gittiğini izlemeyi de ihmal etmedi. Sepet, kralın sarayına doğru gidince bunu gören kralın kızı, bebeği saraya aldı. Miryam, bütün cesaretini toplayıp kızın yanına gitti ve çocuğa sütanne bulabileceğini söyledi. Tabi bulunduğu sütanne, çocuğun gerçek annesiydi.⁴⁴ Dolayısıyla Musa'nın kurtulmasında, annesinden ayrılmamasında ve Mısır prensi olmasında Miryam'ın büyük katkıları vardır.

Mısır'dan çıkışta da Miryam, Musa'nın Kızıldeniz'i yarma mucizesine tanık olmaktadır. Kurtuluşlarını kutlamak ve tanrıya şükretmek amacıyla Miryam ve yanındaki kadınlar, teflerini aldılar, şarkı söyleyip dans ettiler.⁴⁵ İsrailoğulları, Mısır'dan alelacele çıktı. Ama kadınlar, teflerini almayı ihmal etmemiştir. Demek ki kurtulacaklarını ve sevinç gösterilerinde bulunacaklarını biliyorlardı. Bu öngörude bulunmak elbette peygamber olan birisi için mümkündür. Nitekim İsrail peygamberleri, diğer milletlerin peygamberlerinden farklı olarak Tanrı'nın doğrudan muhatabı olmuş, aldıkları vahiy de buna bağlı olarak tam bir muhtevayla kendilerine ulaşmıştır.⁴⁶ Çıkış bölümünde 15:20'de peygamber olduğu açıkça ifade edilen Miryam'ın da zafer kazanılacağını düşünmesi doğaldır.

2.2.4. Noadya

Peygamber Noadya kendisinden çok bahsedilen biri olarak karşımıza çıkmaz. Peygamber olarak onun adı Nehemya kitabında yer alır. Yahuda'yı yönetmesi için Pers kralının Nehemya'nın vali olarak Yaruşalim'e gönderilmesi, Yaruşalim surlarının onarılması sırasında karşılaştığı zorluklara karşı yaptığı duada Noadya da

⁴² Sara Yanarocak, *Biz Kadınlar*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 1998, s.85.

⁴³ Çıkış, 1:22.

⁴⁴ Çıkış, 2:1-10.

⁴⁵ Çıkış, 15:20.

⁴⁶ Gürkan, *Yahudilik*, s.96.

yer alır: “Ey tanrım, Toviya’yla Sanballat’ın yaptığı kötülüğü unutma. Beni korkutmak isteyen kadın peygamber Noadya’yla öbür peygamberlerin yaptıklarını da unutma.”⁴⁷ Dolayısıyla pek övülen birisi değil, Nehemya’yı korkutmak isteyen biri olarak karşımıza çıkar. Anladığımız kadarıyla peygamber olmak her zaman övülmeyi gerektiren bir vasıf değildir. Yukarıdaki pasajın devamına baktığımızda artık Noadya’dan bahsedilmediği görülmektedir.

Bu bahsettiğimiz dört isim, kadın peygamberler olarak Tanah’ta yer alır ve övülen kadın dendiğinde aklımıza ilk gelen isimlerdir. İbrani literatüründe tarihe yön veren pek çok kadın vardır. Bu kadınlar çoğu zaman kandırma, yanıltma gibi durumlarla ortaya çıkmış olsa da bu bölümde ifade edilen kadınlar bizzat tanrı tarafından verilmiş çok önemli görevleri üstlenmişler, birçok kez de başarı elde etmişlerdir.

2.3.Akıllı Kadın İmgesi

Kadınlar dışındaki toplumsal kategoriler konum değiştirip iktidardan pay aldıkça tarihte onlara yer verilmiş ama kadınlar her ne kadar tarihin yapımına etkin olarak katılan öznelers olsalar da onlar yine hak ettikleri yere ulaşamamışlardır.⁴⁸ Bilimden uzak tutularak da kadınların kültür yaratmasının önüne geçilmiş olur. Böylece kadınların en az temsil edildiği alanlardan biri bilim olmuştur. Kadınların bilim alanında pek görülmemesi ya kadınlarda mantık eksikliğine ya da onların akılsal değil de duygusal yönlere eğilimine bağlanır.⁴⁹ Erkeklerle kadınların farklı alanlara ilgi duydukları, kadınların erkekler gibi zeki olmadıkları fikri, ataerkil anlayışın değişmez düşüncesidir. Kadınların akılları önemli şeylere çalışmaz, hatta bilgiden sıkılırlar, bu nedenle dedikodu yapmak gibi şeyler onlara daha çok zevk verir.⁵⁰

Erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduğu miti günümüzde bile devam etmektedir. Oysa en eski çağlarda bile akıl ve bilgelik, tanrıçaların niteliklerinin en önemlisidir. Nitekim İrlanda’da Keltli Cerridwen akıl ve bilgi tanrıçasıydı. Yunanlı Demeter ve Mısırlı İsis erdemli bilgeliğin, öğüt ve adaletin dağıtıcısı tanrıçalardı.⁵¹

⁴⁷ Nehemya, 6:14.

⁴⁸ Berktaş, *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul: Metis Yayınları, 2003, ss.20-21.

⁴⁹ Shulamith Firestone, *Cinselliğin Diyalektiği*, 2.b., Yurdanur Salman (çev.), İstanbul: Payel Yayınları, 1993, s.183.

⁵⁰ Schopenhauer, *Aşka ve Kadınlara Dair*, 1.b., Ahmet Aydoğan (çev.), İstanbul: Say Yayınları, 2006, s.18.

⁵¹ Stone, *Tanrılar Kadınlıkta*, s.35.

Tanrıçalar söz konusu olduğunda bilge kabul edilen, toplumsal hayatta akıldan yoksun görülen kadınların bu yönü Eski Ahit'te nasıl ifade edilmektedir?

İlk bölümde incelediğimiz olumsuz örneklerin aksine Tanah'ta zaman zaman kadınlardan olumlu ifadelerle de bahsedilir ve kadınların en az erkekler kadar anlama yeteneğine sahip oldukları ifade edilir. Örneğin Tanah'taki "Kâhin Ezra cemaatin erkek ve kadın ve anlayışta dinleyebilenlerin hepsinin önüne şeriatı getirdi. Ve su kapısının karşısındaki meydanın önünde erkeklerin ve kadınların ve anlayabilenlerin önünde sabah ışığından öğleye kadar ondan okudu ve bütün kavim şeriat kitabına kulak verdiler."⁵²; "Ve Yeremya bütün kavme, erkeklere ve kadınlara, kendisine o cevabı vermiş olan bütün kavme söyleyip dedi..."⁵³; "Allah'ın şeriatına ayrılanların hepsi karıları, oğulları ve kızları bilgisi ve anlayışı olan herkes..."⁵⁴, şeklindeki pasajlar kadınların anlayabilen yani akıllı ve akli başında kimseler arasına dâhil edildiklerini göstermektedir. Ayrıca Tesniye'de ve Yeşu'da kadınların şeriatı dinlemeye davet edildikleri bildirilir⁵⁵ ki eğer onların anlayış kıtlıkları olsaydı buna davet edilmezlerdi. Bu ifadelerin bir tezahürü olarak evlilik töreni yapıldıktan sonra dini nikâhı gerçekleştiren hahamın, iki tanık huzurunda damada imzalatıp geline teslim ettiği bir anlaşma belgesi olan ketuba, kadının muhatap alındığını gösterir. Hatta bu belge kadın lehine hazırlanmış bir toplumsal akittir. Bu akitte kocanın karısına karşı görev ve sorumluluğu açıkça belirtilir ve kadının çıkarları güvence altına alınır. Bir boşanma veya vefat halinde de ketuba, kadının ekonomik durumunun ve yaşam düzeninin önceden güvenceye alınmasını sağlar.⁵⁶ Ketuba, erkekle kadın arasında onların evlenmelerine hâkim olacak şartları içeren bir kontrat değil, erkeğin kadına karşı taahhüdünü içeren hukuki bir kontrattır. Erkek ketubada onun beslenmesini, aile ilişkilerinin sürdürülmesini ve boşanma halinde kadına tazminat ödenmesini taahhüt etmektedir. Ketuba, aynı zamanda evlilik bağının bir delili ve özellikle kadına ait olan mülkiyetlerin delilidir.⁵⁷ Bu da kadını akdin bir tarafı yapmaktadır.

---

⁵² Nehemya,8:2-3.

⁵³ Yeremya, 44:20.

⁵⁴ Nehemya, 10:28.

⁵⁵ Tesniye,31:12-13, Yeşu, 8:35.

⁵⁶ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.212.

⁵⁷ Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.125.

Kadınların akıl ve anlayış yönünden eksik olduğuna yönelik iddialar da vardır.⁵⁸ Ancak “Ve şehirden akıllı bir kadın bağırdı”⁵⁹ şeklinde yer alan pek çok ifade rabbilerin iddiasını doğrulamamaktadır. Kadınları anlayış bakımından eksik sayan rabbilere sormak gerekir ki Eski Ahit’te yer alan bazı kadınlar nasıl peygamberlik yapmışlardır? Zaten bu konuya açıklık getirdiklerine dair bir ifadeye rastlanmamaktadır. Kadınların yün eğirmekten başka bir meziyetleri olmadığını⁶⁰ öne süren din adamlarına verilebilecek en güzel örnek kadın peygamberlerdir.

Kadınların erkeklerden daha zeki olduğunu düşünenler de yok değildir.⁶¹ Ama bu görüşe sahip olanlar sayıca az olsa gerektir ki akılca eksik oldukları iddiaları ağır basmıştır. Bu anlayışın bir uzantısı olarak kadınların şahitlik yapması engellenmiştir. 4. yüzyılda Babil’de bir Talmudist olan Ribbi Rava, kadını o denli küçümsemiştir ki kadının herhangi bir davada şahitlik etme hakkını elinden almış, sadece mecburiyet halinde ikinci derecede şahitlik etme hakkını tanımıştır.⁶² Ayrıca onların eğitim almalarının önüne de set çekilmiştir. Ancak bu engellemelere karşı koyabilen kadınlar da vardır. Mesela Brurya, Rabbi Meir’le evlendikten sonra kendini tamamen dine vermiştir. Eşinin öğrencilerini yetiştirmesinde ona yardım etmiş, dini tartışmalara katılmış ve yeni dini kanunlar oluşturulmasına yardım etmiştir. Tora’yı çok iyi özümsemiş, sözlü kanunları kavramıştır. Öğrenciler arasında Alaha kanunlarını en iyi bilen kişi olarak kabul edilmiştir. Çok önemli bir din adamı, şöyle demiştir: “Eğer Brurya, 300 öğrenciye bu 300 kanunu 3 yılda öğretebiliyorsa, bu sizin daha fazla vaktinizi alacaktır.” Alaha⁶³ tartışmalarında diğer din adamlarıyla birlikte bir araya gelir ve fikir alışverişinde bulunulurdu. Tora konusunda uzman olmuş, hangi kanunların insanlara daha uygun düşeceğini kestirebilmiştir.⁶⁴ Yine daha önce Havva’dan bahsederken onun yasak meyveden yeme konusunda Âdem’i ikna ettiğini belirtmiştik. Onu kandırması da bir zekâ ürünüdür ve sonuçta başarılı olmuştur.

⁵⁸ Yoma, 66b’den nakleden Hakkı Ş. Yasdıman, Yahudilikte Kadınlara İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: XV, İzmir, 2002, s.129.

⁵⁹ II. Samuel, 20:16-22.

⁶⁰ Yoma, 66b’den nakleden Hakkı Ş. Yasdıman, Yahudilikte Kadınlara İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler, s.131.

⁶¹ Niddah, 45b’den nakleden Hakkı Ş. Yasdıman, Yahudilikte Kadınlara İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler, s.131.

⁶² Yanarocak, *Biz Kadınlar*, s.57.

⁶³ Yahudi inançlısının yaşamda karşılaştığı sorunların tümüne çözüm yöntemleri öneren Yahudi kurallarının, kesin kabul görüp yürürlükte bulunanlar bütününe “Alaha” adı verilir. bkz. Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.80.

⁶⁴ Yanarocak, *Biz Kadınlar*, s.118.

Yine Eski Ahit'te Selofhat'ın kızlarından bahsedilirken onların babalarının mirasından pay istedikleri ifade edilir.⁶⁵ Musa, onların davasını tanrıya götürür.⁶⁶ Bunun üzerine tanrı, bu kızlara hak veren şu sözleri söyler: "Selofhat'ın kızları doğru söylüyor. Onlara amcalarıyla birlikte miras olarak mülk verecek, babalarının mirasını onlara aktaracaksın."⁶⁷ Devamında da mirasla ilgili bazı kurallar bildirilmiştir. Bu olay, o zamana kadar uygulanan gelenekten hoşlanmayarak şikâyetle bulunan kızlardan bahseder. Aynı zamanda çok üstün biri kabul edilen Musa ile de mücadele ederek durumu kendi lehine çevirmişlerdir. Böylece bireysel bir mücadele, toplumsal ölçekte de sonuç alınmasını sağlamış ve geleneğin dönüşümüne de yön vermiştir. Bu değişimi sağlayıp ilahi irade tarafından haklı bulunan bu kızları akıldan yoksun kabul etmek elbette ki yanlış olmaktadır.

Tanah'ta bilge tavırlar sergileyen kadınlardan çok sık bahsedilirken kadın düşmanı olanlar bu portreyi bozarak mücadelecı kadın anlayışını kısıtlamışlardır. Yahudi kadınının bu yönü saklanmış, cinsel verimlilikleri ön plana çıkarılmış, sonuçta da ideal kadının kendisi için çalışkan, iyi bir yönetici ve bilgin bir idareci istediği kanaatine varılmıştır.⁶⁸ Dolayısıyla aktivitesi ev içine hapsedilmeye çalışılan kadınların bilgelik gerektiren faaliyetlerden uzak tutulduğu için erkeklere göre daha az zeki olduğu sonucunun oluşması doğaldır.

2.4.Cesur Kadın İmgesi: Yael

Kadın peygamber Debora'nın idare ettiği harpten yaya olarak kaçan Sisera, Hever'in karısı Yael'in çadırına sığınır. Çünkü iki kentın krallarının arası iyidir. Yael, onu karşılamak için çıkar, korkmaması için onu sakinleştirip çadırına davet eder. Çadırına sığınan Sisera'nın üzerine bir yorgan örter. Yael'in kendisine yardım edeceğinden o kadar emindir ki ondan su istedikten sonra çadırın kapısında beklemesini ister. Yael'i cesur kılan olay da bundan sonra başlar. Eline bir çadır kazığı ile bir tokmak alan Yael, yorgunluktan derin bir uykuya dalmış olan Sisera'ya sessizce yaklaşır, kazığı şakağına dayar ve yere saplanıncaya kadar çakar. Sisera hemen ölür. Sisera'yı kovalayan Barak'a aradığı adamı teslim eder.⁶⁹ Bir kadın

---

⁶⁵ Sayılar, 27:3-4.

⁶⁶ Sayılar, 27:5.

⁶⁷ Sayılar, 27:7.

⁶⁸ Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.186.

⁶⁹ Hakimler, 4:18-23.

tarafından idare edilen savaş kazanılmış, düşman da yine bir kadın tarafından öldürülmüştür. Ama kutlama ezgilerinde yine de Barak'ın adı yer almıştır.

Campbell'e göre evrenin kökleri ve mitoslarda dışının rolü azaltıldığı hatta yok edildiği gibi kahraman efsanelerinde de böyle olmuştur. Gerçekten epik, dram ve romanslarda dışı kişilerin önemsiz kimseler durumuna indirgenmesi şaşırtıcıdır. Özne olarak işlev gördüklerinde bile ya kişileşmiş cinler veya erkek iradesinin önemsiz bağlaşıkları gibi çizilmişlerdir.⁷⁰ İşte Sisera'ya karşı yapılan bu harpte de asıl kahramanlar yani özne, Debora ve Yael'dir. Ancak mitosları haklı çıkarırcasına cesaretleri pek vurgulanmamaktadır.

2.5. Sadakatli Kadın İmgesi: Rut

Rut'un hikâyesi, hâkimler zamanında hüküm süren şiddet döneminde geçer. Rut, Tanrı halkından sayılmayan Moavlılardandır. Kıtık sonucu Moav'a yerleşen bir İsrailiyle evlenir. Kocasını öldürmüş bir sadakatle İsraili kaynanası Naomi'ye, derin bir adanma duygusuyla da İsrail'in Tanrı'sına bağlanır. Sonunda kocasının akrabalarından biriyle evlenerek İsrail'in en büyük kralı Davut'un dedesinin annesi olur.

Rut'un öyküsü, İsrail'in tanrısına dönen bir yabancıdan aldığı bereketleri sergiler. İsrail'de başlayan kıtlık sonucu Yahuda'nın Beytlehem kentinden Elimelek, karısı Naomi ve iki oğluyla geçici bir süre Moav topraklarına giderler. Burada Elimelek ölür ve Naomi'nin iki oğlu da burada Moav kızlarıyla evlenirler. Bu kızlar Orpa ve Rut'tur. On yıl kadar sonra Naomi'nin iki oğlu da ölür.

İsrail'de kıtlık döneminin bittiğini öğrenince Naomi, gelinleriyle ülkesine dönmek üzere yola çıkar. Yolda onlara evlerine dönmelerini söylese de onlar, "Hayır, seninle birlikte senin halkına döneceğiz"⁷¹ derler. Naomi ısrar edince Orpa vedalaşır ayrılır, Rut ise yanında kalır. Rut, asil bir gelindir.⁷² Naomi Rut'a da onun ardından gitmesini söyleyince Rut şöyle cevap verir: "Seni bırakıp geri dönmemi isteme. Sen nereye gidersen ben de oraya gideceğim, sen nerede kalırsan ben de orada kalacağım. Senin halkın benim halkım, senin tanrın benim tanrım olacak. Sen nerede ölürsen ben de orada öleceğim ve orada gömüleceğim. Eğer ölümünden başka

⁷⁰ Campbell, *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, s.136-137.

⁷¹ Rut, 1:10.

⁷² Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.186.

bir nedenle senden ayrılırsam, rab bana daha kötüsünü yapsın.”⁷³ Bunun üzerine Naomi üstelemekten vazgeçer ve birlikte Beytlehem’e giderler.

Rut’un hikâyesi, Yahudilikteki goel geleneğinin en somut aydınlatıcısıdır. Ancak burada tarlanın satın alınması, ölen birinin hanımını onun erkek kardeşiyle evlendirme olayı (goel) ile daha komplike bir şekilde ortaya çıkar. Naomi’nin biraz malı vardı, ihtiyacından dolayı malını satmaya zorlanmıştı ve gelini Rut, çocuğu olmayan bir duldu. Boaz, Naomi ve Rut’un goeliydi⁷⁴, fakat ondan önce bu hakkı kullanabilecek daha yakın bir akraba vardı⁷⁵. Bu ilk goel, tarlayı alacaktı. Ancak o, tarlayı satın alma ve Rut’la evlenme gibi çifte bir yükümlülüğü kabul etmedi. Çünkü bu evlilikten doğacak çocuklar, ölen kocanın ismini taşıyacak ve tarlaya mirasçı olacaktı⁷⁶. Bunun üzerine Boaz, aile mülkünü satın aldı ve Rut’la evlendi.⁷⁷ Bu hikâye gösteriyor ki goel hakkı, Levililer 25:48-49’da belirtilen önce kardeşlerden biri, sonra amca, onun oğlu, sonra diğer akrabalar şeklindeki sırayı peşinden getirdi. Ayrıca goel hakkından vazgeçebilir veya ayıplanmaksızın bu görevi kabul etmeyebilirdi. Bunun için yapacağı şey, ayakkabılarından birini çıkararak⁷⁸ hakkından vazgeçtiğini duyurmaktır. Tesniye 25:9, ölen birinin hanımını, onun erkek kardeşi ile evlendirme geleneğindeki benzer bir faaliyeti anlatır. Fakat bu uygulama, kayınbiraderi gözden düşürmeye sebep olma anlamına gelmektedir. Bu kanunun Rut’un hikâyesi ile olan mukayesesi, ölenin hanımını onun erkek kardeşi ile evlendirme yükümlülüğünün, babadan kalan mirasın kurtarılması gibi başlangıçta kabile tarafından üstlenildiğini açıklar gibi görünmektedir. Ancak daha sonra bu evlilik kayınbirader ile sınırlandırılmıştır. Tekrar Rut’a dönersek, Naomi’nin de teşvikiyle Rut ile Boaz evlendi. Rut’un bir oğlu dünyaya geldi. Naomi bu çocuğu çok sevdi ve ona dadılık yaptı. Adını Ovet verdiler. Ovet İşay’ın, o da Davut’un babası oldu.⁷⁹

Burada dikkati çeken iki nokta vardır. Birincisi İsrail ülkesi dışından olan birinin İsraililerin tanrısını rab olarak benimsemesidir. İkincisi ise ihtida ettiği kabul edilen bu kadının İsrail halkı tarafından övülmesidir. Dışarıdan birinin Yahudiliğe girişi, İsraililerin erken dönemlerde otoritesi kutsal topraklarla sınırlı bir tanrı

⁷³ Rut, 1:16-18.

⁷⁴ Rut, 2:20.

⁷⁵ Rut, 3:12, 4:4.

⁷⁶ Rut, 4:4-6.

⁷⁷ Rut, 4:9-10.

⁷⁸ Rut, 4:7-8.

⁷⁹ Rut, 4:13-22.

anlayışına sahip olmalarına dayandırılmaktadır. Bundan hareketle İsrailoğullarının tanrısına ibadet, İsrailoğullarından olmayanlar da dâhil olmak üzere, İsrail topraklarında yaşayan herkes için mecburidir. Kutsal topraklar dışına çıkan bir İsrailoğlu da başka tanrılara tapınmakta serbestti. Davut'un soyunun kendisine dayandırıldığı Rut da buna örnek olarak gösterilir.⁸⁰ Yani Rut İsrail topraklarında yaşamak istiyorsa zaten onların tanrısına tapınması gerekmektedir.

İkinci hususa dikkat ettiğimizde burada Boaz'ın Rut için yaptığı duaya bakılabilir. Boaz Rut'a şöyle demiştir: “Kocanın ölümünden sonra kaynanan için yaptığın her şey bana bir bir anlatıldı. Anneni babanı, doğduğun ülkeyi bıraktın; önceden hiç tanımadığın bir halkın arasına geldin. Rab, yaptıklarının karşılığını versin. Kanatları altına sığınmak için kendisine geldiğin İsrail'in tanrısı Rab seni cömertçe ödüllendirsin.”⁸¹ Rut Yahudiliği herhangi bir maddi kazanç için kabul etmemişti. Hatta kayınvalidesi Naomi ile birlikte fakir bir şekilde yaşayabilmek için, maddi olarak çok rahat bir hayattan vazgeçmiştir. Rut'un davranışı, Tora öğrenimi ve uygulamasının, herhangi bir kazanç beklemeden yapılmasının gerekliliğini ve önemini öğretmektedir.

Şavuot bayramında sinagoglarda Rut'un kitabı okunur.⁸² Rut, Tanrı ve Tora'ya olan sevgisi yüzünden sonradan Yahudilik'i kabul eden bir kadındı. Tora, sonradan Yahudilik'i kabul edenlerin ruhlarının Sinay Dağı'nda bulunduğunu söyler. Rut'un Şavuot'la başka bir bağlantısı daha vardır. Şavuot'da doğan ve Şavuot'da ölen Kral Davut, Rut'un soyundandır.⁸³ Sonuç olarak Rut'un bu kadar önemsenen bir kadın olması, Yahudilik'te önemli bir isim olan Davut'a dayandırılmaktadır.

2.6.Fedakâr Kadın İmgesi: Ester

Babil kralı Nabukadnezar tarafından Yaruşalim'den Pers ülkesine sürülen Yahudilerin arasında Ester'in babası Abihail'in yeğeni Mordehay da vardı.⁸⁴ Ne acı günler yaşadıklarını Ester, Mordehay'dan dinlemiştir. Artık Yahudiler Pers ülkesinde yaşamaktadırlar. Bu ülkeyi yöneten Kral Ahaşveroş, onlara hiç dokunmamaktadır. Yahudiler, bu ülkede rahat bir yaşam sürmektedirler.

⁸⁰ Salime Leyla Gürkan, “Yahudilikte İhtida Meselesi”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, sayı 7, 2002, s.35.

⁸¹ Rut, 2:11-13.

⁸² Âdem Özen, *Yahudilikte İbadet*, İstanbul: Ayışığı Kitapları, 2001, s.219.

⁸³ Rut, 4:17.

⁸⁴ Ester, 2:5-7.

Kral Ahaşveroş, tahta geçişinin üçüncü yılını çok debdebeli bir şekilde kutlamaktadır.⁸⁵ Erkekler, onunla, kadınlar ise ayrı bir bölümde kraliçe Vaşti ile eğleniyorlardı.⁸⁶ Ahaşveroş, içtiği şarapların da etkisiyle karısı Vaşti'yi yanına isteyince kraliçe eşinin yanına gitmek istemeyip kendisinin kocasından daha soylu olduğunu söylemiştir. Pek mütevazı davranmayan Vaşti, eşinin yanına neden gitmek istememiştir? Eski Ahit'te yer almayıp rabbilerin yorumuna göre kral, eşinin davetlilerin huzuruna sadece tacını takarak yani çıplak olarak gelmesini ister.⁸⁷ Bunun üzerine Vaşti kraliçelikten azledilir ama azledilmesinin sebebi sadece kocasına itaatsizlik değildir, krallıktaki diğer kadınlara kötü örnek olmasından korkulmaktadır.⁸⁸ Kral, eşine kızıp ülkedeki bütün genç kızların saraya getirilmesini emretmiş, Yahudi olan Ester de bu emirle saraya alınmış⁸⁹, ancak Mordehay'ın tavsiyesine uyarak Yahudi olduğunu gizlemiştir.⁹⁰ Anlaşıldığına göre Ester kızların en güzeli değildi. Altı ay gibi bir süre geçtiği halde kralın yanına kızlar girip çıkmış, ancak hiçbirini kraliçe yapmamıştır. Aylar sonra Ester'e gelip akşam için hazırlanmasını söylemişlerdir.⁹¹ Ester o gece kralla birlikte olmuş, kral da onu o kadar sevmiştir ki kraliçe yapmıştır.⁹²

Mordehay, krala yapılacak olan bir suikastı öğrenip gizlice Ester'e haber vermiş, böylece kralın hayatı kurtulmuştur. Bu duruma çok memnun olan kral, olayı tarihçilere kaydettirmiştir.⁹³

Kralın Yahudi düşmanı olan vezirinin de etkisiyle kral, memleketteki bütün Yahudileri öldürmeye kalkınca⁹⁴ Ester, yapabileceği bir şeyler olacağını düşünmüştür. Sonunda oruç tutmaya karar vermiş, amcası Mordehay'a bütün Yahudi kardeşlerinin de kendisiyle birlikte oruç tutmalarını söylemiştir.⁹⁵ Orucunun üçüncü günü de kralın yanına gidip Yahudileri öldürmemesini sağlamıştır.⁹⁶ Ester, hem krala hem de Yahudilerin baş düşmanı Haman'a karşı gizli bir silah kullanmayı

---

⁸⁵ Ester,1:3.

⁸⁶ Ester, 1:9.

⁸⁷ Estreya Seval Vali, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri-8:Kendini Gizleyen Güzeli:Ester, www.salom.tr, 11 Ocak 2012.

⁸⁸ Estreya Seval Vali, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri-8:Kendini Gizleyen Güzeli:Ester, www.salom.tr, 11 Ocak 2012.

⁸⁹ Ester, 2:8.

⁹⁰ Ester, 2:10.

⁹¹ Ester, 2:15-16.

⁹² Ester, 2:17-18.

⁹³ Ester, 2:19-23.

⁹⁴ Ester, 3:6.

⁹⁵ Ester, 4:15-16.

⁹⁶ Ester, 8:3-8.

öğrenmiştir. Ancak unutmayalım ki, kendilerini savunacak ruhani araçları halkına kazandıran da, dişiliğini kullanarak kralı ikna eden ve Haman'ı ölüme gönderen de aynı Ester'dir. Fiziksel güzellik, gözle görülen bir özelliktir. Pek çok kapıyı açma gücüne sahiptir. Ancak açılan kapılardan girdikten sonra kişinin başına gelecekler, dış görünüşünden çok daha fazlasına bağlıdır. Ester, güzelliği sayesinde pek çok genç kız gibi kralın haremine girdi. Kralın onu kraliçe seçmesi, sadece güzelliğine mi dayanıyordu? Ahaşveroş, büyük ihtimalle binlerce güzel tanıdı. Ester'in içini, özünü de görmüş olması, hiç de azımsanacak bir ihtimal değildir.

Ester, kraliçe de olsa, Ahaşveroş onu huzuruna çağırmadığı takdirde odasına giremezdi. Ama Mordehay onu kralı ikna etmekle görevlendirdiğinde Ester, ilahi koruma altında olduğunu hissediyordu. Kendisine bir görev verilmiş ve bu görevi gerçekleştirecek araç olarak atanmıştı. Ancak kraliçe sıfatıyla hükmetmenin başkalarını yönetmek değil, başkalarını temsil etmek olduğunun bilincindeydi. Bu yüzden Mordehay'a şöyle dedi: "Git ve Şuşan'da bulunan bütün Yahudileri topla, benim için oruç tutun, üç gün boyunca gece ve gündüz, hiçbir şey yiyip içmeyin. Ben ve kadın hizmetkârlarım aynı şekilde oruç tutacağız; sonra kanuna karşı olsa da krala gideceğim, ölürsem de ölürüm."⁹⁷

Üç günün sonunda kralın odasına girdiğinde Ahaşveroş onu "Neyin var kraliçe Ester ve ne istiyorsun? Krallığımın yarısı olsa bile sana verilecektir"⁹⁸ sözleriyle karşıladı.

Böylece Ester, Yahudiler için kendini feda etmekten kaçınmamış ve sonunda başarılı olmuştur. Ester, insanların kurtarıcısıdır.⁹⁹ Tıpkı apokrif metinler arasında yer alan Yudit gibi tarihe adını yazdıran, kahraman kadınlar arasında yer almıştır. Her ne kadar apokrif metinler Eski Ahit'in evrensel olarak benimsenen kitapları arasında değerlendirilmese ve birincil olarak kullanılsa da kutsal kitapla ilgili bilgi verdiğini düşünerek bu kitapları da kullanmaktayız. Bu düşünceden hareketle yola çıkarsak Yahudilerin düşman bir ordu tarafından yok edilme tehdidi altında yaşadığı günleri anlatan öykünün kahramanı olan Yudit'in, inancına içtenlikle bağlı, dul bir kadın olarak gösterdiği aktif rol bize Yahudi kadınlarla ilgili olarak bilgi vermektedir.¹⁰⁰ Kendisi Musa yasasının gereğini yapmıştır. Tıpkı Yael gibi

---

⁹⁷ Ester, 4:15-16.

⁹⁸ Ester, 5:3.

⁹⁹ Denise L. Carmody, "Judaism", *Women in World Religions*, s.186.

¹⁰⁰ Yudit, 8:1-8.

Holofernes'i öldürüp Yahudileri etkileyici biçimde kurtarır¹⁰¹ ve bu işi yaparken tanrının yardımına güvenir.¹⁰²

Bu bölümde Eski Ahit'te övülen kadınları çeşitli kategoriler altında ele aldık. Ayrıca kadınları tacizden korumaya yönelik birtakım tedbirler alınması, evlilik sırasında ketuba sözleşmesinin imzalanması, eşlerin anlaşamamaları durumunda boşanmalarına izin verilmesi, kadının bir anne olarak kutsal konuma sahip olması, en önemlisi de dini kimliğin aktarılmasında kadınların önemi övüldüğü durumlara verilebilecek örneklerdir. Bazı pasajlarla da kadınlar onurlandırılmışlardır. Örneğin Süleymanın Meselleri'nde şu ifadeler yer alır:

“Faziletli kadını kim bulabilir? Çünkü onun değeri yakutlardan çok üstündür. Kocasının yüreği ona güvenir ve adamın kazancı eksik olmaz. Kocaları memleketin ihtiyarları ile otururken, kapılarda tanılır. Ağzını hikmetle açar ve lütuf kanunu onun dilindedir. Oğulları kalkar ve ona mutlu derler, kocası da kalkar ve onu över. Faziletle davranan kızlar çoktur, fakat sen hepsine üstün oldun, der.”¹⁰³

---

¹⁰¹ Yudit, 13:1-10.

¹⁰² Yudit, 9:1-14.

¹⁰³ Süleymanın Meselleri, 31:10-31.

III. BÖLÜM

ESKİ AHİT'TEKİ ÇELİŞKİLER

3.1. Ritüeli Yönlendiren Kadın İmgesi

Yahudi dini kuralları denildiğinde asıl kastedilen Rabbani gelenek yoluyla Tevrat'a dayandırılan 613 kuraldır. 248'i emir, 365'i ise yasaklardan oluşan Tevrat kurallarının sayıca eksilip çoğalması söz konusu olmasa da sonraki dönemlerde çoğu kurala yeni alt kurallar eklenmiştir. Tevrat kuralları, bireyin tanrı ve toplum ile ilişkilerini düzenleyen hukuki, teolojik ve etik kurallar bütünüdür.¹

Tevrat kurallarından özellikle ibadetle ilgili olanlarına bakıldığında kadınların üzerinde her konuda hâkim konumda² olan Yahudi erkeklerinin hanımlarının ibadet hayatlarına da müdahale ettiklerini tespit edebiliriz.³ Tevrat'ın emirlerinin pek çoğunun muhatabı kadın değildir. Mabet ibadetinin önemli bir kısmından muaf tutulan kadınlar, cemaat üyeliğinin sembolünü taşımaya da elverişli değildir. Bu üyeliğin sembolü "Brit-mila" (sünnet)dir ve yalnızca erkeklere uygulanmaktadır. Bu uygulama, bu dünyada yaşayan her İbrani erkeğin tanrıyla olan maddesel bir bağlantıyı, ruhunda ve bedeninde duyumsaması, aidiyetini yaşaması anlamına gelir.⁴ Yahudi yaşamında sünnet önemli bir rol oynamıştır, Tanrı ve İsrail arasında önemli bir işaret olarak görünen sünnet, kendisini tamamen Tanrı'ya takdim etmiş olma gereğinin bir nişanesi olarak Yahudiler tarafından her zaman dinî sadakatin yüce bir işareti kabul edilir.⁵ Tevrat'ta sık sık yer alan İsrailoğulları kelimesi, İsrail erkeklerini ifade etmek için kullanılmıştır. Zaten dini emirlerin çoğunun muhatabı da erkeklerdir.⁶ Kadınların dini görevleri evde yoğunlaşırken erkeklerin görevleri sinagogdakileri de kapsar. Daha önce belirttiğimiz gibi kadınlar pek çok dini

---

¹ Gürkan, *Yahudilik*, s.131.

² Bkz. Tekvin, 3:16.

³ Bkz. Sayılar, 30:13.

⁴ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.98.

⁵ Thompson, s.24'ten nakleden Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.124.

⁶ Gürkan, *Yahudilik*, s.172.

ritüelden muaf tutulmalarına karşın evde yiyecekleri dini kurallara göre hazırlamak, kutlamalarla ilgili evdeki hazırlıkları yapmakla sorumludur. Evde 13 yaşın üstünde bir erkek yoksa Şabat gününde çocukların kutsanması, sünnet uygulamasının yerine getirilmesi, Mezuzanın kapının üzerine yerleştirilmesi gibi faaliyetleri ifa etme yetkisine sahiptir.⁷ Sonuçta dini emirlerle yükümlü sayılmayan kadınlar, ibadetleri başlatabilme yetkisine sahiptir.

Cemaate katılımın ilk adımı brit-mila ise ikinci adımı bar-mitzva ve bat mitzvadır. Burada kızların da devreye girdiği görülür. 13 yaşını tamamlamış her Yahudi erkeği Bar-Mitzva, 12 yaşını tamamlamış her Yahudi kızı Bat-Mitzva çağına girmiş sayılır. Bu yaşlara gelen her Yahudi genci, artık ergin bir birey olarak dininin kendisine yüklediği sorumlulukları yerine getirmekle görevlidir. Sorumluluk, kanuni ve dini olmak üzere iki aşamalıdır ve genç Yahudi inançlısından bu yükümlülükleri üstlenebilecek olgunluğa erişmiş olması beklenir.⁸

Bar-Mitsva olacak çocuk sinagogda Tora'nın bir parçasını ayine katılan dinleyicilere okur. Ortodoks Museviliğinde kız çocuklarının sinagogda Tora'yı okumaları yasak olduğu için Bat- Mitsva törenlerinde Tora'yı okuma yerine vaaz vermeleri tercih edilir. Tora'dan bir bölüm okumakla vaaz vermek arasında ne fark vardır? Neden erkek çocuklara uygulandığı şekliyle kızlara da Tora okutulmaz? Garip bir şekilde bu uygulama, Tora'ya uygun ve ona yakın bir yaşam sürmesi istenilen kadınların, sorumluluk sahibi olmaya başladıkları genç kızlık dönemlerinde Tora'dan uzak tutulmalarına yol açar. Oysa kadınların doğrudan cemaat içinde sesli olarak Tora okuması istenmese de Tora okumayı bilmeleri beklenir. Nitekim Sinagogda haftalık okunan pasajlarda özellikle Tora okumayı bilmeyen erkeklerin bu aşağılayıcı durumdan sakındırılması için kadınlar, halka saygı ile Tora okumaya çağrılır. Ancak bilmeyen kadınların kendilerine sunulan bu şerefi reddetmeleri aşağılayıcı bir durumdur.⁹

19.yüzyılda Fransa ve İtalya'da kutlanmaya başlanan Bat-Mitzva, kısa zamanda diğer ülkelerde de uygulanmaya başlanmıştır. Tören şekli ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Bazen genç kızın Aftara'yı¹⁰ okuyup sinagogdaki tören

⁷ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, İstanbul: Ensar Yayıncılık, 2010, ss.301-302.

⁸ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.87.

⁹ Liliana Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.65.

¹⁰ Şabat, Yom- Tov veya Taanit Tsibur günlerinde Tevrat okumaya son olarak çağrılan kişi Tevrat'taki bölümü okuduktan sonra Neviim kitabından daha önce okuduğu Tevrat peraşası ile

sırasında bazı özel duaları okuduğuna tanık olunurken, bazen de törenin tamamının evde veya dini bir okulda yer aldığı görülmektedir. Birçok İsrail sinagoglarında Bat-Mitzva töreni, kızın babasının ve ağabeylerinin Tora okumaya çağrılmasıyla ve genç kızın bir ödül alması şeklinde gerçekleşmektedir. Yani kendisi adına düzenlenen törende kızın birinci dereceden erkek olan yakınlarının ön plana çıkarılması da ilginçtir. Bununla birlikte son zamanlarda dini bir törenden çok ailece kutlanılan bir doğum günü görünümüne dönüşmüştür.¹¹

Yahudi ibadetlerinde çok sık tekrarlanan bir dua olan şemada da aynı çelişkileri görürüz. Bu, tevhidi ifadeler içeren bir duadır ve Tesniye 6:4-9’da yer almaktadır. Herhangi bir dilde okunabilir, ancak İbranice metnin tam bir çevirisi olması şartı her zaman ön planda tutulmalıdır. Şema, sabah ve akşam olmak üzere günde iki defa söylenir. Kadınlar ve çocuklar, şema okumakla yükümlü değildirler. Ancak isterlerse okuyabilirler. Buna karşın kadınların şemayı ezbere bilmeleri beklenir.¹²

Yeni evlenen ve o gece gerdeğe girecek olan çiftler, odalarına çekildikleri zaman şemayı birlikte okumalıdır. Bunun sebebi; nikâhın heyecanını içinde taşıyan damadın tek başına bu işe konsantre olamayabileceği düşüncesidir.¹³ Dolayısıyla kadının şemayı okunmasına imkân tanınmasının sebebi, eşine yardımcı olabilmektir. Burada da kadın dini bir emri yerine getirmekten ziyade eşinin bu emri layıkıyla yerine getirmesini sağlamaktadır. Kim bilir, belki de erkekler tek başlarına dinin bütün emirlerini yerine getirebiliyor olsalardı, az da olsa kadınlara aralanan ibadet kapıları tamamen kapanırdı.

Şema dışında genel olarak dualara bakıldığında ise kadınlara daha sert bir sınır çizilir. Dua, kişinin tanrı ile arasındaki iletişim, hissi bir olgudur. İnsanın yüreğini Allah’a dökmesidir.¹⁴ Yahudilikte üç tür dua vardır: Birincisi, insanın içinden gelen ve tamamen özgün olan dua; ikincisi, geleneksel görüşlü Yahudilerin binlerce yıldır her gün, çeşitli sebeplerle okuduğu bir dizi kutsamadan oluşan duadır.

---

genellikle ilişkili olan bir kısa bölüm de okur. Bu bölüme “aftara” denir. Tarihçiler, Aftara’nın kökenini Tora’nın okunmasını yasaklayan Suriyeli diktatör Antiokhus Epifanes zamanında bulmaktadırlar. Bu yasaklamaya karşın o zamanki bilgiler, belirli bir hafta okunması gereken Tora bölümünün yerine muhtemelen peygamberler kitabıyla ilintili bölümleri ikame etmişlerdir. (Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi 1*, s.38.)

¹¹ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.92.

¹² Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, ss.130-133.

¹³ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.135.

¹⁴ Mezmurlar, 42:1-2.

Üçüncü tür dua şekli ise, sabit duadır. Geleneksel olarak Yahudiler, günde üç kez dua eder: Sabah, öğleden sonra ve akşam. Bu üç Yahudi dua türü çoğunlukla mekâna bağlı değildir.¹⁵ Yahudi dualarının amacı, kişiye dünya hakkında ruhani bir görüş vermek ve kişinin, tanrının varlığının bilincine daha çok varmasını sağlamaktır. Topluluk halinde edilen duaların iki işlevi vardır: Birincisi kişiye yalnız olmadığını hatırlatmaktır. İkincisi ise Yahudi cemaatlerini bir araya getirmektir.¹⁶

Dua konusunda daha çok erkekler sorumludur. Kızlar dua konusunda dikkate alınmamıştır. Talmud, “dua eden kızı, dedikodu eden dolu ve okul kaçağı erkek çocuğu, faydasız mahlûklar” olarak tasnif eder.¹⁷ Hahamların çoğu kadınlara yönelik dua konusunda yasaklayıcı tutum sergileseler de özellikle Amerika’da çok iyi tanınan haham Menashe Klein, daha da ileriye giderek kadınların davranışının cemiyette zararlı olduğunu, kadın dua gruplarının aile hayatına zarar verdiğini, kadınların yerinin aile ocağı olduğunu belirtir.¹⁸ Bu yorumlarda Mezmurlar’da yer alan “İçeride kral kızı bütün bütün şanlıdır, elbisesi altınla dokunmuştur.”¹⁹ ifadesi etkili olmuştur ve bunun yeni tefsiri “kadın, eve kapanınca şanlıdır” şekline dönüşmüştür.

Bir erkeğin Yahudi inançlısı olduğunu kanıtlayan iki unsur vardır: *Brit Mila* ve *Tefillin*. Tefillin, deriden yapılmış ve deri şeritlerle tutturulmuş siyah renkte iki kare kutucuktan oluşup, içlerinde Tora’dan alıntılanmış dört ayrı bölümün parşömen üzerine elle yazılmış nüshaları bulunur. Bu parşömenlere, Tanrının tekliği ve Tanrı sevgisini vurgulayan Şema; Tanrısal ödüllendirme ve cezalandırmaya işaret eden Vehaya; Mısır köleliğinden kurtuluşu hatırlatan Kadeş; İlk doğanların tanrıya tahsisinin esaslarını belirten Vehaya adlı Tora bölümleri yazılıdır.

Ergin yaşa gelmiş her Yahudi inançlı erkek düzenli olarak her sabah ibadet sırasında Tefillin takmalıdır. Yahudi inançlı erkeğin Tefillinle tanışması Bar-Mitzva çağına gelmesiyle başlar. Sinagoglarda yapılan Tefillin takma töreni, bütün aile ve yakınların katılımıyla genç bir erkeğin belleğinde yer eden ve yetişkin bir Yahudi inançlısı sıfatıyla uyguladığı ilk dinsel Mitzva deneyimlerinden biridir. Kutsal kitaplarda Tanrı ile seçtiği kavim arasındaki mistik ilişkiden söz edilirken, bu ilişki

¹⁵ Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, ss.97-98.

¹⁶ Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, s.112.

¹⁷ Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.111.

¹⁸ Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk-Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.73.

¹⁹ Mezmurlar, 45:13.

sıklıkla iki sevgili veya karı-koca bağılılığına benzetilir. Mistik düşünürlerde Tefillin bu ilişkinin simgesidir.²⁰ Bu uygulamanın Yahudi erkeklerin inanç enerjisini sürekli yenilediği görülür. Ancak kadınların bu yenilenmeden faydalanamadığı ortadadır. Tefillin takma, sadece Yahudi erkekler için söz konusudur.

Erkeklerin sabah dualarında bir şükran duası bölümü vardır. Bu bölümde “*Beni kadın olarak yaratmayan Rabbim Tanrıya şükrediyorum*”²¹ cümlesi bulunmaktadır. Sabah duasına bunu yerleştirebilen din bilginleri, diğer taraftan evlendikleri eşlerini çok severler.²² Ayrıca bu duada erkekler neden tanrıya kendilerini erkek olarak yarattıkları için şükretmezler de kadın olarak yaratmadıkları için şükrederler? Buradaki kadın sözcüğü, gerçekten bir eksikliğin ifadesi midir?

Yahudilikte kadınların dua cemaatinde konuşması ve ibadetlere dâhil edilmesine karşı birtakım savunmalar yapılır. Bu uygulama da, dolaylı da olsa Yahudi kadınların Yahudi erkekler tarafından dışlanması sonucunu doğurmuştur. Doğrudan ise bu uygulamayla kadınların ibadetlere katılımı sınırlı tutulmuş, cemaatten mahrum bırakılmıştır. Yahudilikte gerçek dini törenler, kadınların dışlandığı törenlerdir. Bu durumun daha az radikal olan versiyonu ayinlerde kadınlarla erkeklerin bir arada dua etmesi, ancak içeride cinsiyete göre ayırım yapılmasıdır. Söz konusu olan bu strateji, ayinin tamamını olamasa da belirli bir kısmını feminen hale getirmektedir. Tıpkı Amidahlarda olduğu gibi ibadetler, kadınlara yönelik olarak düzenlenebilir. Onlar, anaerkil bir toplumdur ve kutsamaları kadınlar yapabilmektedir. Yeterince dikkat edilirse bu katılım, kadınlara yönelik olumsuz tartışmaları kapatabilir.²³

Yahudi yaşam biçiminin en önemli temel taşlarından biri olan Şabat uygulamalarına da kadınlar ne tamamen dâhil edilmiştir ne de tamamen uzak tutulmuştur. Şabat, tarih boyunca Yahudi inancının odak noktalarından biri olmuştur. Şabatın bir dinlenme günü olduğu, Şabat adı anılmamakla birlikte tanrının yaratma işini altı günde tamamladığı ve yedinci gün bu eylemini tatil ettiği noktasından hareket edilerek tespit edilmiştir.²⁴ Ancak Şabatın sadece bir tatil ve dinlenme günü

²⁰ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, ss.274-279.

²¹ Menachoth, 44a’dan nakleden Hakkı Ş. Yasdımın, *Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşısı Söylemler*, D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: XV, İzmir, 2002, s.117.

²² Yanarocak, *Biz Kadınlar*, s.58.

²³ Rachel Adler, *Engendering Judaism: An Inclusive Theology and Ethics*, Jewish Publication Society, Philadelphia, 1998 s.70.

²⁴ Tekvin, 2:3.

olarak algılanması yanlış olur. Şabat, kişinin kendini dinlediği, ruhunu yücelttiği ve tanrıya yönelip onun memnuniyetini kazanmak üzere samimi çabalar harcadığı gündür.²⁵

Şabat, Cuma akşamı güneşin batmasından önce, mumlar yakılarak başlar. Geleneksel olarak Yahudi kadınlar ve bekâr Yahudi erkekler Şabatı kutlamak için iki mum yakar, bazı kadınlar sahip oldukları her bir evlat ya da torun için ilave mumlar yakar. Ancak bazı yerlerde yedi günün anısına yedi mum yakmak gelenek haline gelmiştir. Bu mumların yakılması dini bir görev olup evin hanımı tarafından uygulanır.²⁶ Kadınlar bu mumları yakarken şu duayı okur: “Ulu tanrım! Şu anda Şabat kandili yakma mitsvasını yerine getiriyorum. Lütfen bana senin dinine bağlı olan çocuklar ver ve her zaman senin isteklerini yapsınlar. Şabat ışıkları sayesinde bize uzun ömürler, sağlık ve bereket ver. Amen.”²⁷

Evde işleri yapan bir yardımcı olsa bile ev sahibi kadının Şabat hazırlıklarında görev alması, en azından işlerin birini yapması beklenir. Bu anlayış, kadının o güne verdiği değeri göstermektedir.²⁸ Ev de özel bir konuk bekleniyormuş gibi temizlenir. Şabat sırasında alışveriş yapılmaması için önceden yeterince yiyecek satın alınmıştır. Evi temizleyip hazırlamanın yanında ev halkı da yıkanıp en güzel giysilerini giyer.²⁹ Cuma akşamı aile üyeleri Şabatı karşılayacak duaların okunacağı sinagoga gider. Dualardan sonra Şabat yemeğini yemek üzere eve yürünür, yanlarında çoğu zaman misafirleri bulunur. Şabat yemeği, şarkı okunarak başlar, bundan sonra aile reisi olarak kabul edilen baba, çocuklarının başına elini koyarak her birini ayrı ayrı kutsar.³⁰ Anne-babalar çocuklarını kutlama konusunda bilgilendirir, ardından kocalar Özdeyişler Kitabı’nda yer alan ve Eşet Hayil (Erdemli Bir Kadın) olarak bilinen şarkıyı eşleri için okur. Babalarının her Cuma akşamı annelerine bir aşk şarkısı söylediğine tanık olmak, çocuklar için bir evliliğin nasıl olması gerektiğini göstermektedir. Yemekten sonra ne olacağı ise kişinin evli olup olmamasına göre değişir. Cinsellik, Yahudi geleneğine göre yaşamın sağlıklı bir

²⁵ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.172.

²⁶ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.175.

²⁷ Rabi Nisim Behar, *Dini Uygulama Rehberi: El Gid Para El Pratikante: Normal Günler Şabat ve Bayram Duaları ve Dini Gereklilikler*, Mordehay Yanar (çev.), İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın A.Ş., 2004, s.118.

²⁸ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.174.

²⁹ Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, s.215.

³⁰ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.177.

parçası olarak görülür ve evli çiftler için Şabat günü yerine getirilmesi gereken bir emirdir.³¹

İbadetlerin ana unsuru olan abdestle ilgili olarak kadınlara yönelik teferruatlar bulunur. Su, var oluş tarihinin en temel ve en önemli temizlik öğelerinden biridir. Yahudi yaşamında su, temizlik unsuru olarak kullanılmanın yanında, bundan daha önemli olarak manevi anlamda temizlenmenin ana unsuru olarak değerlendirilir. Mikve ve tevila olgusuyla özdeşleşen Yahudi yaşamındaki ruhsal saflık arayışları, Yahudi inançlısının suyla kopamaz bağlarını oluşturmaktadır.³²

Bütün vücudun yıkanabileceği “mikve” denen dini arınma havuzları inşa edilmiştir. Cinsi münasebette bulunan erkek ve kadının su ile yıkanması emredilmiştir.³³ Yahudi yasaları, mikveyi özellikle üç durumda kullanmayı emreder:

- i) Kadın adet dönemini tamamladıktan sonra.
- ii) Din değiştirerek Yahudiliğe geçme durumunda.
- iii) Mutfak eşyalarının temizlenip arındırılmasında.³⁴

Yıkanma ile ilgili hükümlerden bir bölümü ise; özel hallerindeki kadınlara günlük yaşam esnasında dokunan veya onların kullandıkları eşyalara dokunanların yapacakları ile ilgilidir.

“Adet gördüğü günlerde kadının üzerinde yattığı ya da oturduğu her şey kirli sayılacaktır.”³⁵

Tevrat'taki bu hüküm kadınların aylık periyodik durumlarına binaendir. Aşağıdaki hüküm ise adetli kadınla cinsel ilişki halindeki erkeğin de kirli sayılacağını beyan etmektedir.

“Adet gören kadının kirliliği onunla yatan adama da bulaşır. Adam yedi gün kirli kalır ve yattığı her yatak kirli sayılır.”³⁶

Kirli kabul edilen özel hallerindeki kadınlara ve onların dokunduğu eşyalara dokunanlar da kirli kabul edilmektedir. “İnsanı murdar eden bir kişiye dokunan adam; böyle bir şeye dokunan can, akşama kadar murdar olacak ve su ile bedenini

³¹ Levin, *Yahudi Ruhaniyeti ve Mistisizmi*, ss. 215-223.

³² Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.237.

³³ Levililer, 15:16-18.

³⁴ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.239.

³⁵ Levililer, 15:20.

³⁶ Levililer, 15:24.

yıkamadıkça mukaddes şeylerden yemeyecektir. Ve güneş batınca temiz olacaktır.”³⁷ Tora’ya göre adet gören her kadın, soyutlanmıştır ve “nida” olarak isimlendirilir. Bu durum kanamanın ilk günüyle başlar, adet halinin bitmesi sonrasında mikveye girişine kadar sürer. Ayrılma anlamına gelen nida terimi, adet halinden çok, kadının bu süre içinde cinsel beraberlik anlamında kocasından ayrı olmasını ifade eder. Nida, kişiden kişiye değişiklik göstermekle beraber, adet bitiminden sonraki temiz yedi günü de içine alarak yaklaşık on iki gün devam etmektedir. Kadının eşiyle cinsel beraberlik anlamındaki bu soyutlanmışlık dönemi mikveye girişi ile son bulur.³⁸ Fakat hiçbir Yahudi cemaatinde Tora okumadan önce erkeklerin temiz olmaları üzerinde durulmaz. Hiçbir erkek de kirlilik nedeniyle böyle bir şerefi reddetmemektedir.³⁹ Demek ki temizlik kadınlar için daha teferruatlı olarak uygulanmaktadır.

Tevrat’ın, Levililer bölümünde yer alan manevi kirlilik ve yıkanma ile ilgili bu hükümler; öncelikle çöldeki buluşma çadırı adı verilen kutsal mekânda, ayinleri yöneten, kâhin adı verilen din adamlarının arınması gerektiği için inen yıkanma hükümleriyle başlar. Daha sonra İsrailoğullarının yaşamları sırasındaki fiziksel bazı akıntı ve diğer sıralanan haller oluştuğunda, bu durumlarına istinaden, arınmaları için bedenlerini ve üzerlerinde bulunan elbiselerini yıkamaları istenmektedir. Bunun yanı sıra kirlenmenin başladığı günün akşamına, akıntının bitiminden yedi gün sonrasına veya akıntı bitme müddetine kadar kirli hükmünde bırakılmaktadır. Bu insanlar bir nevi toplumdan tecrit edilmekte, sosyal ve dini yaşamlarına kirlilik müddetince ara vermek zorunda kalmaktadırlar. Hatta doğuran ve adetli kadınlar, kirlerinden arınmak için yıkanmalar haricinde kurbanlar sunmak zorunda kalmaktadırlar. İsrailoğulları yaşamında, büyük bir sosyal yaşam daralması emreden manevi kirlilik ve bundan temizlenme sürecinin; Yahudi yaşamında çok önemli yer işgal ettiği görülmektedir.

3.2.Toplu İbadetlere Dâhil Olmayan Kadın İmgesi

İbadet, aşkın bir gerçekliğin varlığı ve insanların bu gerçeklikle ilişki kurmasına dayalı yüksek bir gayeyi ifade etmektedir. En ilkel dinlerden ilahi dinlere kadar ibadet, vazgeçilmez bir fenomendir. Yahudilikte de tanrının yüceliğini kabul

³⁷ Levililer, 22:5-7

³⁸ Alalu, *Yahudilikte Kavram ve Değerler*, s.239.

³⁹ Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.67.

etmek, günahlar için af dilemek, tanrının rızasını kazanmak amacını içeren ibadetler büyük bir önem taşımaktadır.⁴⁰ Eski Ahit'in genelinden elde ettiğimiz kanaate göre Yahudilikte kadınlarla erkekler arasına engel konulmaya çalışılmış, birçok konuda kadınlar muhatap dahi alınmamıştır. Bu çaba, onların ibadet hayatlarında belirlenen kurallarda da uygulanmaktadır. Buna göre kadınlarla erkekler, ibadet sırasında bir araya getirilmemeye çalışılmıştır. Bu sebeple, toplu ibadetlerin yapıldığı yer olan sinagoglarda kadınlar için özel bölümler ya da balkonlar yapılmış ve kadınlar buralara alınmıştır. Başlangıçta kadınlara sinagoglarda hiç yer verilmezken sonradan genişletilmiş ve onlar için yer tahsis edilmiştir.⁴¹ Fransa'da ve İsrail'de sinagoglarda kadınlar için ayrılmış olan bu yerler ve bariyerler gittikçe yükseltilmekte ve kalınlaştırılmaktadır.⁴² Aslında kadınların toplu ibadetlere katılmaları da uygun görülmemiştir.⁴³ Bu yasağı savunanlar erkeklerin güzel kadınlar görmesi ve ibadet sırasında güzel sesler işitmesinin kutsal görev esnasında dikkatinin dağılabileceği endişesini taşımışlardır.⁴⁴ Kadınların ayinlerin tamamından sorumlu olmamalarının sebebi, evdeki ve çocuk yetiştirmedeki sorumluluklarıdır. Erkekler kadar çok yasa uygulamalarına ihtiyaç olmadığı için kadınların kuralları bilmelerine gerek olmadığı düşünülmüş, böylece dini gelenekleri hakkında daha az bilgi sahibi olmuşlardır.⁴⁵ Ancak çoğu reformist Yahudi sinagoglarında kadınlar da duaya katılabilir. Hatta dua şalının yanı sıra geleneksel tarzda başörtüsü veya peruk takmak yerine erkekler gibi kipa takabilmektedirler.⁴⁶ Ancak kadınlara daha çok eşlerinin ibadetlerini kolaylaştırması rolü uygun görülmüştür. Mesela kadın, evini Şabat için hazırlamalıdır.⁴⁷

Yahudilik, genellikle ataerkil bir din görüntüsü vermiş ve manevi açıdan öngörülen kadın-erkek eşitliğine rağmen; ekonomik, sosyal ve dini açıdan kadının daima erkeğin gerisinde ve erkeğe tabi bir konuma sahip olduğunun altı çizilmiştir.⁴⁸

⁴⁰ Adem Özen, *Yahudilikte İbadet*, İstanbul: Ayışığı Kitapları, 2001, s.12.

⁴¹ Rabbi Wayne Dosick, *Living Judaism the Complete Guide to Jewish Belief, Tradition and Practice*, Harper Collins, New York 2007, s.215.

⁴² Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, s.56.

⁴³ Hakkı Ş. Yasdımın, "Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşısı Söylemler", *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XV, s.108.

⁴⁴ Rabbi Wayne Dosick, *Living Judaism the Complete Guide to Jewish Belief, Tradition and Practice*, s.215.

⁴⁵ Reuven Firestone, *Yahudiliği Anlamak İbrahim'in Avraam'ın Çocukları*, Çağlayan Erendağ (çev.), Levent Kartal, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2004, s.144.

⁴⁶ Gürkan, *Yahudilik*, İstanbul: İsam Yayınları, 2008, s.158.

⁴⁷ Gürkan, *Yahudilik*, s.161.

⁴⁸ Biale, *Women and Jewish Law*, ss.46-47.

Bu anlayış, Tekvin kitabında ifade edilen yaratılış hikâyesinde yer alan iki vurgu, kadının hem erkekle birlikte tanrının benzeri, diğer taraftan erkekten ve erkek için yaratılması arasındaki çelişkinin bir tezahürüdür.

Bu şartlar altında yaşayan kadınların herhangi bir eğitim almaları da mümkün olmamıştır. Kadınlara kocalarının ilmî çalışmalarına zemin hazırlama rolü yüklenmiştir. Kadınları bu çalışmanın dışında tutma çabalarına gerekçe olarak Eski Ahit'te geçen "...oğullarına onları öğreteceksin"⁴⁹ ayeti gösterilir. Ayrıca bilge kimselere kızlarına Tora'yı öğretmemeleri söylenmiştir. Çünkü eğitimin kızları ahlaksızlığa sürükleyeceğinden endişe edilmiş, hatta şeriatı öğrenmenin kızları şehvet düşkününü yapacağı savunulmuştur.⁵⁰ Bu yüzdendir ki çok az sayıda kadın dini ve sosyal eğitim görmüştür.

Kadınlar da bu anlayışı benimsemiş olacaklar ki kendileri ilim öğrenmek yerine eşlerini teşvik etmişlerdir. Örneğin Rahel⁵¹, eşi Akiva'yı eğitim alması konusunda ikna etmiştir. Eşi, Yahudi dini ulularının en büyüklerinden biri haline gelmiş ve sonuçta Akiva eşine şöyle söylemiştir: "Kim kuvvetlidir? Ona gerçekten inanan bir kadına sahip olan erkek."⁵² Kadınlara öğretilen sadece şudur: "Oğullarını okula göndereceksin, eğitim almasını sağlayacaksın, yüreklendirip destek olacaksın. Kocanı bu yolda etkileyecek ve öğrenimin çok önemli olduğuna dair onu ikna edeceksin."⁵³

Farklı bir örnek verecek olursak İsrail toprakları Britanya mandası altında bulunduğu sırada dava taraftarları bir haham veya Yahudi hukukunu bilen birinin desteğiyle Rabbinik mahkemelerin önüne çıkıyorlardı. To'anım Rabbanıyyim⁵⁴ statüsü ve iş yapma lisans belgesinin elde edilme şartları sonradan belirlense de To'en Rabbanı lisans belgesine sahip olmak için gerekli şartların arasında Yeshivah'da en az dört yıl eğitim alma zorunluluğu bulunuyordu. Kadınlar Yeshivah'ın kapısı kendilerine kapalı olduğu için bu şartı yerine getiremiyorlardı. 1987'de Ortodoks bir kadın olan Ruth-Margaret Nayger, boşanma akdi bekleyen kadınlara yardım etmek için istekte bulunmuştur. O, bütün şartları yerine getirmesine

---

⁴⁹ Sayılar, 11:19.

⁵⁰ Mişna, Sotah 3:4'ten nakleden Hakkı Ş. Yasdıman, *Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşısı Söylemler*, s.109.

⁵¹ Rahel Eşet Akiva

⁵² Yanarocak, *Biz Kadınlar*, ss.123-124.

⁵³ Yanarocak, *Biz Kadınlar*, s.60.

⁵⁴ Yahudi hukuku.

rağmen isteği reddedilmiştir. Ancak vazgeçmemiş, uzun süren bir hukuk savaşı sonunda kızlar için Yeshivot'lardan biri kurulmuştur. İlk defa kadınların lisans belgesi almaları için yeni bir etüt merkezine otuz kadın kaydolmuş, ancak on dokuzu bu uzun eğitimi takip edebilmiş, sadece dokuz kadın hahamlık imtihanlarına girmiştir. Sınavı başarıyla geçmelerine rağmen lisans belgelerini almaları uzun yıllar sonrasında mümkün olmuştur.⁵⁵ Görüldüğü gibi kadınların bir eğitimi almaları veya bir hakka ulaşmaları uzun çabalar sonucunda mümkün olabilmektedir. Bu süreç sonucunda da Madam Nayger umutsuzluğa kapılmış olacak ki bu projesinden vazgeçmiştir.

Bu engellemeler karşısında cemaatle yapılan ibadetlerde kadının durumu nedir? Eski Ahit'te cemaat, birleşmiş bir bütün olarak düşünülür ve burada ferdin davranışı bütüne tesir eder.⁵⁶ Bu cemaatin liderleri rahipler, peygamberler ve krallardır. Cemaat ilişkileri, onların tanrıya itaat etmelerine veya itaatsizliklerine bağlıdır.⁵⁷ Bu cemaat ferdin eğitimi, evlilik, ibadet, kurban vb.ile ilgilenirdi.⁵⁸

Yahudilikte önemli bir yer tutan ibadet, Eski Ahit'e göre cemaatle ve ferdi olmak üzere iki türlü yapılır.⁵⁹ Cemaatle ibadet, insanların katılımıyla belirli bir yer ve zamanda yapılır. Öncelikle toplu ibadetin merkezi Süleyman mabedi idi. Günde iki defa Levililer Mezmurları tilavet eder, kohenler de emredilen kurbanları keserlerdi. Sürgünden önceki ibadetin en belirgin özelliği neşelenmek için tanrının huzuruna gelinmesiydi. Bu amaçla insanlar diğer mabetlere gittikleri gibi Süleyman mabedine de giderek bir araya gelirler, tanrıya hamd ederlerdi.⁶⁰ Şilo'nun genç kızlarının ve Davud'un Ahit Sandığı önünde raksettiği gibi Mabet'de dans ederlerdi.⁶¹ Burada musikicilerin ve tef çalan kızların bulunduğu anlaşılmaktadır. Mabetteki törenlere musikici kadınlar alınmamaktadır. II. Mabet döneminde de sabah ve akşam, cumartesi günü ve özel bayramlarda kurban kesme ayini vardı. Yahudilikte cemaatle ibadet etme övülmüştür. Öven kişilere göre bir kişinin duası sadece sinagogta tanrı tarafından duyulur. Toplu dua çok önemli olduğu için cemaatle ibadete minyan şartı konulmuştur. Minyan tamamlanmadıkça hiçbir ibadet

---

⁵⁵ Vana, *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, ss.87-88.

⁵⁶ Levililer, 26:34-46.

⁵⁷ Mezmurlar, 1:1-3.

⁵⁸ Tesniye, 6:6.

⁵⁹ Günay Tümer, "Ayin", *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, IV, 1991, s.249.

⁶⁰ Özen, *Yahudilikte İbadet*, s.121.

⁶¹ Mezmurlar, 87:7.

düzenlenmez.⁶² Minyana kadınlar dâhil edilmez. Yahudilikte bir dini törenin icra edilebilmesi için, Bar Mitsva törenini yapmış, yani 13 yaşını doldurmuş ve bir gün almış en az 10 Yahudi erkeğe ihtiyaç vardır. Bu özellikleri taşıyan en az 10 kişilik cemaate minyan adı verilir. Minyan'ın olmadığı durumlarda dini törendeki bazı dualar okunamaz, Tevrat çıkartılamaz ve bazı törenler gerçekleştirilemez. Sinagogda kadınlar ve erkekler kesin olarak ayrılırlar ve ibadet eden kadınlar, ibadette herhangi bir resmi görev alamazlar.⁶³ Kadınların evlerinde meşgul olmaları gerektiği, bu yüzden de ibadete katılma mecburiyetinde olmadıkları düşüncesi çok yaygındır.⁶⁴

Mabet ibadetinde kadınlarla erkekleri ayıran ve kadınları cemaate dâhil etmeyen bir yasak Tanah'ta yer almaz. Buna karşın kadınlar ya arka taraftaki ya da yanlardaki perde ya da kafesle kapatılmış maksurelerde otururlar. Bunun sebebi ise, kadınların erkeklere mahrem olmaları değil, ibadetin erkeklere hasredilmesi telakkisinden doğan bir gelenek olmasıdır.⁶⁵ Dinin uygulamalarını yerine getirmek amacı dışında kadınlar sinagoglarda kendilerine yer bulabilmişler midir? Kadınların bırakın sinagogları sinagog dışında yapılan bir takım dini olmayan uygulamalarda bile kendilerine öngörülen bu davranış modeline uygun bir tavır takındıkları görülmektedir. Nitekim, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 2005 yılında 'Uluslararası Yahudi Soykırımı Kurbanlarını Anma Günü' olarak ilan edilen 27 Ocak akşamı genel kurul salonunda düzenlenen anma töreni esnasında orada bulunan kadınlar kendilerini kısıtlayan herhangi bir kural olmamasına rağmen töreni üst kattaki locadan izlemişlerdir. Oysa ne bu tören dini bir törendir ve ne de orası bir sinagottur. Tüm Yahudi kadınların törenlere/ayinlere doğrudan iştirak etmemesi emrini o kadar benimsemişler ki seküler bir törende bile bunu uygulamışlardır.⁶⁶

Bununla birlikte erken dönem Yahudilikte kadın rahibelerden müteşekkil bir grup azizeye de rastlanır. Ancak genel olarak kadınlar sadece mabet hizmeti görürlerdi.⁶⁷ Her ne kadar genel anlamda kadınlardan kâhin olamayacağı⁶⁸ belirtilse de Musa'nın kardeşi Miryam, Mısır'ın çökeceğini haber vermiştir. Kadın hâkim

---

⁶² H.D. Leuner, "Judaism", *The World's Religions*, London 1960, s.43.

⁶³ Leuner, "Judaism", *The World's Religions* s.43.

⁶⁴ Jan Thompson, *Jewish Belief and Practice*, London, 1983, s.57.

⁶⁵ Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1966, ss. 402-403.

⁶⁶ Bu konu ile ilgili olarak Bk. Emre Aköz, "Soykırım Törenini Kadınlar Niye Locadan İzledi?" , Sabah , (29 Ocak 2011).

⁶⁷ Çıkış, 38:8.

⁶⁸ Richard Elliott Friedman, *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?* (çev.), Muhammet Tarakçı, İstanbul: Kabalcı Yayınları, 2004, s.50.

Debora, Sisera'ya karşı yapılan harbi idare etmiş ve zafer şarkısı söylemiştir.⁶⁹ Ancak Yahudiliğin geç devirlerinde kadınların dört duvar arasına alındıkları görülür. Bu durum 19. Yüzyıldaki Yahudi reformuna kadar sürmüştü ve bundan sonra kadınlar da ibadetlerde aktif rol almaya başlamışlardır.⁷⁰

Tevrat'ta erkeğin üstünlüğü sürekli dile getirilir. Birçok konuda kadın, erkeğin onayını almak zorundadır, çünkü kadın bunları yerine getirmek için gerekli yetkinliğe sahip değildir. Tanrıyla olan ilişkisinde, ibadetlerde bile erkeği aracı kılmak zorundadır. Nitekim bir kadın adak adadığında bunun Tanrı tarafından kabulü bekâr ise babasının, evli ise kocasının kabul edip etmemesi şartına bağlıdır.⁷¹ Eski Ahit'te çok önemli olan, hemen her kitabında değinilen ve ayrıntılarıyla betimlenmiş olan kurban ibadetinde bile kendileri özgür hareket edemezler. Baba ya da koca bu adağı onaylamadığı takdirde tanrı katında adağı geçerli olmayacaktır. Kadın kirli sayıldığı için kurban kesemez. Kadın ancak menopoza girerse kurban kesebilir ancak yine de sembolik olarak bir erkek çocuğa bıçağı tutturması gerekir.⁷²

3.3. Savaş İdare Eden Kadın İmgesi: Debora

Kadınların aklının önemli şeylere çalışmadığı, onların dedikodu vs.den zevk aldıkları, anlayış bakımından erkeklere göre eksik oldukları şeklindeki görüşlere daha önce yer vermiştik.⁷³ Hatta bu sebeplerden pek çok kadının eğitim alması engellenmiş, evde zaman geçirmesi tavsiye edilmiş, kocası ve babasına karşı sorumlulukları vurgulanmıştır. Buna karşın Yahudi toplumunda adından söz ettiren hatta Tanah'ta da yer alan direnişçi kadınlar da vardır.

İsrail halkının çoğu Kenan topraklarını ele geçirdiği tarihle İsrail krallığının kurulduğu tarih arasında kalan düzensiz dönemin olaylarından oluşan Hâkimler Kitabı, "hâkimler" diye adlandırılan halk önderlerini kahraman olarak anlatırken bir kadının da kahraman olarak burada yer alması dikkat çekicidir. Yeşu'dan sonra Yahudilere liderlik etmek üzere tanrı tarafından atanmış kişiler olan hâkimler arasındaki tek kadın yargıç Debora'dır.

Ayakta kalması tanrıya olan itaatine bağlı olan İsrail halkı, itaatsiz davranışları sebebiyle birçok felakete uğramıştır. Pek çok örnekte olduğu gibi Tanrı,

⁶⁹ Hakimler, 4:4-5.

⁷⁰ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Din Fenomenolojisi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2002, s.179.

⁷¹ Sayılar, 30:3-12.

⁷² Bertkay, *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, s.97.

⁷³ Bkz. Schopenhauer, *Aşka ve Kadınlara Dair*, s.18.

tövbe edip kendisine yönelen halkı kurtarmaya hazırdır. Fakat halk tövbe ettikten sonra yine itaatsizlik sayılabilecek faaliyetlerde bulunmaktan uzak durmaz.

İşte böyle bir durumda kurtarıcı Ehut'un ölümünden sonra İsraililer yine kötü davranışlar sergileyince Tanrı, İsrailileri Hasor'da egemenlik süren Kenanlı kral Yavin'in eline teslim etti. Yavin'in Sisera adındaki ordu komutanı İsrailileri acımasızca eziyordu.⁷⁴ O sırada İsrail'i peygamber ve hâkim olan Debora yönetiyordu. Debora bir gün adam gönderip Avinoam oğlu Barak'ı çağırttı ve ona "İsrailin tanrısı Rab, yanına Naftali ve Zevulunoğullarından on bin kişi alıp Tavor dağına gitmeni buyuruyor. Rab, kral Yavin'in ordu komutanı Sisera'yı, savaş arabalarını ve ordusunu Kişon Vadisi'ne, senin yanına çekip eline teslim edeceğim diyor" dedi. Barak ise Debora'ya "Eğer benimle gelersen giderim, benimle gelmezsen gitmem" dedi. Bunun üzerine Debora'nın söyledikleri dikkat çekicidir: "Seninle gelmesine gelirim, ama böyle bir yol tuttuğun için onurlandırılmayacaksın. Çünkü Rab Sisera'yı bir kadının eline teslim etmiş olacak."⁷⁵ Barak bu sözü önemsememiş olacak ki birlikte Kedeş'e gittiler. Barak'ın yanında Debora da olduğu halde Eski Ahit'te yer alan ifadeye göre Sisera'nın Barak'ın Tavor dağına çıktığını duyunca halkı Kişon Vadisi'nde toplaması manidardır.⁷⁶ Asıl hikâyenin devamına bakıldığında Barak'ı, Rabbin Sisera'yı teslim edeceğine inandıran ve onu savaşması konusunda cesaretlendiren yine Debora'dır.⁷⁷ Sisera'ya karşı zafer kazanınca birlikte ezgiler söyleyerek bu günü kutlamışlardır. İşte bu ezgilerin içinde Debora'nın adı sık sık geçmektedir. Savaşın zaferi Barak'a ait değil bir, hatta iki kadına aitti: Debora ile Yael'e. Bu durum, "Debora'nın Şarkısı" ile ölümsüzleşti. Düşman bozguna uğratıldı. Yahudi halkı hayatını artık dilediği gibi yaşamakta özgürdü; takip eden yirmi yılı Debora ile Barak'ın koruması altında rahat ve huzurlu bir şekilde geçirdiler.

Debora gibi Yahudi tarihini şekillendiren, direnişçi pek çok kadın vardır. Örneğin İkinci Dünya Savaşı başladığı zaman Yahudilerin iki yolu vardı: Getto'da kalıp savaşmak ya da ormanlara dalıp partizan savaşçılığı yapmak. Burada ilk eylemi kadınlar yapmıştır. Yahudi kadınları anne ve eş olmak için yetiştirilmişti ama aynı kadınlar sülfürik asit dolu şişelerle Almanları bombardımana tutmuşlardı. İlk bombayı fırlatan Frida Fel, orada ölmüştü. Rachel Rozensztejn, Sarah Rozenblat, Hela Manela ellerindeki sülfürik asit şişelerini fırlatırken vurulmuşlardı. Sadece son

---

⁷⁴ Hakimler, 4:1-3.

⁷⁵ Hakimler, 4:4-9.

⁷⁶ Hakimler, 4:12-13.

⁷⁷ Hakimler, 4:14-16.

anda bebeğini komşuya emanet ederek çarpışmalara katılan Sarah Rozenblat kurtulabildi. Chayke Grosman, üç kız arkadaşıyla birlikte Almanları kandırarak Getto'ya silah sokmayı başardılar. Almanlara karşı büyük bir mücadele verip başarıya ulaştılar.⁷⁸

Dina Lipka Krischer, Hannah Szenes, Jeanine Sontag, Niuta Tejtelbojm, Roza Robota ve Zofia Jamajka da Yahudi ulusu için savaştan direnişçi kadınlardır.⁷⁹ Bu örneklerin bir sonucu olarak kadınların düzenli orduda zorunlu askerlik yaptıkları tek dünya ülkesi olan İsrail, bayan vatandaşlarını yirmi bir ay zorunlu askerlik görevine tabi tutmaktadır. Kadın askerlerle erkeklerin tek farkı görev süreleridir. Çünkü erkekler otuz altı ay askerlik yapmaktadır. Kadınlar, erkekler gibi aynı karargâhta eğitim görür, aynı şartlarda yaşar, aynı nöbeti tutarlar.⁸⁰ Bu anlayış ve uygulamalar da Tanah'ta geçen erkeklerin kadınlar üzerinde hâkim oldukları, onların gerisinde ve itaatkâr olmaları yönündeki ifadelerle çelişmektedir. Hayatın hiçbir alanında kadınların tamamen dışlanmadığı da ortadadır.

---

⁷⁸ Sara Yanarocak, *Biz Kadınlar*, ss. 204-208.

⁷⁹ Sara Yanarocak, *Biz Kadınlar*, ss. 209-237.

⁸⁰ www.kadinvekadin.net/galeri/israilin-kadin-askerleri/9.

SONUÇ

Yahudilik inancında Âdem ve Havva'nın cennetten kovulması hikâyesinden başlanarak, Âdem'in kovulmasına sebep olan kadın nesli, cehennemi dolduracak günahların kaynağı görülmektedir. Yaratılış kıssasında anlatılan bu ilk günah, kadını aşağılamakta ve itaatkârlığını meşrulaştırarak ataerkil dünya görüşünü güçlendirmektedir. Günah keçisi seçilen kadınlar, Yahudi toplumunda toplu ibadetlerde cemaate dâhil edilmezler. Hatta birçok pasajda kadınlar; kölelerle, reşit olmamış çocuklarla veya akıl sağlığı yerinde olmayan kişilerle aynı muameleye tabi tutulmuştur.

Kutsal Kitabın temelinde kadının kocasının ya da babasının malı olma tutumu vardır. Bizzat özne olmasa da Eski Ahit boyunca pek çok kadının adı geçer, hatta bazıları bir kitabın adı olarak bile yer almıştır. Amaç kadınları övmek olmasa da anlatılan olaylardan edindiğimiz izlenim, sosyal, dini, ekonomik hayattan uzak tutulamamış olmalarıdır. Kadınlar için benimsenen rol, ailesini ve evini hazırlayıcı, kocasını destekleyici, organize edici olmasıdır. Sonuçta Eski Ahit'in açıkça muhatabı olan erkekler, kadınlar olmadan çoğu emri yerine getirememektedir.

Eski Ahit boyunca edindiğimiz izlenime göre kadınların sahip olduğu ikincil ve eksik haklara rağmen, kendisine tanınan sınırlı fakat özel fonksiyon alanı sayesinde bir nevi biriciklik tecrübesi yaşaması ve bundan dolayı olumlu bir öz algılamasına ulaşabilmesi söz konusudur. Bu sebeptendir ki birçok konuda dezavantajlı konumda olan kadınlar, inkâr edilemeyecek bir özgüvene sahip olmuşlardır.

Üç bölümden oluşan çalışmamız boyunca edindiğimiz izlenimlerden biri de Yahudi tarihinin oluşmasında etkili olan şahsiyetler olarak akla gelmeyen kadınların Kutsal Kitapta sıklıkla yer aldığıdır. Kendisinden bahsedilen kadınların daha çok olumsuz yönlerine vurgu yapıldığı görülse de övgüyle söz edilen kadın sayısı da az değildir. Bir taraftan günaha iten kadın imgesi sürekli vurgulanırken, öte yandan Eski Ahit övülen kadınlardan da bahseder. Olumsuz kadın imgesi, kadının varoluşsal

niteliklerine yönelik bir ima taşır. Yani Eski Ahit'in kadın anlayışı birinci bölüme daha yakındır ve Tanah'ta bu daha baskındır. Övülen kadınlarda ise varoluşsal bir durumdan ziyade, bazı kadınlarla ilgili bir durum tespiti söz konusudur. Dolayısıyla kadın doğasına yönelik bir ima olmadığı için övülen kadınlar hakkında çok fazla imgeden bahsedilemez. O halde imge açısından Eski Ahit'in birinci bölümdeki anlatılanları daha fazla vurguladığı sonucuna varabiliriz. Ama asıl çarpıcı olan teoride çoğunlukla aşağılanan kadınların gündelik hayatta geniş bir sorumluluk alanı olmasıdır. Annelik ve eş olma vasfı yüceltilen kadınların aynı zamanda siyasi, askeri, ekonomik, dini vb. alanlarda da görev almaları pek çok alanda yetenekli olduklarını göstermektedir.

Ancak erkeklerin sabah dualarında “beni kadın olarak yaratmayan Rabbim Tanrıya şükrediyorum” ifadesi her şeye rağmen onlara eksiklik addeddiklerini göstermektedir. Bu da Hindolog Moritz Winternitz'in “Kadınlar her zaman dinin en iyi dostları oldukları halde din kadınlara hiç dost olmamıştır” sözünü haklı çıkarmaktadır. Buna rağmen Talmudik öğretisi bize yaratılıştaki hiçbir şeyin rastlantısal olmadığını, erkek ve kadının tanrısal gücün farklı yansımalarını simgelediğini öğretmektedir. Yine Kabalacılar “Tanrının yüzünün kadın yönü” kavramını çok sık vurgularlar. O halde diyebiliriz ki Yahudilik'te kadınlarla erkekler birbirini tamamlamaktadır. Nitekim bir kadın ve erkek uyum içinde yaşarlarsa ilahi varlık onlarla birlikte olur.

KAYNAKÇA

- Açıklamalı Kutsal Kitap*, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul 2010.
- ADLER, Rachel; *Engendering Judaism: An Inclusive Theology and Ethics*, Jewish Publication Society, Philadelphia, 1998.
- AKÖZ, Emre; “Soykırım Törenini Kadınlar Niye Locadan İzledi?”, *Sabah*, (29 Ocak 2011).
- ALALU, Suzan; *Yahudilikte Kavram ve Değerler: Dinsel Bayramlar, Dinsel Kavramlar, Dinsel Gerçekler*, 2.b., İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın, 2001.
- ARİSTOTALES; *Politika*, Mete Tunçay (çev.), 9.b., İstanbul: Remzi Kitabevi, 2006.
- ASLAN, Hıdır; *Tanrı ve Kadın*, İstanbul: Berfin Yayınları, 1999.
- AYDIN, Mahmut; *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, İstanbul: Ensar Yayınları, 2010.
- AYDIN, Mehmet (1991). “Yahudi Kaynaklarına Göre Yahudilik II. Kısım (Talmud Yahudiliği): (1)”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı:4, , 13-34
- BALDOCK, John; *Women in the Bible*, Arcturus Publishing Limited, London, 2006.
- BEAUVOİR, Simone De; *Kadın Bağımsızlığa Doğru*, Bertan Onaran (çev.), 7.b., İstanbul: Payel Yayınları, 1986.
- BEHAR, Rabi Nisim; *Dini Uygulama Rehberi: El Gid Para El Pratikante: Normal Günler Şabat ve Bayram Duaları ve Dini Gereklilikler*, Mordehay Yanar (çev.), İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın Yayın A.Ş., 2004.
- BERKTAY, Fatmagül; *Tarihin Cinsiyeti*, İstanbul: Metis Yay., 2003.
- _____; *Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın*, 2.b., İstanbul: Metis Yay., 2000.
- BESALEL, Yusuf; *Yahudi Tarihi*, İstanbul: Üniversal Dil Hizmetleri ve Yayıncılık, 2000.
- _____; *Yahudilik Ansiklopedisi*, c.II, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2001.
- BIALE, Rachel; *Women and Jewish Law: an exploration of women’s issues in Halakhic sources*, New York : Schocken Books, 1984.
- BLECH, Rabi Benjamin; *Nedenleri ve Niçinleriyle Yahudilik*, Estreya Seval Vali (çev.), 2.b., İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2003.

- BRAYER, Menachem M.; *The Jewish Woman in Rabbinic Literature: A Psychosocial Perspective*, Ktav Publishing House Inc., New Jersey, 1986.
- CAMPBELL, Joseph; *Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri*, Kudret Emiroğlu (çev.), Ankara: İmge Kitabevi, 1992.
- _____; *İlkel Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, Kudret Emiroğlu (çev.), İstanbul: İmge Kitabevi, 1992.
- _____; *Yaratıcı Mitoloji, Tanrının Maskeleri*, Kudret Emiroğlu (çev.), Ankara: İmge Kitabevi, 1994.
- CARMODY, Denise L.; “Judaism”, *Women in World Religions*, ed. Arvind Sharma ; introduction Katherine K. Young. -- New York : New York University, 1987.
- DEVELİOğLU, Ferit; *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 3.b., Ankara: Doğuş Matbaası, 1978.
- DOSİCK, Rabbi Wayne; *Living Judaism the Complete Guide to Jewish Belief, Tradition and Practice*, Harper Collins, New York 2007.
- ELİADE, Mircea; *Dinler Tarihine Giriş*, Lale Arslan (çev.), 2.b., İstanbul: Kabalcı Yay., 2009.
- FİRESTONE, Reuven; *Yahudiliği Anlamak İbrahim'in Avraam'ın Çocukları, Çağlayan Erendağ* (çev.), Levent Kartal, İstanbul: Güzlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2004.
- FRIEDMAN, Richard Elliott; *Kitabı Mukaddes'i Kim Yazdı?*, Muhammet Tarakçı (çev.), İstanbul: Kabalcı Yay., 2004.
- GRAVES, Robert - Raphael Patai; *İbrani Mitleri, Tekvin- Yaratılış Kitabı*, Uğur Akpur (çev.), İstanbul: Say Yay., 2009.
- GREENBERG, Blu; *On Women and Judaism: A View from Tradition*, The Jewish Publication Society of Amerika, Philadelphia, 1996.
- GÜNDÜZ, Şinasi; *Din ve İnanç Sözlüğü*, Ankara: Vadi Yayınları, 1998.
- GÜRKAN, Salime Leyla; “Yahudilikte İhtida Meselesi”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, sayı 7, 2002.
- _____; *Yahudilik*, İstanbul: İsam Yay., 2008.
- HARMAN, Ömer F.(1995). “Yahudilikte Peygamberlik”, *İslam Tetkikleri Dergisi*, Prof. Dr. Nihad M. Çetin Hatıra Sayısı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 127-161.
- HUTCHİNS, W.J.; *Eski Kahramanlar: Tekvinden Birkaç Ders, İsrailin Dini Görgüsü Kitabından*, S. Huri (çev.), İstanbul: Selamet Matbaası, 1933.

- FİRESTONE, Shulamith; *Cinselliğin Diyalektiği*, Yurdanur Salman (çev.), 2.b., İstanbul: Payel Yayınları, 1993.
- KALKAN, Atiye; *Tanrının Bahçesinde Bir Kadın*, İstanbul: Yayın B, 2010.
- KARSLI, İbrahim; *Kur'an Yorumlarında Kadın: Sosyo Kültürel Çevrenin Kur'an Yorumlarındaki Yansımaları*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2003.
- KAZIM, Hüseyin; *Türk Lügati*, c.II, Devlet Matbaası, İstanbul 1998.
- Kutsal Kitap ve Deuterokanonik Kitaplar; Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul 2003.
- LECIN, Michael; *Yahudi Ruhaniliği ve Mistisizmi*, Estreya Seval Vali (çev.), İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 2006.
- LEUNER, H.D.; "Judaism", *The World's Religions*, London 1960.
- MASCETTİ, Manuella Dunn; *İçimizdeki Tanrıça, Kadınlığın Mitolojisi*, Belkıs Çorakçı (çev.), İstanbul: Doğan Yay., 2000.
- Meydan Larousse*; c.XII.
- MITCHEL, J. Oakley; *Kadın ve Eşitlik*, Fatmagül Berktaş (çev.), 3.b., İstanbul: Pencere Yayınları, 1998.
- ÖRS, Hayrullah; *Musa ve Yahudilik*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1966.
- ÖZEN, Adem; *Yahudilikte İbadet*, İstanbul: Ayışığı Kitapları, 2001.
- POLAT, Kemal; *Lut Kıssasına Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an Perspektifinden Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım*, *AÜİF Dergisi*, sayı:24, Erzurum, 2005.
- RULLMANN, Marit; *Kadın Filozoflar*, Tomris Mengişiöğlü (çev.), İstanbul: Kabalcı Yay., 1993.
- SARIKÇIOĞLU, Ekrem; *Din Fenomenolojisi*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2002.
- SAYIN, Önal; *Aile Sosyolojisi*, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., Ege Üniversitesi Basımevi, 1990.
- SCHOPENHAUER; *Aşka ve Kadınlara Dair*, Ahmet Aydoğan (çev.), 1.b., İstanbul: Say Yayınları, 2006.
- SOURY, Jules; *Karşılaştırmalı Mitoloji Işığında İsrail Dini*, Harun Güngör - İbrahim Açmaz (çev.), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2008.
- STONE, Merlin; *Tanrılar Kadıncık*, Nilgün Şarman (çev.), İstanbul: Payel Yayınevi, 2000.
- THOMPSON, Jan; *Jewish Belief and Practice*, London, 1983.
- Türk Hukuku Lügati*; Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1956.

- TÜMER, Günay (1991). “Ayin”, *DİA*, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, IV, 248-250.
- VALİ, Estreya Seval; www.salom.com.tr, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri 4: Hulda, 14 Eylül 2011.
- _____; www.salom.com.tr, Yahudiliğin Kadın Peygamberleri-8:Kendini Gizleyen Güzel:Ester, 11 Ocak 2012.
- VANA, Liliana; *Yahudilikte Kadın, Epitroposluk- Kadın Dua Grupları- Evlenme*, Mehmet Aydın (çev.), Konya: Nüve Kültür Merkezi Yayınları, 2013.
- VAUX, Roland de; *Yahudilikte Aile*, Ahmet Güç (çev.), Bursa: Arasta Yay., 2003.
- _____. (1989). (Yahudi Kaynaklarına Göre) İsrail Oğullarının Mısır’a Yerleşmesi ve Yusuf Kıssası, çeviren: Sıddık Yüksel, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 3, 166-218.
- YANAROCAK, Sara; *Biz Kadınlr*, İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., 1998.
- YASDIMAN, Hakkı Ş. 2002. “Yahudi Kutsal Metinlerinde Kadın Karşıtı Söylemler”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XV, İzmir, 97-121.
- _____. (2002). “Yahudilikte Kadınlarla İlgili Müspet Söylemler Bağlamında Bazı Tespitler”, *D.E.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı XV, İzmir, 123-145.
- www.kadinvekadin.net/galeri/israilin-kadin-askerleri/9

ÖZGEÇMİŞ

Havva BALIKÇI. 13.10.1985 tarihinde Ordu'da doğdu. Fatsa Anadolu İmam-Hatip Lisesi'ni bitirdikten sonra Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği bölümünden 2009 yılında mezun oldu. Mezuniyetinden bu yana Samsun'da Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmenliği yapmaktadır.

İletişim Bilgileri

E mail : havva.balikci@hotmail.com

Telefon :05077804412

